

# ***RIC'AT***

***Ölümden Sonra Dünyaya Dönüş***

# İçindekiler

|                                                        |           |
|--------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Yayıncının Önsözü .....</b>                         | <b>3</b>  |
| <b>Yazarın Önsözü .....</b>                            | <b>5</b>  |
| <b>ric'atin tanımı .....</b>                           | <b>9</b>  |
| <b>ric'atin mümkün oluşu ve delilleri .....</b>        | <b>11</b> |
| Ric'atin Mümkün Oluşu: .....                           | 11        |
| Ric'atin Delilleri: .....                              | 13        |
| Dabbet-ul Arz Nedir? .....                             | 22        |
| Özel Haşır (Diriliş): .....                            | 25        |
| Ehlibeyt İmamlarının İstidlali: .....                  | 26        |
| Şia'nın İleri Gelenlerinin İstidlali: .....            | 26        |
| Müfessirlerin Görüşü: .....                            | 28        |
| Yazarlar: .....                                        | 35        |
| <b>Ric'atle ilgili birkaç hüküm .....</b>              | <b>44</b> |
| Özel Ric'at .....                                      | 44        |
| Ric'at'ın Hükümü: .....                                | 46        |
| Ric'atin Anlamında İhtilaf: .....                      | 47        |
| Ric'ati Tevil Edenlerin Hükümü .....                   | 48        |
| Ric'atten Hedef Nedir? .....                           | 48        |
| <b>ehl-i sünnet'e göre ric'at .....</b>                | <b>53</b> |
| Siyuti ve Sabban: .....                                | 54        |
| Kıyametin Alametleri: .....                            | 55        |
| Ric'at Konusunda Ehl-i Sünnet'in Tutumu: .....         | 56        |
| <b>Münazara ve istidlaller .....</b>                   | <b>64</b> |
| 1- Emirülmüminin Ali aleyhisselam'ın İstidlali: .....  | 65        |
| 2- Şeyh Ebu Muhammed Fazl b. Şazan'ın İstidlali: ..... | 66        |
| 3- Seyyid Himyeri'nin İstidlali: .....                 | 69        |
| 4- Şeyh Mufid'in İstidlali: .....                      | 71        |
| 5- Seyyid Muhsin Emin-i Amili'nin İstidlali: .....     | 75        |
| <b>şüpheler ve reddiyeler .....</b>                    | <b>77</b> |

## Yayınının Önsözü

Şüphesiz İslam hüküm ve inançlarının doğruluğu, bunların ve özellikle gayp ve gelecekle ilgili şeylerin, muteber İslami kaynaklarda gelmiş olmasına bağlıdır. İmamîyye Şiası, gaybi konulardan ve kıyamet olayla-rından sayılan ric'at inancına da muteber kaynaklarda Resulullah'tan (*sallallah'u aleyhi ve âlih*) ve onun Ehlibeyt'-inden (*aleyhimusselam*) nakledilen sahih ve mütevatir hadislerle delil getirmiştir. Ayrıca bu mektep, ric'atin sübutuna icma etmiş ve meşhur şahsiyetler ve yazarlarca bu

inanç bu mektebin zaruriyatından sayılmıştır; işte bu ikisi İmamiyye Şiası'nın ric'at inancının doğruluğuna getirdiği en önemli delildir.

İmamiyye Şiası, "binlerce oldukları halde, ölüm kor-kusundan dolayı yurtlarından çıkıp gidenler", "evlerinin duvarları çatıları üzerine çökmüş (alt üst olmuş) bir kasabaya uğrayan", "kendilerini yıldırım çarpan", "Ashab-ı Kehf", "Zulkarneyn" ve diğerleri gibi geçmiş ümmetlerde dünyaya döndüğüne veya kıyametten önce özel haşra delalet eden **"O gün her ümmetten ayetlerimizi yalan-layanlardan bir cemaat haşrederiz"** ayeti gibi sarih ayetlerle veya **"Helak ettiğimiz bir ülkeye artık yaşa-mak haramdır. Onlar bir daha geri dönemezler"** gibi ayetlerin tefsirindeki güvenilir hadislerin yardımıyla, dünya hayatından ahiret hayatına göçen bazı kişilerin kıyametten önce dünya hayatına döndüğüne ve döne-ceklerine delalet eden Kur'an ayetleriyle ric'at inancının mümkün olduğuna delil gösterilmiştir.

Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*'in Ehlibeyti'nden olan hidayet İmamlarının bize haber verdiği bu olağan üstü durumun hedefi şu olabilir: Biz, Allah'ın adaletinin, rahmeti kadar geniş ve mutlak olduğunu, zaman ve mekanın onu sınırlandıramayacağını, onun geçmişte, şimdiki zamanda ve gelecekte asıl olduğunu ve zamanı O'nun yarattığını bildiğimizde ric'atin de ilahi adaletin gerçekleşmesi için olağan üstü bir örnek olduğunu görürüz. Çünkü ric'atin anlamı şudur: Allah Teala, ölenlerden, imanlarında halis olanlarla küfürlerinde halis olanlardan bir grubu dünyaya döndürecek, böylece Âl-i Muhammed'in Mehdi'si (*aleyhisselam*) kıyam edince hak üzere olanlar, batıl üzere olanlardan intikam alacak ve o gün, Allah Teala'nın, **"Doğru iseniz bu fetih ne zaman? diyorlar. De ki: Fetih günü (gelince, şimdi) inkar edenlere (o zaman) inanmaları fayda vermez ve kendilerine mühlet de verilmez"** buyruğuyla haber verdiği fetih günüdür ve yine o gün Allah'ın, peygamberlere ve mümin-lere yardımı vaadının gerçekleşeceği gündür: **"Elbette biz elçilerimize ve inananlara hem dünya hayatında, hem şahidlerin (şahitliğe) duracakları günde yardım ede-riz."**

Ric'at inancı, İmamiyye Şiası'nın kınanması için bir bahane edilmiş ve hatta bazı muhalifler ric'at inancını çirkin günahlardan saymışlardır. Oysa Kur'an-ı Kerim'de, te'vil ve yorum kabul etmeyecek net bir şekilde, ric'atin olabileceği ve bunun, Hz. İsa'nın (*aleyhisselam*) yere inşi, Deccal ve Süfyani'nin çıkışı gibi Müslümanların arasında yaygın olan ve bunlara inanmaları, zaruri İslam hüküm-lerinden hiçbirini en küçük bir şekilde inkâr etmeyi gerektirmeyen kıyamet alametlerinden olduğu

vurgulan-mıştır. Ve dahası, ric'at, kıyamet günü diriliş gibi Allah'ın kapsayıcı gücünün delili, peygamber efendimizin ve Ehlibeyt'inin (*aleyhimusselam*) mucizelerinden sayılabilecek olağan üstü şeylerden biridir.

Dolayısıyla, bu inancın temel kaynaklarını açıklayıp bu konuda bazılarının zihnine takılan yanlışlıkları gidermek amacıyla yayın evimiz, halkımızı aydınlatmak için Kur'an-ı Kerim ayetlerine, Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih* ve tertemiz Ehlibeyt'inden (*aleyhimusselam*) nakledilen müstefiz hadislere dayanarak ric'atin tanımı, delilleri ve hükümlerini içeren bu konuyu altı bölümde incelemiştir. Bu doğrultuda Allah'tan hiç kesilmeyen yardım ve lütuflarını niyaz ederiz. Bu çalışmamızın okuyucularımıza yararlı olması ümidiyle...

***Doğrusu başarı sahibi Allah'tır***

## **Yazarın Önsözü**

Hamd Allah'a mahsustur. Allah'ın rahmet ve bere-ketleri habibi Muhammed Mustafa'nın (*sallallah'u aleyhi ve âlih*), hidayet üzere olan müminlerin ve onun takvalı ashabının üzerine olsun.

Gaybi konular ve gelecekle ilgili olaylar, zuhur alametleri ve kıyametle ilgili vakaalar muhaddislerin oldukça önem verdikleri konulardandır. Çünkü Kur'an-ı Kerim ve Resulullah'ın *sallallah'u aleyhi ve âlih* sünneti, bu alemde ölümün, ruh ve bedenin sonu değil, yeni hayata ve çeşitli alemlere açılan bir pencere olduğuna delalet etmektedir. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

[أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى \* أَلَمْ يَكُنْ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُُمْنَى \* ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَى \* فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى \* أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى]

**"İnsan, başıboş bırakılacağını mı sanır? Kendisi dökülen meniden bir nutfе (sperma) değil miydi? Sonra kan pıhtısı oldu da (Rabb'i onu) yarattı, ona şekil verdi. Ondan iki çifti; erkeği ve dişiye var etti. Şimdi bunun (bunları yapan Allah'ın) ölüleri diriltme-ğe gücü yetmez mi?"**[\[1\]](#)

روى سعد بن عبدالله الأشعري بالاسناد عن بريدة الأسلمي، قال: قال رسول الله(ص): ((كيف أنت إذا استيأست أمتي من المهدي، فيأتيها مثل قرن الشمس، يستبشر به أهل السماء وأهل الأرض؟ فقلت: يا رسول الله بعد

الموت؟ فقال(ص): والله إنَّ بعد الموت هدًى وإيماناً ونوراً. قلت: يا رسول الله، أي العمرين أطول؟ قال(ص):  
الآخر بالضعف)).

Sa'd b. Abdullah-ı Eş'ari'den, Bureyde Eslemi'ye ulaştırdığı senediyle şöyle rivayet edilir: Resulullah *sallallah 'u aleyhi ve âlih*, “*Ümmetim Mehdi'den ümitsizliğe kapıldığı bir zamanda, Mehdi, güneşin doğarken çıkan ilk kısmı gibi onlara gelişiyle, onunla gök ve yeryüzündekiler müjdelenin ne yapacaksın?*” buyurdu. Ben, ya Resulullah (*sallallah 'u aleyhi ve âlih*), ölümden sonra mı olacak? Diye sordum. O hazret (*sallallah 'u aleyhi ve âlih*), “*Vallahi, ölümden sonra hidayet, iman ve nur var*” buyurdu. Ben, ya Resulullah, hangisi (ölümden önceki mi, yoksa ölümden sonraki mi) daha uzun sürecek? dedim. Bunun üzerine, “*Sonuncusu kat kat uzun sürecek.*” buyurdu.[\[2\]](#)

Emirulmüminin Ali b. Ebutalib buyuruyor ki:

((أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّا خَلَقْنَا وَإِيَّاكُمْ لِلْبَقَاءِ لَا لِلْفَنَاءِ، لَكُنْكُمْ مِنْ دَارٍ إِلَى دَارٍ تَنْقُلُونَ، فَتَزُودُوا لِمَا أَنْتُمْ صَائِرُونَ إِلَيْهِ)).  
"Ey insanlar! Biz ve siz bâki kalmak için yaratıldık, fani olmak için değil. Fakat siz bir yurttan başka bir yurda intikal edeceksiniz. O halde döneceğiniz yer için azık edinin."[\[3\]](#)

Bazı insanların ölümlerinden sonra dünyaya dönecekleri konusundaki inancımız, sebepsiz ve delilsiz bir inanç değildir. Bu inancımız, kitaplarımızı dolduran sahih ve mütevatir rivayetlere, yalandan korunduklarına inandığımız Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*'in ve tertemiz Ehlibeyt'inin, sayıları oldukça fazla olan hadislerine dayanmaktadır.

Yine bu inancımız, onların icmasına dayanmaktadır; onların icması da Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*'in "Sekaleyn hadisi" diye meşhur olan şu buyruğu gereğince bizim için hüccettir:

((إِنِّي تَارِكٌ فَيْكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي، كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ، وَعِثْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي، وَلَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضِ، فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلَفُونِي فِيهِمَا)).

"Ben sizin arasınızda öyle bir şey bırakıyorum ki eğer ona sarılacak olursanız asla sapmazsınız; onlardan birisi gökten yere doğru sarkan Allah'ın Kitabı ve diğeri ise itretim, Ehlibeytim'dir; bu ikisi havuzun başında bana ulaşınca kadar birbirinden ayrılmazlar. O halde benden sonra bu ikisine nasıl davranacağınıza dikkat edin."[\[4\]](#)

Kur'an-ı Kerim, "O gün her ümmetten ayetlerimizi yalanlayanlardan bir cemaat haşrederiz. Onlar (bütün inkarcılar) hep bir araya getirilip tutuklanarak (ilahi huzura) sevk edilirler..."[\[5\]](#) buyruğuyla, kıyametten önce bazı ölümlerin hayata dönüşü

olan özel haşr=dirilişe ve yine aynı surede "...Sûr'a üfürüldüğü gün göklerde ve yerde bulunan kimseler, hep korku içinde kalır... Hepsi boyun bükerek O'na gelirler." [6] buyruğuyla da sûra üfürüldükten sonra kıyamet için dirilişe işaret etmektedir. Ve bu iki ayetten, özel dirilişin, bütün insanların dirileceği kıyamet dirilişinden farklı olduğu, Kitap ve Sünnetten anlaşıldığı kadarıyla kıyamet gününden sonra başka bir diriliş söz konusu olmadığı için de özel dirilişin kıyametten önce olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, bu da, Kitap ve Sünnet'in delalet ettiği Deccal'ın zuhuru, Süfyanî'nin çıkışı, Hz. İsa aleyhisselam'ın gökten inişi ve güneşin batıdan doğuşu gibi kıyamet alametlerindendir.

[أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ].

**"Binlerce oldukları halde, ölüm korkusundan dolayı yurtlarından çıkıp gidenleri görmedin mi? Allah onlara "ölün!" dedi (ödüler). Sonra onları diriltti." [7]**

Kur'an-ı Kerim, bunun gibi birkaç ayette, tevil kabul etmeyecek net bir şekilde, geçmiş ümmetlerde bazı insan-ların öldükten sonra dünya hayatına döndüğüne işaret ettiği gibi, Resulullah sallallah'u aleyhi ve âlih'in, şu buyruğu, bu ümmette de ric'atin mümkün olduğuna delalet etmektedir:

((لَتَرْكِبُن سَنَن مِّن كَانَ قَبْلَكُمْ شَبْرًا شَبْرًا وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، حَتَّىٰ لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ دَخَلَ جُحْرَ ضَبٍّ لَدَخَلْتُمْ)).

*"Sizden öncekilerin gidişatını karış-karış, adım-adım izleyeceksiniz; hatta eğer onlardan biri kertenkelenin deliğine bile girse siz de oraya gireceksiniz."* [8]

Kısacası, ric'at inancı, Allah Teala'nın, ahir zamanda, ölümlerden imanlarında halis olanlarla küfürlerinde halis olanlardan bir grubunu dünyaya döndüreceği, böylece batıl üzere olanlara karşı hak üzere olanlara yardım edeceği anlamındadır. On İki İmam Şiası bu konuda icma etmiştir. Resulullah sallallah'u aleyhi ve âlih ve tertemiz Ehlibeyt'inin (aleyhimusselam), ric'at inancını doğruladık-larına delalet eden bunca mütevatir hadisten, masum imamın da bu icmanın içerisinde olduğu bilinmektedir. Ric'at inancı, Resulullah sallallah'u aleyhi ve âlih'in Ehlibeyt'inden (aleyhimusselam) nakledilen rivayetler gereğince Şia mektebinin zaruriyatındandır. Ulema, bu konuda yazmış oldukları kitaplarında, Şia olan veya olmayan birisinin, bu mektebin zaruriyatından birini inkâr etmesinin hükmüyle ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır; fakat biz kitabımızda bunu incelemeyeceğiz.

Ric'at inancı, Allah Teala'nın büyük gücüne imanın göstergelerindendir. Uzun bir hadiste, Emirülmüminin Ali aleyhisselam'ın, İbn-i Kevva-i Harici'nin ric'at hakkında

sorduğu soruya verdiği cevabının son bölümünde, "Ey İbn-i Kevva! Allah Teala'nın gücünde şüphe etme." buyurduğu rivayet ediliyor.[\[9\]](#)

Ebu Sabah'ın ric'atle ilgili sorusuna ise İmam Bâkır aleyhisselam şöyle cevap veriyor:

"Bu bir güçtür; bu gücü Kaderiler'den başkası inkâr etmez; bu gücü inkâr etme."[\[10\]](#)

İmam aleyhisselam, Abdurrahman Kasir'e de buna benzer bir cevap vermiştir.[\[11\]](#)

Allah Teala'nın varlıkları yoktan var ettiğine inanan birisi, nasıl olur da O'nun, varlıkları yeniden dünyaya döndürmekten aciz olduğu şüphesine kapılabilir! Varlıkları yoktan var etmeye gücü yeten zatın, onları dünyaya döndürmeye pekâla gücü yeter. Allah Teala buyuruyor ki:

[وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ \* قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ \* الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ \* أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ \* إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ].

**"Kendi yaratılışını unutarak bize bir misal verdi: Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek? dedi. De ki: Onları ilk defa yaratan diriltecek. O, her yaratmayı bilir. O size yeşil ağaçtan ateş yaptı da siz ondan yakıyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratamaz mı? Elbette yaratır. O, çok bilen yaratıcıdır. O'nun işi, bir şeyi(n olmasını) istedi mi ona, sadece 'ol' demektir, hemen olurur."**[\[12\]](#)

İşte bu ric'ate inananlar kınanmış, bu inanç efsane ve tenasüh sayılmış, buna inananların İslam ve dinden çıktıkları söylenmiş, bu inanç, Abdullah b. Seba'nın iftiralarından birisi bilinmiş ve bunun gibi akla gelenler hiç her şey çekinilmeden asil İslam medresesi aleyhine söylenmiştir. Biz, ric'at inancının kendilerine sabit olmadığı bahanesiyle bazı ölümlerin ölümünden sonra dünya hayatına döneceklerine inanmayanlara hak veremeyiz; çünkü onlara düşen vazife, mütevatir hadislere ve açık nasslara dayanarak ric'ate inananları kınamak değil, aksine, konuyu araştırmak, sorup soruşturmak ve bilenlere müracaat etmektir; zira bilmeyenin bilene karşı hüccet ve delili olamaz.

Burada, gaybî haberleri ve gelecekte vuku bulacak olayları inkâr edenlere soruyoruz ki, ölümden sonra dünya hayatına dönülmeyeceğine deliliniz nedir? Ve bu görüşünüzü dayandırdığınız kaynak nedir? Acaba sizden biriniz geleceğe gitmiş, onun derinliklerine inmiş ve hakikate vakıf olduktan sonra geri dönerek Kur'an-ı Kerim ve Resulullah'ın Ehlibeyti'nin (aleyhimusselam) haber verdi-ği şeylerden hiçbirinin olmadığını mı bildirmiştir?

Biz bu kitapta, ric'at inancının, Ehlibeyt İmamları'ndan (*aleyhimusselam*) ulaşan hadislerle ve ulemanın buyruğuna uygun olarak açıklık kazanması için bu alanda delil olarak getirilen Kur'an ayetleri, hadisler, icma ve diğer karinelere değinecek, ric'atin hedefini, ric'ati inkâr edenlerin hükmünü, ulemanın istidlallerinden bazılarını ve bu konu etrafında söz konusu edilen eleştirilere reddiyelerini beyan edeceğiz inşallah.

*Önce de sonra da emir Allah'ındır*

[1] - Kıyamet, 36-40.

[2] - Bihar-ul Envar, -Meclisi- c.53, s.65/56. Tahran-Mektebet-ul İslam basımı.

[3] - el-İrşad -Şeyh Mufid-, c.1, s.338. Kum-Âl-i Beyt incelemesi.

[4] - Sünen-i Tirmizi -Menakıb kitabı-, s.663/3786 ve 3788. Ahmet Muhammed Şakir incelemesi. Dar-ul Kutub-it Turas-il Arabi basımı. Müstedrek-ul Hakim, c.3, s.148 Hindistan-Haydarabad basımı.

[5] - Neml, 82-84.

[6] - Neml, 87.

[7] - Bakara, 243.

[8] - Kenz-ul Ummal -Muttaki Hindi-, c.11, s.134/30924, "er-Risale" basımı.

[9] - Bihar-ul Envar, c.53, s.74.

[10] - Aynı kaynak, s.72/71.

[11] - Aynı kaynak, s.74/73.

[12] - Yâsîn, 78-82.

## **ric'atin tanımı**

### **Lügatte Ric'at:**

Ric'at, lügatte, ölümden sonra tekrar hayata dönmek anlamındadır.

Cevheri ve Firuzabadi diyor ki: "Falanca ric'ate inanı-yor" denildiğinde, "onun ölümden sonra dünyaya dönüşe" inandığı kastediliyor.[1]

"Ric'at"e "kerret" de denilmektedir. Ric'at ve kerret eş anlamlıdır. Cevheri der ki: Kerre, "geri dönmek" demektir. "Kerrehu" (onu geri döndürdü) ve "kerre bi nefsihi" (geri döndü) denir; geçişli ve geçişsiz fiil olarak kullanılır.[2]

İmam Ali *aleyhisselam*'dan nakledilen bir hadiste ise şöyle geçer:

((وَأَيُّ لَصَاحِبِ الْكَرَّاتِ وَدَوْلَةِ الدُّوَلِ))

"Ben birden çok dönüş ve devletlerin devletinin sahi-biyim." [3] İmam Ali *aleyhisselam*'ın ziyaretinde ise şöyle geçer:

((السلام عليك يا صاحب الكرة والرجعة))

"Selam olsun sana ey dönüş ve ric'at sahibi!" [4]

### İmamiyye Şia'sına Göre Ric'at:

İmamiyye, Ehlibeyt *aleyhimusselam*'dan gelen rivayet-lere göre Allah Teala'nın, ölenlerin bir bölümünü, öldükleri surette dünyaya getireceğine, böylece de bir bölümü yücelteceğine, diğer bir bölümü alçaltacağına, hak-lıları haksızlara ve mazlumları zalimlere galip kılacağına inanmaktadır ve bu, yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduktan sonra adalet ve eşitlikle dolduracak olan Âl-i Muhammed'in Mehdi'sinin, (*aleyhi ve aleyhim efzalüssalati vesselam*) zuhurunda olacaktır. İşte bu nedenle ric'at, Allah Teala'nın, zulüm ve düşmanlıkla dolan yeryüzünde suçlu-ları cezalandırmasıyla ilahi adaletin gereğinin tecelli ede-ceği mazhar sayılmaktadır.

Dünyaya döndürülecek kişiler, ancak imanda en üstün olanlarla fesatta en aşağı derecede bulunanlardır. Bunlar sonra tekrar ölecekler, kıyamet koptuktan sonra sevaba ulaşacak veya azaba uğrayacaklardır.

[قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ]

**"Rabb'imiz dediler, bizi iki kere öldürdün ve iki kere dirilttin; artık suçlarımızı da itiraf ettik; (cehen-nemden) çıkmamıza bir yol var mı?"**

Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'in bu ayet-i kerimesinde, bu ric'at ettirilenlerden hallerini düzene sokmayanların, kendilerini ıslah etmek ümidiyle Allah'tan kendilerinin bir kere daha dünyaya döndürölmelerini isteyeceklerini, ama onların bu isteğinin kabul edilmeyeceğini ve onların kalıcı bir azap içinde olacağını bildirmektedir.[5]

---

[1] - Sihah, c.3, s.1216. Kamus-ul Muhit, c.3, s.28.

[2] - Sihah, c.2, s.805.

[3] - Kâfi, c.1, s.198/3 "inne-l eimmete hum erkan-ul erz" babı -Dar-ul Kutub-il İslamiyye-.

[4] - Bihar-ul Envar, c.100, s.349.

[5] - Akaid-ul İmamiyye, -Muzaffer-, s.108. Bi'set müessesesi incelemesi; Mü'min, 11. ayet.

## **ric'atin mümkün oluşu ve delilleri**

### ***Ric'atin Mümkün Oluşu:***

Ric'at, ba's ve cismanî meadın bir çeşididir; ancak ric'at, kıyametten önce dünyada vuku bulacak, vakti ve keyfiyeti belirli bir ba's(ölümden sonra diriliş)tır. Fakat şu var ki, insanların tümü kıyamet günü hesaba çekilmek, ebedi hayatlarına başlamak için dirileceklerdir ve kıyamet gününün dehşeti ise ric'atten daha büyük ve daha şaşırtıcıdır. Ric'at ve mead birbirlerine benzeştikleri için, meadın mümkün oluşuna getirilen deliller, ric'atin mümkün oluşu için de getirilebilir (kıyamette ölümlerin dirilmeleri, nasıl mümkün ise, kıyametten önce ric'at de mümkündür) ve kıyamet günü yeni bir hayatın mümkün oluşunu itiraf etmek, dünya hayatında da ric'atin mümkün oluşunu itiraf etmeyi gerektirir. Şüphesiz bütün Müslümanlar kıyamet inancını usul-u dinden saymaktadırlar ve yine hepsi ric'atin mümkün oluşuna yakın etmektedirler.

Seyyid Murtaza diyor ki: İmamiyye'nin ric'at hakkında söylediklerinde, Müslümanlar arasında -hatta Allah'a inanan bütün insanlar arasında bile- hiçbir ihtilaf yoktur; şüphesiz Allah'ın buna gücü yeter; ancak tartışma konusu, ric'atin kesinlikle vuku bulup bulmayacağıdır.

Ölümlerin ric'at edebileceğine ancak tevhidi inancı olmayan muhalefet edebilir. Çünkü Allah Teala varlıkları yok ettikten sonra tekrar var etmeye gücü yeter; Allah'ın buna gücü yettiğine göre onu istediği zaman var etmesi de mümkün olur.[1]

Alusi diyor ki: Ölümden sonra dirilişin ve dünyaya dönüşün Allah Teala'nın gücü dahilinde olduğu inkâr edilemez; fakat tartışma konusu ric'atin vuku bulup bulmayacağıdır.[2]

Bütün Müslümanlar Ric'atin mümkün olduğuna inandığı halde niçin ric'atin vuku bulacağında şüphe ediliyor ve bu olmayacak bir şey sanılıyor? Ve niçin Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan ric'atin vuku bula-cağına dair sahih ve mütevatir hadislere dayanarak ric'ate inananlar kınanıyorlar?

Şeyh Muhammed Rıza Muzaffer diyor ki:

Ric'ati, olmayacak bir şey sanmamız, dünya yaşayı-şına alışmamızdan, ric'ati itiraf etmemizi veya inkâr etmemizi gerektirecek sebep ve engellerini tanımama-mızdan kaynaklanır. Ric'ati, olmayacak bir şey sanmak, dünya yaşayışına alışmanın sonucu, **"Çürümüş-gitmiş, dağılıp yok olmuş kemikleri kim diriltir"** diyenin zannına, sözüne benzer. Halbuki ona **"De ki: Onları ilk defa düzüp koşan, meydana getiren diriltir ve O, her çeşit yaratmayı bilendir"** [3] cevabı verilmiştir.

Evet, bunun gibi tasdiki, yahut inkârı hususunda bizce aklî bir delil bulunmayan şeylerde, vahy-i ilahi masdarın-dan gelen dinî naslara müracaatımız icap eder. Kur'an-ı Kerim'de bazı ölümlerin dünyaya ric'at ettiği sabittir; İsa *aleyhisselam*'ın ölüyü diriltmesi gibi: **"Körü ve alacalıyı iyileştiririm; Allah'ın izniyle ölümleri diriltirim."** [4] Ve yine, **"Allah, bunu böyle öldükten sonra nasıl dirilte-cek? demişti. Allah da kendisini yüz sene öldürüp son-ra diriltti"** buyruğu gibi. [5]

[وَأَبْرَأُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ] وَكَقَوْلِهِ تَعَالَى: [أَنْتَ يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مُوتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةً عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ]

Ayrıca, zalimler işledikleri zulüm, sitem ve günah-lardan dolayı adaletin uygulanmasını ve hakkın gerçekleş-mesini istemezler. Ric'at ise mazlumun zalimden hakkının almasıyla yeryüzünde ilahi adaletin gerçekleşmesi ve hak üzere olanların batıl üzere olanlara galibiyeti içindir. İşte bu nedenle cahiliyet döneminin müstekbirleri, Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*'in mucizelerini gözleriyle görmele-rine, kendilerine açık misaller verilmesi ve apaçık deliller getirilmesine rağmen kıyameti ve ölümden sonra dirilişi inkâr ediyorlardı. Çünkü bu inancı kabul etmek, hak ve adaletin uygulanması için yüce ilahi divanda hesap verme-yi gerektiriyordu:

[يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ]

**"O gün, kendi dilleri, elleri ve ayakları, aleyhle-rinde yaptıklarına dair şahitlikte bulunacaklardır."** [6]

### ***Ric'atin Delilleri:***

Hürr-ü Amili "**el-İykaz-u min'el Hec'at'i bil Bur-han-i ala'r Ric'et**" adlı kitabının ikinci bölümünde ric'at inancını onaylayan on iki delil getirmiştir. İmamiyye'nin ric'at için istidlal ettiği en önemli deliller, muteber kitaplarda Resul-i Ekrem *sallallah'u aleyhi ve âlih'den* ve Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam'dan* rivayet edilen çok sayıda mütevatir hadisler ve ric'atin varlığına icmasıdır; öyle ki, ric'at inancı, bütün meşhur ulema ve yazarların yanında İmamiyye'nin zaruriyatından sayılmıştır. Nitekim bunu, ric'atin geçmiş ümmetlerde vuku bulduğuna veya gelecekte vuku bulacağına delalet eden Kur'an-ı Kerim'in açık nasslarıyla veya ayetlerin tefsiriyle ilgili rivayet edilen muteber hadislerle delillendirmişlerdir. Şimdi bu alanda beş delile değineceğiz; ilk önce Kur'an'dan delillerle başlıyoruz:

### ***A- RİC'AT, GEÇMİŞ ÜMMETLERDE VUKU BULMUŞTUR:***

Kur'an-ı Kerim, tevil ve yorum kabul etmeyecek açık ve net bir tabirle kesin olarak öldükleri ve dünyadan göçtükleri bilinen geçmiş ümmetlerden bir grubun dünya hayatına döndüklerini bildiriyor. Eğer geçmişte dünyaya dönülmüşse neden gelecekte de dünyaya dönülmesin:

[سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا].

**"Allah'ın önceden geçenler hakkındaki kanunu budur. Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bula-mazsın."** [7]

Şeyh Saduk kendi senediyle Hasan b. Cehm'den, Me'mun'un, İmam Rıza *aleyhisselam'a*, "Ey Ebe'l Hasan! Ric'at hakkında görüşünüz nedir?" diye sorduğunda İmam *aleyhisselam'ın* şöyle buyurduğunu rivayet eder:

((إِنَّهَا الْحَقُّ، قَدْ كَانَتْ فِي الْأُمَمِ السَّالِفَةِ وَنَطَقَ بِهَا الْقُرْآنُ، وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَكُونُ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ كُلِّ مَا كَانَ فِي الْأُمَمِ السَّالِفَةِ حَذُو النَّعْلِ بِالنَّعْلِ وَالْقِدَّةَ بِالْقِدَّةِ، وَقَالَ (ص): إِذَا خَرَجَ الْمَهْدِيُّ مِنْ وَلَدِي نَزَلَ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ (ع) فَصَلَّى خَلْفَهُ، وَقَالَ (ص): إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ثُمَّ يَكُونُ مَاذَا؟ قَالَ (ص): ثُمَّ يَرْجِعُ الْحَقُّ إِلَى أَهْلِهِ)).

*"Ric'at hakktır; geçmiş ümmetlerde ric'at olmuştur ve Kur'an da bunu bildirmiştir.*

*Resulullah (s.a.a) buyurmuştur ki: Geçmiş ümmetlerde vuku bulan her şeyin tıpkısı bu ümmette de vuku bulacaktır. Evlatlarımdan olan Mehdi kıyam edince Meryem oğlu İsa yere inecek ve onun arkasında namaza duracaktır. Bilin ki İslam garip olarak başladı ve garip olarak da dönecektir; ne mutlu gariplere!" Ya Resulullah! Sonra ne olacak? diye sorulduğunda ise o hazret, "Sonra hak, ehline dönecektir", buyur-du."* [8]

Aşağıdaki ayetlerde, geçmiş ümmetlerde ölümlerden bir grubunun dünyaya döndüğünü ve ric'atin vuku bulduğunu görmekteyiz:

### **İsrailoğulları'ndan Bir Grubun Dirilişi:**

Allah Teala buyuruyor ki:

[أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ].

**"Binlerce oldukları halde, ölüm korkusundan dolayı yurtlarından çıkıp gidenleri görmedin mi? Allah onlara, "ölün!" dedi (ödüler). Sonra onları diriltti. Şüphesiz Allah insanlara karşı lütfkardır. Lakin insanların çoğu şükretmez."**[\[9\]](#)

Bu ayet-i kerimenin tefsirindeki bütün rivayetler onların uzun bir süre öldüklerine, sonra Allah'ın onları dirilttiğine, böylece dünyaya dönerek uzun bir süre yaşadıklarına delalet etmektedir.

Şeyh Saduk der ki: Onların sayısı yetmiş bin hane idi. Her yıl taun hastalığına yakalanıyorlardı. Bu yüzden zenginler maddi imkanları iyi olduğu için diyarlarından çıkıyor, fakirler ise maddi imkanları zayıf olduğu için diyarlarında kalıyordu. Bu nedenle, göç edenler taun hastalığına az yakalanıyor, göç etmeyenler ise bu hastalığa daha çok tutuluyorlardı. Dolayısıyla, diyarlarında kalanlar, eğer biz de diyarımızdan göç etseydik taun hastalığına yakalanmazdık, diyorlardı; göç edenler ise, eğer diyarımızdan göç etmeseydik biz de taun hastalığına yakalanırdık, diyorlardı. Nihayet taun hastalığı gelince hep birlikte diyarlarından çıkmaya karar verdiler ve bir denizin sahiline göç ettiler. Yüklerini indirdiklerinde Allah onlara: "Ölün" diye seslendi. Böylece hepsi öldü. Sonuçta yoldan geçen biri onları kenara itti ve orada Allah'ın istediği bir süre kaldılar.

Sonra İsrailoğulları peygamberlerinden Ermiya[\[10\]](#) is-minde bir peygamber oradan geçince şöyle dedi: Ey Rabb'im! Eğer dilersen onları diriltirsin; onlar da senin beldelerini bayındırlaştırır, kullarını dünyaya getirir ve sana ibadet edenle birlikte ibadet ederler. Bunun üzerine Allah Teala ona, "Senin için diriltmemi ister misin?" diye vahyetti. Peygamber, "Evet, isterim" cevabını verince Allah Teala onları dirilterek o peygamberle birlikte gönderdi. Dolayısıyla, onlar öldükten sonra dünyaya döndüler ve sonra da kendi ecelleriyle öldüler.[\[11\]](#)

İşte bu, ölümden sonra dünyaya dönüştür. Hamran b. A'yen, İmam Bâkır *aleyhisselam*'dan onların hakkında, "Acaba onlar dirildiler ve insanlar onları gördükten

sonra yine aynı gün öldüler mi, yoksa dünyaya dönerek evlerinde oturdular, yemek yediler ve kadınlarla evlendiler mi?" diye sordu. İmam şöyle buyurdu:

((بَل رَدَّاهُمُ اللَّهُ حَتَّى سَكَنُوا الدُّورَ، وَأَكَلُوا الطَّعَامَ، وَنَكَحُوا النِّسَاءَ، وَلَبِثُوا بِذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ مَاتُوا بِأَجَالِهِمْ)).

*"Allah onları dünyaya döndürdü; onlar evlerinde oturdular, yemek yediler, kadınlarla evlendiler ve dünyada Allah'ın istediği kadar yaşadılar; daha sonra kendi ecelleriyle öldüler."* [12]

### Uzeyr b. Ermiya'nın Dirilişi:

Allah Teala buyuruyor ki:

[أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوها لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ].

**"Yahut görmedin mi o kimseyi ki, evlerinin duvar-ları çatıları üzerine çökmüş (alt üst olmuş) bir kasabaya uğradı; "ölümden sonra Allah bunları nasıl diriltir acaba" dedi. Bunun üzerine Allah onu öldürüp yüz sene bıraktı; sonra tekrar diriltti. Ne kadar kaldın? dedi. "Bir gün yahut daha az dedi. Allah ona: Hayır, yüz sene kaldın. Yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamıştır. Eşeğine de bak. Seni insanlara ibret kılalım diye (yüz sene ölü tuttuk, sonra tekrar dirilttik). Şimdi sen kemiklere bak, onları nasıl düzenliyor, sonra ona nasıl et giydiriyoruz, dedi. Durum kendisince anlaşılnca: şimdi iyice biliyorum ki, Allah her şeye kadirdir, dedi."** [13]

Yıkık bir kasabaya uğrayan bu kişinin kim olduğu konusunda farklı rivayetler ve tefsirler vardır. Ancak onun yüz sene ölü olarak kaldığı ve yüz sene sonra dünyaya dönerek yaşadığı ve sonra da kendi eceliyle öldüğünde ittifak edilmiştir; bu da dünya hayatına bir dönüştür.

Tabersi der ki: Bu yıkık kasabaya uğrayan Uzeyr'dir; Ebu Abdullah (İmam Sadık) *aleyhisselam*'dan nakledilen rivayet de bu doğrultudadır. İmam Bâkır *aleyhisselam*'dan nakledilen rivayete göre de bu adam Ermiya'dır. [14]

Ayyaşî, kendi senediyle İbrahim b. Muhammed'den şöyle rivayet eder: İlim ehli bir grup, harici olan İbn-i Kevva'nın Hz. Ali'ye, "Ey müminlerin emiri! Dünya ehli arasında babasından büyük çocuk var mıdır?" diye sorduğunu ve o hazretin şöyle buyurduğunu rivayet eder:

]](نعم، أولئك ولد عزيز، حيث مرَّ على قرية خربة، وقد جاء من ضيعة له، تحته حمار، ومعه شنة فيها تين، وكوز فيه عصير، فمرَّ على قرية خربة، فقال: [ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ] فتوالد ولده وتناسلوا، ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهِ فَأَحْيَاهُ فِي الْمَوْلِدِ الَّذِي أَمَاتَهُ فِيهِ، فَأُولَئِكَ وَلَدَهُ أَكْبَرُ مِنْ أَبِيهِمْ)).

*"Evet; onlar Uzeyr'in çocuklarıdır. Uzeyr, tarlasından gelince yıkılmış bir kasabadan geçiyordu, bir eşiği, içinde incir olan bir tulumu ve içinde meyve sırası olan bir de testi vardı; bu halde yıkılmış kasabadan geçerken (kasa-banın halini görünce) "Ölümden sonra Allah bunları nasıl diriltir acaba?!" dedi. Derken Allah Teala onu yüz yıl öldürdü. Sonra çocukları çoğaldı ve nesli arttı. Sonra Allah Teala onu öldürdüğü yerde dirilterek dünyaya dön-dürdü; işte o çocuklar babalarından büyüktü."* [\[15\]](#)

### **Hız. Musa'nın Kavminden Yetmiş Kişinin Diriliş**

Allah Teala buyuruyor ki:

[وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذْتُمُ الصَّاعِقَةَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ \* ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ].

**"Bir zamanlar: Ey Musa! Biz Allah'ı açıkça gör-medikçe asla sana inanmayız, demiştiniz de bakıp durur olduğunuz halde hemen sizi yıldırım çarpmıştı. Sonra ölümünüzün ardından sizi dirilttik ki şükre-desiniz."** [\[16\]](#)

Bu iki ayet Hz. Musa *aleyhisselam*'ın kavminden Allah'la görüşmek için seçilenlerden bahsediyor. Onlar Allah Teala'nın buyruğunu duyunca, "Allah'ı açıkça görmedikçe inanmayız" dediler ve bu zulümlerinden dolayı yıldırım çarptı ve öldüler. Musa *aleyhisselam*'ın, "Ey Rabb'im! İsrailoğulları'na döndüğümde onlara ne diyeyim" diye arzetmesi üzerine Allah Teala onları diriltti. Böylece onlar dünyaya döndüler, yediler, içtiler kadınlarla evlendiler ve çocukları oldu; daha sonra kendi ecelleriyle öldüler. [\[17\]](#)

Bu da İsrailoğulları'ndan yetmiş kişinin ölümünden sonra tekrar diriliş ve dünyaya dönüşüdür; Allah Teala buyuruyor ki:

[وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلِ وَآيَايَ أَتَهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا].

**"Musa tayin ettiğimiz vakitte kavminden yetmiş adam seçti. Onları o müthiş deprem yakalayınca Musa dedi ki: Ey Rabb'im! Dileseydin onları da beni de**

**daha önce helak ederdin. İçimizden bir takım beyinsizlerin işlediği (günah) yüzünden hepimizi helak mı edecek-sin?" [18]**

### **Hız. İsa Aleyhisselam'ın Ölüleri Diriltişi:**

Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'de Hız. İsa'nın ölüleri diriltişiyle ilgili olarak birkaç yerde Hız. İsa'ya hitaben, **"Ve ölüleri benim iznimle (hayata) çıkarıyordun."** [19] buyuruyor ve başka bir rivayette Hız. İsa'dan naklen, **"Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim."** [20] buyuruyor.

Hız. İsa aleyhisselam'ın Allah'ın izniyle dirilttiği bazı ölüer dünyaya dönüp bir süre yaşadıktan sonra kendi ecelleriyle ölmüşlerdir. [21]

### **Ashab-ı Kehf'in Dirilişi:**

Ashab-ı Kehf, Allah'a iman etmelerine rağmen putlara tapan, putları çağırın ve kendisine karşı çıkanları öldüren sultanlarının korkusundan imanlarını gizleyen bir gruptur. Sonra onlar toplanarak Allah'a iman ettiklerini bazılarına bildirdiler ve mağaraya sığındılar:

[وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا]

**"Onlar mağaralarında üç yüz yıl ve buna ilaveten dokuz yıl kalmışlardır."** [22]

Sonra Allah onları diriltti de birbirlerini soruştursunlar diye dünyaya döndüler; onların kıssası meşhurdur.

Birisi, Allah Teala'nın, **"Kendileri uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın"** [23] buyruğu gereğince, "Ashab-ı Kehf ölü değildi" şeklinde itiraz edecek olursa onlara şu cevabı veririz: Ayetin Arapça'sında geçen "Rukud" kelimesi ölüm anlamına gelir. Allah Teala buyuruyor ki:

[وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ \* قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ]

**"Nihayet Sûr'a üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler. (işte o zaman) Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahman'ın vahyettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler! derler."** [24] Bunun örnekleri çoktur. [25]

Yusuf b. Yahya Mukaddesi-i Şafii, **"İkd'ud Durer"** adlı kitapta Ashab-ı Kehf kıssasının tefsirinde Sa'lebi'den şöyle rivayet ediyor: Arkadaşlarıyla ahir zamanda Mehdi'nin kıyamına kadar yan üste yatıştılar. Deniliyor ki: Mehdi onlara selam

verecek, sonra Allah onları diriltecek-tir." [26] Bu da Ashab-ı Kehf'in ahir zamanda ric'atini (dünya-ya döneceğini) göstermektedir.

### **İsrailoğulları'ndan Öldürülen Bir Kişinin Dirilişi**

Müfessirler şöyle rivayet ederler: İsrailoğulları'ndan biri, zengin bir akrabasının mirasına konmak için onu öldürdü ve onu öldürdüğünü diğerlerinden gizledi. Yahudiler ise onun katilini tanımak istiyorlardı. İşte bu nedenle Allah Teala öldürülen kişinin dirilerek katilini tanıtmaması için bir inek kesmelerini ve onun bir parçasıyla ölü cesede vurmalarını emretti. İsrailoğulları bir süre tartıştıktan sonra ineği kestiler ve onun bir parçasıyla öldürülen kişinin cesedine vurdular. Böylece maktul dirildi, damarlarından kan fışkırdı ve katilini tanıttı. Allah Teala buyuruyor ki:

[فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ]

"Bunun için de: Ona (ölü cesede, kestiğiniz ineğin) bir parçasıyla vurun, demiştik. Böylece, Allah ölüleri diriltir ve size ayetlerini gösterir; belki düşünesiniz." [27]

### **Hız. İbrahim'in (aleyhisselam) Allah'ın İzniyle Kuşları Diriltişi:**

Müfessirler şöyle kaydederler: Hz. İbrahim *aleyhis-selam*, yırtıcı hayvanların kokuşmuş bir leşi parçaladıklarını, kara ve deniz hayvanlarının onu yediklerini görünce şöyle dedi: "Ya Rabb'i! Senin, bu leşi yırtıcı hayvanların, kuşların ve karada yaşayan hayvanların midesinde topla-dığını gördüm; onu nasıl dirilteceğini bana göster ki gözlerimle göreyim." Bu alanda Allah Teala şöyle buyuruyor:

[وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ].

"İbrahim de bir zaman: Rabb'im! Ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster! demişti. (Allah); inanmadın mı? dedi, (İbrahim): Hayır (inandım), fakat kalbim kuvvet bulsun diye (görmek istiyorum) dedi. O halde kuşlardan dördünü tut, onları kendine çek, sonra (kesip) her dağın başına ondan birer parça koy. Sonra onları kendine çağır; koşarak sana gelecekler. Bil ki, Allah daima gaalib ve hikmet sahibidir, dedi." [28]

Hız. İbrahim *aleyhisselam*, dört ayrı kuşu (rivayete göre tavus, güvercin, karga ve horozu) tutarak kesti ve bunların tüylerini kanlarına karıştırdı. Onları on parçaya ayırarak her birini bir dağın başına bıraktı. Sonra gagalarından tutarak onları

Allah'ın adıyla çağırdı. Bunun üzerine kuşlar koşarak Hz. İbrahim'e geldiler. Böylece her bir kuşun eti ve kemiği ayrı ayrı toplandı ve Hz. İbrahim'in (aleyhisselam) gözleri önünde dirildiler."[\[29\]](#)

### **Zulkarneyn'in Dirilişi:**

Zulkarneyn hususunda ihtilaf edilmiştir. Bir rivayete göre Zulkarneyn Allah tararından gönderilmiş olan bir peygamberdir ve Allah Teala onun vasıtasıyla yeryüzünü fethetmiştir. Mucahid ve Abdullah b. Ömer'den nakledilen rivayet bunu destekliyor.

Başka bir rivayete göre ise Zulkarneyn adil bir hükümdardır.

Ebu Tufeyl kendi senediyle Emirulmüminin Ali b. Ebutalib'ten şöyle rivayet eder:

((أَنَّهُ كَانَ عَبْدًا صَالِحًا أَحَبَّ اللَّهُ فَأَحَبَّهُ وَنَاصَحَ اللَّهُ فَنَاصَحَهُ، قَدْ أَمَرَ قَوْمَهُ بِتَقْوَى اللَّهِ، فَضْرِبُوهُ عَلَى قَرْنِهِ فَمَاتَ، فَأَحْيَاهُ اللَّهُ، فَدَعَا قَوْمَهُ إِلَى اللَّهِ، فَضْرِبُوهُ عَلَى قَرْنِهِ الْآخِرِ فَمَاتَ، فَسَمِيَ ذَا الْقَرْنَيْنِ)).

*"Zulkarneyn, Allah'ı seven ve Allah'ın da kendisini sevdiği, insanları Allah'a davet eden ve Allah'ın da hayrını dilediği salih bir kuldur. Kendi kavmini Allah'tan sakınmaya davet etmiş, kavmi de başının bir tarafına vurarak onu öldürmüştü. Daha sonra Allah onu diriltmiş ve yine insanları Allah'a davet etmiş; ama bu kez de kavmi başının diğer tarafına vurarak onu öldürmüştü ve böylece 'Zulkarneyn' olarak adlandırılmıştır."*[\[30\]](#)

İmam aleyhisselam daha sonra, "Sizin aranızda da onun gibi birisi vardır"

buyurdu.[\[31\]](#) Bu sözle İmam aleyhisselam kendisini kastetmektedir.[\[32\]](#)

Ali b. İbrahim'in İmam Sadık aleyhisselam'dan naklet-tiği rivayet şöyledir:

((إِنَّ ذَا الْقَرْنَيْنِ بَعَثَهُ اللَّهُ إِلَى قَوْمِهِ، فَضْرِبُوهُ عَلَى قَرْنِهِ الْأَيْمَنِ، فَأَمَاتَهُ اللَّهُ خَمْسَمِائَةَ عَامَ ثُمَّ بَعَثَهُ إِلَيْهِمْ بَعْدَ ذَلِكَ، فَضْرِبُوهُ عَلَى قَرْنِهِ الْأَيْسَرِ، فَأَمَاتَهُ اللَّهُ خَمْسَمِائَةَ عَامَ ثُمَّ بَعَثَهُ إِلَيْهِمْ بَعْدَ ذَلِكَ، فَمَلَكَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا مِنْ حَيْثُ تَطْلُعُ الشَّمْسُ إِلَى حَيْثُ تَغْرُبُ)).

*"Allah, Zulkarneyn'i kendi kavmine gönderdi. Kavmi onun başının sağ tarafına vurunca Allah onu beş yüz sene öldürdü. Bu süreden sonra tekrar onu kavmine gönderdi. Bu defasında da başının sol tarafına vurdular. Tekrar Allah onu beş yüz sene öldürdü. Sonra Allah onu tekrar kavmine gönderdi ve onu güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar yeryüzünün doğusuna ve batısına hükümdar etti."*[\[33\]](#)

### **H. Eyyub'un Ailesinin Dirilişi:**

Allah Teala buyuruyor ki:

[وَأَتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ].

**"... Ona (Eyyub'a) ailesini ve onlarla beraber bir katını daha verdik."**

İbn-i Abbas ve İbn-i Mes'ud der ki: Allah Teala, Eyyub'a ailesini ve hayvanlarını geri verdi ve ona onlarla birlikte bir katını da fazladan bağışladı.

İmam Sadık *aleyhisselam*'dan nakledilen bu rivayeti Hasan, Katade ve Ka'b da vurgulamıştır.[\[34\]](#)

Bütün bu olaylar, geçmiş ümmetlerde ölümden sonra tekrar dünya hayatına döndüğünü göstermektedir. Çeşitli dönemlerde, farklı mekanlarda ve farklı amaçlarla içlerinde peygamberler, peygamberlerin vasileri ve sıradan halkın bulunduğu bazı kişiler dünyaya dönmüşlerdir. Ve bu da ölümlerin ölümden sonra dünya hayatına dönmelerinin imkansız olmadığını ortaya koymaktadır; bunda hiçbir tartışmaya yer yoktur.

Burada şunu sormamız gerekiyor: Gelecekte ric'ati (ölümden sonra dünyaya dönüşü) engelleyecek sebep nedir? Geçmişte ric'ati gerektiren bazı nedenler vardı; gelecekte ric'ati gerekli kılacak bütün bu nedenler daha önemli bir nedenin söz konusu olamaz mı?! Oysa ric'at, canilerin ve zalimlerin kirlettiği, tahammül edilmez oranda zulüm ve haksızlıkla doldurduğu yeryüzünde hakkın uygulanması ve adaletin yerini bulması doğrultusunda peygamberlerin hedefi ve elçilerin vaad ettiği azabın gerçekleşmesidir: [\[وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ\]](#)

**"Andolsun Tevrat'tan sonra Zebur'da da: Yeryüzüne muhakkak iyi kullarım varis olacak (bu yer onların eline geçecek) diye yazmıştık."** [\[35\]](#) Allah Teala buyuruyor ki:

[\[فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ\]](#).

**"O halde Allah emrini getirinceye kadar gözetleyin (başınıza gelecekleri göreceksiniz)!"** [\[36\]](#)

Peygamber efendimizden rivayet edilen aşağıdaki hadis de geçmiş ümmetlerde olduğu gibi gelecekte de ric'atin gerçekleşeceği delilini güçlendiriyor:

[\(\(الْتَّبِعَنَّ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ شَبْرًا بِشَبْرٍ وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ حَتَّىٰ لَوْ سَلَكَوا جُحْرَ ضَبٍّ لَسَلَكْتُمُوهُ\)\)](#) قالوا: اليهود والنصارى؟ قال(ص) ((فمن)).

*"Sizden öncekilerin gidişatını karış-karış, adım-adım izleyeceksiniz; kertenkelenin deliğinde de olsanız onu izleyeceksiniz."* Dediler ki, "Yahudiler ve Hristiyanların gidişatını mı izleyeceğiz?" Peygamber efendimiz, *"Ya kimin?"* buyurdu." [\[37\]](#)

## **B- RİC'ATİN KIYAMETTEN ÖNCE GERÇEKLEŞECEĞİNİ VURGULAYAN**

### **AYETLER:**

[وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ \* وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ \* حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوا قَالَ أَكَذَّبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِطُوا بِهَا عَلِمَاءُ أَمْ أَذُنُكُمْ تَعْمَلُونَ] إلی قوله تعالى: [وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَاخِرِينَ].

"O söz, başlarına geldiği zaman, onlara yerden bir dabbe (canlı) çıkarırız; o onlara insanların, ayetleri-mize içtenlikle inanmadıklarını söyler. O gün her ümmetten ayetlerimizi yalanlayanlardan bir cemaat haşrederiz. Onlar (bütün inkarcılar) hep bir araya getirilip tutuklanarak (ilahi huzura) sevk edilirler. Geldikleri zaman (Allah) der: Ayetlerimi anlamadı-ğınız halde yalanladınız mı? Yoksa ne yaptınız?..."[\[38\]](#) "...Sûr'a üfürüldüğü gün göklerde ve yerde bulunan kimseler, hep korku içinde kalır. Yalnız Allah'ın diledikleri (korkmazlar). Hepsi boyun bükerek O'na gelirler."[\[39\]](#)

Bu ayetlerin akışına ve bunların tefsiriyle ilgili söyle-nenlere dikkat eden birisi, bu ayetlerin üç önemli olayın vuku bulacağını bildirdiğini ve bütün bu olayların kıyamette gerçekleşecek nişaneler olduğunu görür:

1- Dabbet-ul Arz'ın çıkışı: "Onlara yerden bir Dab-be çıkarırız."

2- Özel Haşır: "O gün her ümmetten ayetlerimizi yalanlayanlardan bir cemaat haşrederiz."

3- Diriliş için Sûr'a üfürülüş: "Sûr'a üfürüldüğü gün... Hepsi boyun bükerek O'na gelirler."

Şimdi bu ayetlerin açıkça ric'at inancına nasıl delalet ettiğine değineceğiz:

Bütün müfessirlere göre birinci ayet kıyametten önceki olaylara işaret etmektedir. İbn-i Merduye'nin Ebu Hureyre'den tahriç ettiği rivayet de buna delalet eder. Bu rivayette Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* şöyle buyur-duğu kaydedilmiştir:

((إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ الدَّجَالَ وَالدَّابَّةَ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَالدَّخَانَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا)).

"Kıyametin alametleri *Deccal, Dabbet-ul Arz, Ye'cuc ve Me'cuc, duman ve güneşin batıdan doğmasıdır.*"[\[40\]](#)

Beğavi, Müslim kanalıyla Abdullah b. Amr'dan şöyle rivayet eder: Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* şöyle buyurduğunu duydum:

((إِنَّ أَوَّلَ الْآيَاتِ خُرُوجَ طُلُوعِ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَخُرُوجَ الدَّابَّةِ ضَحًى)).

"Kıyametin alametlerinden birincisi güneşin batından doğuşu ve kuşluk vaktinde Dabbet-ul Arz'ın çıkışıdır." [41]

### **Dabbet-ul Arz Nedir?**

Dabbe, lügatte insan ve hayvan gibi yeryüzünde hareket eden her canlıya denir. Allah Teala buyuruyor ki:

[وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا]، وَقَالَ تَعَالَى: [وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ].

"Yeryüzünde hiçbir dabbe (canlı) yoktur ki, rızkı Allah'a aid olmasın." [42] Ve yine buyuruyor ki: "Eğer Allah, insanları, yaptıkları (her) haksızlıkla cezalandırsaydı, yeryüzünde tek dabbe (canlı) bırakmazdı." [43]

Fakat Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinde "Dabbe" tabiri sadece insan için kullanılmıştır. Örneğin: "Allah katında dabbelerin (insanların) en kötüsü, düşünme-yen sağırlar ve dilsizlerdir." [44] Bazı ayetlerde ise bu tabir diğer canlılar için kullanılmıştır. Örneğin: "Dabbeler (canlılar) ve insanlardan bir çoğu" [45] ve "İnsanlardan ve dabbeler (canlılar)dan" [46]

"Dabbe" tabiri, "yerden bir dabbe..." ayetinde belirsiz olarak kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim "Dabbe"nin insanlarla konuştuğunu belirtmiştir. Fakat onun diğer sıfat ve özellikleri, keyfiyeti ve çıkış yeri müphem olup bilinmemektedir ve bunlar ancak gelecekte bilinecektir.

Bu ayetin tefsiriyle ilgili bir çok rivayet vardır. Kur'an-ı Kerim bunlardan hiç birine delalet etmez. Bu konuda eğer Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'ten* ve Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan nakledilen sahih bir rivayet varsa kabul edilir; aksi durumda onlara itina edilmez. Bu rivayetlerin içeriğini iki noktada özetleyebiliriz:

1- Bu rivayetlerden bir bölümü şöyledir: Dabbe yaşıyor, hiç kimse tarafından tanınmıyor, insan türünden değildir ve korkunç bir şekli vardır. Saçı ve kılı var. Bütün renklerden oluşmuş olup dört ayağı var. Bulutlara ulaşan uzunca bir boynu var.

Doğuda olan batıda olan gibi onu görür, ahir zamanda hacılar Mina'ya çıktığı akşam Sefa dağından ve bir rivayete göre de Teşrik günleri Ciyad dağından çıkacaktır. Ona ulaşmak isteyen ulaşamaz, kaçan ondan kurtulamaz, insanlara iman ve küfürden bahseder. Müminin iki kaşının ortasına alamet bırakır ve "müminidir" yazar. Kafirin iki kaşının ortasına alamet bırakır ve "kafirdir" yazar.

2- İkinci grup rivayetlerde ise şöyle geçer: Dabbet-ul Arz'ın yüzü insan yüzü gibi, gövdesi ise kuş gövdesi gibidir. O, fasih Arapça'yla bağırabildiğince **"İnsanlar, ayetlerimize içtenlikle inanmıyorlardı..."** (Neml, 82) diye haykırır. Onun yanında Musa'nın asası ve Süleyman'ın yüzüğü vardır. Bu ikisiyle müminlerle kafirleri birbirinden ayırır. Müminin yüzüne yüzükle bir nokta vurur; böylece müminin yüzünde beyaz bir nokta oluşur ve bu beyaz nokta onun yüzünü tamamen aydınlatacak kadar yayılır. Asayla kafirin burnunu mühürler; böylece kafirin yüzünde siyah bir nokta oluşur ve o nokta kafirin yüzünü tamamen siyahlaştıracak kadar yayılır.[47]

Bazı rivayetlerde bu ayetteki "Dabbet-ul Arz"dan maksadın Emirülmüminin Ali b. Ebutalib olduğu vurgulanmaktadır. Süfyan b. Uyeyne kendi senediyle Cabir b. Yezid-i Cu'fi'den "Dabbet-ul arz"ın Ali b. Ebutalib olduğunu rivayet eder.[48]

Şeyh Kuleyni kendi senediyle İmam Muhammed Bâkır *aleyhisselam*'dan şöyle nakleder:

((قال أمير المؤمنين(ع): وإني لصاحب الكرات ودولة الدول، وإني لصاحب العصا والميسم، والدابة التي تكلم الناس)).

Emirülmüminin (Ali) buyurmuştur ki: "(*Düşmana*) *ard-arda saldıran, devletlerin devletinin sahibi benim. Asa ve kızgın demir sahibi ve insanlarla konuşan Dabbe benim.*"[49]

Şeyh Ali b. İbrahim kendi senediyle İmam Sadık *aleyhisselam*'dan şöyle nakletmiştir:

((قال رجل لعمار بن ياسر، يا أبا اليقظان، آية في كتاب الله قد أفسدت قلبي وشككتني. قال عمار: آية آية هي؟ قال: [وإذا وقع القول عليهم أخرجنا لهم دابة من الأرض تكلمهم أن الناس كانوا بآياتنا لا يوقنون] فأية دابة هذه؟

قال عمار: والله ما أجلس ولا أكل ولا أشرب حتى أريتها، فجاء عمار مع الرجل إلى أمير المؤمنين(ع) وهو يأكل تمرًا وزبدًا، فقال: يا أبا اليقظان، هلّم، فجلس عمار، وأقبل يأكل معه، فتعجب الرجل منه، فلمّا قام له الرجل: سبحان الله يا أبا اليقظان، حلفت أنك لا تأكل ولا تشرب ولا تجلس حتى ترينها. قال عمار: قد أريتها، إن كنت تعقل)).

"Biri Ammar b. Yasir'e, ey Ammar! Allah'ın Kitabın-daki bir ayet huzurumu kaçırdı ve beni şüpheye düşürdü, dedi. Ammar, hangi ayet? diye sordu. Adam, **"O söz, başlarına geldiği zaman, onlara yerden bir Dabbe (canlı) çıkarınız; o onlara insanların, ayetlerimize içtenlikle inanmadıklarını söyler"** ayetidir; ayetteki Dabbet-ul arz nedir? dedi.

Ammar, Allah'a andolsun onu sana gösterinceye kadar oturmayacağım, yemeyeceğim ve içmeyeceğim, dedi ve o adamla birlikte Emirülmüminin Ali'nin evine gitti. O sırada Hz. Ali hurma ve tereyağı yiyordu. Ammar'ı görün-ce, buyur, dedi. Ammar da oturarak o hazretle birlikte yemeye başladı. Adam bunun görünce şaşırdı. Ammar kalkınca adam, Süphanellah! Ey Ammar! Sen, onu (dabbeyi) bana gösterinceye kadar yemeyeceğine, içmeyeceğine ve oturmayaacağına dair yemin etmiştin, dedi. Bunun üzerine Ammar, eğer aklını çalıştırırsan onu sana gösterdim, cevabını verdi."[\[50\]](#)

Yine İmam Sadık *aleyhisselam*'dan şöyle rivayet edil-miştir:

((انتهى رسول الله(ص) إلى أمير المؤمنين(ع) وهو نائم في المسجد، وقد جمع رملاً ووضع رأسه عليه، فحركه ثم قال له: قم يا دابة الأرض.

فقال رجل من أصحابه: يا رسول الله، أيسمي بعضنا بعضاً بهذا الاسم؟ فقال: لا والله، ما هو إلا له خاصة، وهو الدابة التي ذكرها الله تعالى في كتابه: [وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ]..))

"Resulullah *salallahu aleyhi ve alih*, Ali *aleyhisselam*'ın mescitte bir miktar kum toplayarak başını onun üzerine bırakıp uyuduğunu görünce eliyle Ali *aleyhisselam*'ı hareket ettirerek, "*Kalk ey Dabbet-ul Arz*" dedi.

Ashaptan bir kişi, 'Ya Resulullah! Birbirimize bu ismi bırakalım mı?' diye sordu. O hazret, '*Hayır! Bu isim Ali'ye hastır. Ali, Allah'ın Kur'an'da, "O söz, başlarına geldiği zaman, onlara yerden bir Dabbe (canlı) çıkarırız..." şeklinde andığı Dabbe'dir'* buyurdu."[\[51\]](#)

Esbağ b. Nebate'den şöyle nakledilir: Emirülmüminin Ali *aleyhisselam*'ın huzuruna çıktım. O sırada ekmek, sirke ve zeytin yağı yiyordu. Ben, ey Emirülmüminin!

Allah Teala "**O söz, başlarına geldiği zaman, onlara yerden bir Dabbe (canlı) çıkarırız...**" buyuruyor; bu ayetteki "Dabbe" nedir? diye sordum. Hz. Ali, "O, *ekmek, sirke ve zeytin yağı yiyen bir canlıdır*" cevabını verdi."[\[52\]](#)

Ebu'l Feth-i Râzî kendi tefsirinde der ki: Ashap kanalıyla elimize ulaşan rivayetler gereğince "Dabbet-ul Arz", zamanın sahibi Mehdi'ye işarettir.

Bu hadise ve önceki hadislerle dikkat ettiğimizde, "Dabbet-ul Arz" kelimesinden, ahir zamanda dünyaya dönecek, hakla batılı ve müminle kafiri birbirinden ayıracak, Allah'ın azamet ve yüceliğinin nişanelerinden birisi olan herhangi büyük bir imamla bağdaşacak daha geniş bir anlam çıkarılabileceğini görmekteyiz.

Geçen rivayetlerdeki, "Dabbe"nin, kuvvet ve mucizenin göstergesi olan Musa'nın asasına ve ilahi hükümetin göstergesi olan Süleyman'ın yüzüğüne sahip olduğunun

vurgulanması, onun, insanlara ayet ve nişane olacak yüce ilahi güce sahip bir insan olduğunu göstermektedir; ayrıca ayetteki "**onlarla konuşur**" tabiri de onun bir insan olduğunu onaylamaktadır.

### **Özel Haşır (Diriliş):**

Allah Teala buyuruyor ki:

[وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا]

**"O gün her ümmetten ayetlerimizi yalanlayanlar-dan bir cemaat haşrederiz."**

Daha önce de dedik ki müfessirlerin de ittifak ettiği gibi **"O söz, başlarına geldiği zaman, onlara yerden bir Dabbe (canlı) çıkarırız..."** ayeti, kıyamet gününden önce vuku bulacak olaylarla ilgilidir. Ayetlerin akışı ve tertibi dışında **"O gün her ümmetten ayetlerimizi yalanla-yanlardan bir cemaat haşrederiz"** şeklindeki özel haşır ayeti de bunu tamamlamakta ve olayların zaman zincirle-mesi açısından bununla bağlantı içerisindedir. Özel haşır ayeti, kıyametin iki alameti olan Dabbe ve üfürülüş ala-metleri arasında yer almıştır.

[فَفَزَعَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ... وَكُلُّ أَتَوْهُ دَاخِرِينَ]

**"Sûr'a üfürüldüğü gün"** ayeti, özel haşırın kıyametten önce vuku bulacağına ve özel haşırın da kıyametin alamet-lerinden biri olduğuna delalet etmektedir. Allah Teala genel haşır hakkında, "üfürülüştten sonra diriliş" tabirini kullanmıştır.

**"Göklerde ve yerde bulunan kimseler hep korku içinde kalır... Hepsi boyun bükerek O'na gelirler."** Yine burada iki haşır vardır: Biri, her ümmetten bir grubun toplanacağı haşırdır ki bu ric'at (ölümden sonra dünyaya dönüş)tür, diğeri ise bütün insanları kapsayan haşırdır ki bu da kıyamet gününü bildirir. Kıyametten sonra başka bir haşır daha olmadığında ittifak edil-diğinden, bu haşırın kıyametten önce olacağı anlaşılma-k-tadır.

Başka bir tabirle, özel haşırın kıyamet günü olmadığının delili, bu ayetin, her ümmetten Allah'ın ayetlerini yalanlayan bir grubun haşredileceğine delalet etmesidir. **"Her ümmetten"** ayetinin Arapça'sında geçen "min" kelimesi "bazılarını" ve "bir kısmını" anlamını verir ve bu ise istisnaya delalet eder; oysa Kur'an-ı Kerim'in bir çok ayetinde kıyamette haşırın özel bir kavme ve belli bir cemaate has olmadığı, bu haşır ve dirilişin herkesi kapsayacağı vurgulanmıştır:

**"Hepsini haşredeceğimiz gün..."** [53] İşte bu ayette hiçbir istisna yoktur ve herkesin dirileceği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, her ümmetten bir grubun

dirilmesi, yeryüzünde hayatın tamamen son bulacağı kıyamet gününün olaylarından değildir. Yukarıda söylediklerimizden, kaydettiğimiz ikinci ayetin kıyametten önce de bir dirilişin olacağının açık bir delilidir.

Ayrıca bu ayet, İmamiyye Şiası'nın küfür veya imanlarında direnen belli bir grubun ric'at ederek kıya-metten önce dünyaya döneceği hususundaki inancını desteklemektedir. Fakat bu dönüşün özellikleri, keyfiyeti ve bu dönüşte vuku bulacak olaylar hakkında Kur'an-ı kerim bahsetmemiştir; bu dönüşün ayrıntıları hadislerde kaydedilmiştir. Bu konudaki sahih hadisler ric'ati kabul etmeyi ve inanmayı gerektirmektedir.[54]

### ***Ehlibeyt İmamlarının İstidlali:***

Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam* bu ayetle ric'at inancının doğruluğuna delil getirmişlerdir. Ebu Basir, İmam Muhammed Bâkır *aleyhisselam*'ın, "*Iraklılar ric'ati inkar mı ediyorlar?*" diye sorduğunu ve kendisinin, "Evet" demesi üzerine İmam'ın, "*Kur'an-ı Kerim'in "O gün her ümmetten bir grubu haşredeceğiz" buyurduğunu oku-mamışlar mı?!"* buyurduğunu rivayet eder.[55]

Ali b. İbrahim kendi tefsirinde, Hammad'dan sene-diyle İmam Sadık *aleyhisselam*'ın şöyle buyurduğunu nakleder: "*İnsanlar "O gün her ümmetten bir grubu haşrederiz" ayeti hakkında ne diyorlar?"* diye sordu. Ben, bu haşrın kıyamette olacağını söylüyorlar dedim.

Bunun üzerine İmam *aleyhisselam* buyurdu ki:

((ليس كما يقولون، إنّ ذلك في الرجعة، أبحشر الله في القيامة من كلّ أمة فوجاً ويدع الباقيين؟ إنّما آية القيامة قوله: [وَحْشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نَغَايِرْ مِنْهُمْ أَحَداً])).

"Öyle değil; bu ayet (kıyametten önce) dünyaya dönüş hakkındadır; Allah kıyamette bir grubu haşredip diğer-lerini bırakacak mı? Kıyamet ayeti şudur: "**O gün ... onları(n hepsini) haşredeceğiz, hiç birini bırakma-yacağız."**[56]

### ***Şia'nın İleri Gelenlerinin İstidlali:***

Şia uleması ve müfessirlerinden bir grubu da bu ayetle, kıyametten önce ölümlerin dünya hayatına döne-ceğine delil getirmişlerdir. Şeyh Mufid der ki: Allah Teala Muhammed'in -Allah'ın rahmetin onun ve Ehlibeyti'nin üzerine olsun- ümmetinden bir grubu ölümlerinden sonra kıyamet gününden önce diriltecektir; bu görüş Hz.

Muhammed'in Ehlibeyti'ne (*aleyhimusselam*) hastır. Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de büyük haşrı kıyamet günü olarak tanıtmıştır:

[وَحْشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نَغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا]

"O gün ... onları(n hepsini) haşredeceğiz, hiç birini bırakmayacağız." [57] Kıyamet gününden önceki ric'at haş-riyle ilgili olarak da şöyle buyuruyor:

[وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا].

**"O gün her ümmetten ayetlerimizi yalanlayan-lardan bir cemaat haşrederiz."** [58]

Şeyh Tabersi der ki: İmamiyye, bu ayetle ric'atin doğruluğuna delil getirerek şöyle demiştir: Ayetin Arapça'sındaki "min" edatı teb'ize (bir gruba) delalet eder ve bu da ayette işaret edilen o günde insanlardan sadece bir grubun haşredileceğini gösterir. İnsanlardan sadece bir grubun haşredilmesi ise Allah Teala'nın, **"O gün ... onları(n hepsini) haşredeceğiz, hiç birini bırakma-yacağız"** şeklinde tanıttığı kıyametin özelliklerinden değildir.

Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan nakledilen riva-yetlerde şu gerçek vurgulanmaktadır: Hz. Mehdi (a.f) kıyam edince Allah Teala, Hz. Mehdi *aleyhisselam*'a yardım etmenin sevabına ulaşmaları için onun ölmüş dostlarından ve şiilerinden bir grubu diriltecek ve onlar Hz. Mehdi'nin evrensel hükümetinin kurulmasıyla sevineceklerdir. Ve yine Allah Teala, Hz. Mehdi *aleyhisselam*'ın düşmanlarından da bir grubu, şiileri tarafından öldürülerek onlardan intikam alınması ve böylece hakkettikleri azabın bir kısmını dünyada görmeleri ve onun sözünün yüceliğini görerek har ve zelil olmaları için dünyaya geri döndürecektir. Akı selim birisi, bunun imkansız olmadığı ve Allah'ın buna gücü yeteceğinde şüphe etmez; Allah Teala bunu geçmiş ümmetlerde de yapmış ve Kur'an-ı Kerim Hz. Uzeyr'in kıssası gibi birkaç yerde bunlardan bahsetmiştir. Peygamber efendimiz de bir hadisinde bunu şöyle doğrulamıştır:

((سيكون في أمتي كل ما كان في بني إسرائيل حذو النعل بالنعل والقذة بالقذة حتى لو أن أحدهم دخل جحر ضبٍ لدخلتموه)).

*"İsrailoğullarında vuku bulan olayların tıpkısı yakın-da benim ümmetimde de vuku bulacaktır; hatta onlardan birisi kertenkelenin deliğine girse siz de oraya gireceksiniz"* [59]

### **Müfessirlerin Görüşü:**

İmamiyye (Caferi) müfessirleri dışındaki diğer müfessirlerin çoğu bu ayet üzerinde fazla durmadan çabuk geçmiş ve meseleyi birkaç kelimedede geçiştirmişlerdir; onların görüşünü iki noktada özetleyebiliriz:

1- Bu ayet kıyamet gününü bildirmektedir,[60] kıyamet gününün bazı özelliklerini açıkladıktan sonra kısaca yalan-layanların durumunu beyan etmektedir.[61]

2- Bu, kıyametten sonra vuku bulacak olaylardandır,[62] bu dirilişten maksat, herkesi kapsayan genel dirilişten sonra yeniden azap için diriliştir,[63] yani, dirilişten sonraki diriliştir.

Bunların hiç birinin bilimsel bir dayanağı yoktur; daha önce dediğimiz gibi ayetlerin sıralanışı ve birbirleriyle bağlantısı bu görüşleri reddetmektedir. Çünkü birinci haşır=dirilişi kıyamet gününe tefsir etmek Allah Teala hakkında çelişki oluşturmaktadır; Allah Teala bir yerde, o gün her ümmetten bir grubu haşrederiz, buyurmuşken, nasıl başka bir yerde de, kıyamet günü insanların hepsini haşredeceğiz, buyurabilir?

İbn-i Şehraşub der ki: Allah Teala'nın kıyamet günü bütün insanları dirilteceğinde ihtilaf yoktur; belli bir grubun dirilişi ise kıyametten başka bir gün olacaktır.[64]

Allame Tabatabai der ki: Eğer maksat, azap için diriliş olsaydı, belirsizlik olmaması için hedefin de açıklanması gerekirdi. Nitekim, "**Allah'ın düşmanları ateşe sürüldükleri gün toplanıp bir araya getirilirler. Nihayet oraya vardıklarında...**"[65] ayetinde hedef belirtilmiştir. Oysa bu ayetten sonra da kınama ve ayırma hükmü vardır ve azaptan bahsedilmemektedir; gördüğümüz gibi ayet mutlak ve söylenen bu özel haşırın kastedildiğine hiçbir işaret yoktur. Ve azaba veya ateşe veya başka bir şeye vardıklarında şeklinde buyurmayıp, "**Nihayet oraya vardıklarında**" şeklindeki sonraki ayet bu mutlak ifadeyi daha da genişletmektedir.

Yine bu ayet (**O gün her ümmetten ayetlerimizi yalanlayanlardan bir cemaat haşrederiz**) ve bundan sonraki iki ayetin, kıyametten önce vuku bulacak nişanelerden olan, yeryüzünde Dabbe'nin çıkışı kıssa-sından sonra ve "**Sûr'a üfürüldüğü gün**" ayetinden başlayıp kıyamet gününün olaylarını tavsif eden diğer ayetlerden önce yer alması da bu ayetten maksadın, kıyamet günündeki dirilişin olmadığını desteklemektedir. Kıyamet gününün olaylarından birisinin, kıyametten önce vuku bulacak olaylardan önce zikredilmesi anlamsızdır. Eğer her ümmetten bir grubun

dirilişı kıyamet gününün olaylarından olsaydı, olaylar sırayla vuku bulacağı için, Sûr'a üfürülüş ve insanların boyun bükerek Allah'a gelişinden sonra zikredilmesi gerekirdi. İşte bu nedenle bu ayeti kıyamette diriliş olarak tefsir eden bazı müfessirler de durumu fark ederek şöyle demişlerdir: "Bu olayın (bir grubun dirilişı), Sûr'a üfürülüşten ve kıyametten önce zikredilişı, bunların her birinin (Sûr'a üfürülüş ve her ümmetten bir grubun dirilişı) tek başına çok önemli konular olduğundan her birinin ayrı ayrı incelenmesi ve durumlarının ayrı ayrı zikredilmesi gerektiğini vurgulamak içindir; ancak eğer sıra gözetilecek olsaydı okuyucu bu ikisinin bir olay olduğunu sanabilirdi." Fakat okuyucularımız, kesinlikle ikna edici olmayan bu izahın ne kadar uydurma olduğunun farkındadırlar. Eğer maksat bu olsaydı, bu müfessirin tasarladığı bu tevehhümü önlemek için başka bir yöntem izlenmesi gerekirdi; bu ayet, Sûr'a üfürülüş ayetinden sonra zikre-dilerek, bundan daha önemli olan ayetteki dirilişin, kıyamet günü dirilişı dışında olduğu tevehhümüne yer verilmemesi daha uygun olurdu. İşte buradan da bu ayetin, her ümmetten bir grubun dirilişinin, kıyametten önce olacağını vurguladığı anlaşı-lıyor.[66]

Kıyamet gününün dirilişinden sonra özel dirilişin olacağını savunanlara gelince, kıyamet gününün bir ve tek olduğunu vurgulayan ayet ve hadisler karşısında hiçbir dayanağı olmayan bu görüş gerçekten çok ilginçtir.

2- Allah Teala, Kur'an'da buyuruyor ki:

[وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا]

**"Allah sizden, inanıp iyi işler yapanlara va'detti; onlardan öncekileri nasıl hükümran kıldıysa, onları da yer yüzünde hükümran kılacak ve kendileri için seçip beğendiği dinlerini kendilerine sağlamlaştıracak ve korkularının ardından kendilerini (tam) bir güvene erdirecektir. Onlar hep bana kulluk ederler ve bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar."**[67]

Şeyh Kuleyni, Abdullah b. Sinan senediyle şöyle rivayet eder: İmam Sadık *aleyhisselam*'dan, Allah Teala'nın **"Allah sizden, inanıp iyi işler yapanlara va'detti..."** buyruğundan kimlerin kastedildiğini sorduğumda, **"Onlar Ehlibeyt İmamları'dır"** buyurdu.[68]

Tabersî der ki: Ayetteki, **"İnanıp iyi işler yapanlara"**dan maksat Peygamber ve Ehlibeyt'idir. Ayet-i kerime, onları yeryüzünde hükümran kılmak ve onlardan olan Mehdi *aleyhisselam* kıyam edince kendilerinden korkuyu gidereceğini onlara

müjdelemektedir ve **"Onlar-dan öncekileri nasıl hükümler kıldıysa"** buyruğundan maksat da, Hz. Adem, Hz. Davud ve Hz. Süleyman gibi hilafete salahiyeti olanın halife olacağıdır. Kur'an-ı Kerim'in şu ayetleri de bu gerçeğe delalet eder:

[إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً] وقوله [يَا دَاوُدَ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ] وقوله: [فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُ مُلْكًا عَظِيمًا].

**"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım"** [69] Ve: **"Ey Davud biz seni yeryüzünde (senden öncekilerin yerine) hükümdar yaptık"** [70] Ve: **"Oysa biz İbrahim ailesine de Kitab ve hikmet vermiş ve onlara büyük bir mülk bağışlamıştık."** [71]

Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam* da bu konuda icma etmişlerdir; onların icması ise hüccettir: *"Ben sizin aranızda iki ağır (veya değerli) emanet bırakıyorum: Biri Allah'ın kitabı ve diğeri ise itretim-Ehlibeytim'dir. Bu ikisi havuzun başında bana ulaşıncaya kadar birbirinden ayrılmaz."* Ve yine müminler yeryüzünde tam anlamıyla egemenliğe kavuşmamış, hükümler olmamışlardır; dola-yısıyla Allah'ın bu vaadının gerçekleşmesi beklenmelidir; çünkü Allah vaadına aykırı davranmaz. [72]

Hürr-ü Amili der ki: Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* ve Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'ın ric'ati konu-sundaki icmanın naklinde bu en açık tasrihtir ve bu konu, bu ayetteki çoğul zamirlerinden, [73] gelecekte vuku bulacak bir çok olaylardan, halife etme, güç sahibi kılma, korku, güvence, ibadet gibi açık kelimelerden ve ancak ric'ate yorumlanabilecek diğer işaretlerden çok net bir şekilde anlaşılmaktadır. [74]

3- Kur'an-ı Kerim buyuruyor ki:

[قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأُحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ]

**"Dediler ki: Rabb'imiz, bizi iki kez öldürdün ve iki kez dirilttin. Günahlarımızı itiraf ettik. Şimdi (şu ateşten) çıkmak için (bize) bir yol var mı (acaba)"** [75]

Şeyh Mufid (r.a) der ki: Allah Teala, dirilen zalimlerin büyük diriliş günü olan kıyamette, **"Rabb'imiz, bizi iki kez öldürdün..."** diyeceklerini haber vermektedir. Ehl-i Sünnet'in bu konudaki tevili kabul görmez. Ehl-i Sünnet, **"Rabb'imiz, bizi iki kez öldürdün..."** ayetinin, onların dünyaya geldikten sonra ölü olarak yaratıldıkları anlamına gelir. Bu yanlış bir yorumdur; Araplar bu tabiri kullan-mazlar. Çünkü fiil ancak kelimenin, anlamını içerdiği sıfatın dışında bir olguya taalluk eder ve Allah'ın ölü olarak yarattığına, "Allah onu öldürdü" denilmez. Bu tabir ancak yaşadktan sonra ölen kimse hakkında kullanılır. Ve yine "Allah ölüyü diriltti" tabiri de ancak dirilmeden önce ölü olan kimse hakkında kullanılır; bu konu üzerinde birazcı düşünen herkes bunu anlayabilir.

Bazıları **"Rabb'imiz, bizi iki kez öldürdün..."** aye-tinden maksadın, yaşamlarından sonra mezarlarda sorguya çekilmek için ölüm olduğunu sanmışlardır. Bu durumda birinci ölüm mezara girmeden önce, ikinci ölüm ise mezara girdikten sonra vuku bulacaktır; bu görüş de başka bir açıdan batıldır. Çünkü sorguya çekilmek için kabirden diriliş insana mükellefiyet getirecek bir diriliş değildir; dolayısıyla insanın o dirilişte boşa geçirdiği şeylerden pişman olması anlam taşımaz. Bir grubun her iki diriliş dönemlerinden dolayı pişman olduklarını açıklamaları, ikinci dirilişin sorguya çekilmek dirilişi olmadığını gösterir. Ancak bu ayetten, teklifleriyle ve yaptıkları taşkınlıklarla ilgili olan ric'at hayatı kastedilmiştir. Dolayısıyla bunu yapmazlar ve yaptıkları taşkınlıklar sunulduğu gün pişman olurlar.

Yine iki ölümden maksat da, biri ecelleri geldiğinde ve diğeri ise hayata döndüklerinde ölmeleridir. Ric'atı inkâr edenler ise, ikinci ölümü yaratılmadan önce bir hiç ve yok olmaya yorumlamışlardır. Fakat ölüm ancak diri için söz konusu olabileceği için onların ölmeden önce diri olmaları gerekmektedir; oysa yaratılmadan önce yokluk oldukları için diri olmaları söz konusu değildir. İşte bu çelişkiden kurtulabilmek için ancak bizim açıkladığımız yol kalıyor.

4- [وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعُثُ اللَّهُ مِنْ يَمُوتُ] إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى:

[لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ]

**"(Onlar) yeminlerinin bütün şiddetiyle: Allah ölen kimseyi diriltmez! diye Allah'a yemin ettiler... (Diril-tecektir ki) hakkında ihtilaf ettikleri gerçeği onlara açıklasın ve inkar edenler de yalancı olduklarını bilsin-ler."** [76]

Şeyh Saduk, Kuleyni, Ali b. İbrahim, Ayyaşi ve diğer-leri bu ayetin ric'at hakkında nazil olduğunu rivayet ederler, [77] şüphe-siz bu ayet kıyameti inkâr doğrultusunda değildir; çünkü onlar Allah'a değil, Lat ve Uzza adındaki putlarına yemin ediyorlardı; "bilmek" ise ahirette değil, dünyada olması gereken bir şeydir. [78]

5- [كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ]

[ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ]

**"Allah'ı nasıl inkar edersiniz ki, siz ölülerdiniz, O sizi diriltti; yine öldürecek, yine diriltecek; sonra O'na döndürüleceksiniz."** [79]

İbn-i Şehraşub der ki: Bu ayet, ahirette dirilişle ölüm arasında başka bir hayatın daha olduğuna delalet eder; bu hayat inkar edilemez; çünkü geçmişte de bunun örnekleri yaşanmıştır: Örneğin İsrailoğulları'nın kıssasında: **"Bin-lerce oldukları halde, ölüm korkusundan dolayı yurtla-rından çıkıp gidenleri görmedin mi?..."** Uzeyr veya

Ermiya'nın kıssasında: "...Yahut görmedin mi o kimseyi ki, evlerinin duvarları çatıları üzerine çökmüş (alt üst olmuş) bir kasabaya uğradı..." Hz. İbrahim aleyhisse-lam'ın kıssasında: "Rabb'im! Ölülerini nasıl dirilteceğini bana göster!.." [80]

Şeyh Hürr-ü Amili der ki: Bu ayetle delil getirilişin sebebi, ayetin iki defa diriliş ispatlamasıdır. Bu ayetin son bölümünde diyor ki: "Sonra O'na döndürüleceksiniz." Bundan maksat ise kesinlikle kıyamettir. Ayetin bu son bölümünün "sonra" kelimesiyle öncekine bağlanması, önceki bölümle farklı olduğunu anlatmak içindir. Dolayısıyla ikinci dirilişle ya ric'at ya da ric'ate benzer başka bir diriliş vurgulanmaktadır. Her durumda bu ayet, bu dirilişin kıyametten önce olacağına delalet eder. [81]

[وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً - وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ] إلی قوله تعالى: [مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ]

"Biz de yeryüzünde zayıflatılanlara lütfetmeyi, on-ları önderler yapmayı ve onları mirasçı kılmayı ... onlara (İsrailoğulları'ndan) korktukları şeyi göstermek istiyorduk." [82]

Şeyh Kuleyni ve Şeyh Saduk, İmam Bâkır ve İmam Sadık aleyhimassalam'dan şöyle rivayet ederler:

((إِنَّ الْمُرَادَ بِالَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا هُمُ الْأَئِمَّةُ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ (ع) وَأَنَّ هَذِهِ الْآيَةَ جَارِيَةٌ فِيهِمْ (ع) إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ)).

"Zayıflatılanlardan maksat Ehlibeyt İmamlarıdır; bu ayetin kıyamet gününe kadar onlar hakkında geçerliliği vardır." [83]

Seyyid Murtaza ise kendi senediyle İmam Sadık aley-hisselam'dan şöyle rivayet eder:

((قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَتَعَطِفَنَّ عَلَيْنَا الدُّنْيَا بَعْدَ شِمَاسِهَا عَطْفَ الضَّرُوسِ عَلَى وَلَدِهَا، ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ تَعَالَى: [وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا] ((.))

"Emirulmüminin aleyhisselam, dünya, bize sırt çevir-dikten sonra, kendisini sağanı ısırın kötü huylu dişi devenin evlatlarına yönelişi gibi sonunda kesinlikle bize yönelecektir, buyurduktan sonra "Biz de yeryüzünde zayıflatılanlara lütfetmeyi ... istiyorduk" ayetini okudu." Bir çok hadiste bunun, Ehlibeyt İmamlarının dünyaya dönüp düşmanlarını öldürerek yeryüzüne hakim oldukla-rında olacağı vurgulanmaktadır. [84]

Hürr-ü Amili der ki: Bu ayet, bu grubun yeryüzünde zaafa uğramalarından sonra onlara lütfedileceğine, onların önderler, mirasçılar ve yeryüzünde güç sahibi

kılınacağına ve düşmanlarının onlardan çekineceğine delalet etmek-tedir; acaba bunun ric'atten başka bir örneği olabileceği düşünülebilir mi? Ve acaba hiçbir delil olmadan bu ayeti tevil etmek, zahiri anlamından başka bir anlama yorumlamak caiz midir? Ayetin sekiz yerdeki lafızları ve çoğul zamirleri onun hakiki anlamına hamledilmesini gerektirir ve bu durumda uzak ve yakın teviller yapmayı caiz kılmaz. Aksi durumda insan insaf dairesinden çıkar ve ayeti ric'at olarak tefsir eden birçok mütevatir hadisleri yalanlamak zorunda kalır.[85]

[وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ] -7-

**"Helak ettiğimiz bir ülkeye artık yaşamak haram-dır. Onlar bir daha geri dönemezler."**[86]

Ali b. İbrahim, Tabersi ve diğerleri İmam Sadık *aley-hisselam*'dan şöyle rivayet ederler:

((كُلُّ قَرْيَةٍ أَهْلَكَ اللَّهُ أَهْلَهَا بِالْعَذَابِ لَا يَرْجِعُونَ فِي الرَّجْعَةِ، وَأَمَّا فِي الْقِيَامَةِ فَيَرْجِعُونَ، وَمَنْ مَحَضَ الْإِيمَانَ مَحَضًا وَغَيْرَهُمْ مِمَّنْ لَمْ يَهْلِكُوا بِالْعَذَابِ، وَمَحَضُوا الْكُفْرَ مَحَضًا يَرْجِعُونَ)).

*"Allah tüm ülkelerin halkını azapla helak edecek; onlar ric'atte değil, kıyamette dünyaya dönecekler; iman-larında halis olanlar, azapla helak olmayanlar ve küfür-lerinde halis olanlar ric'at edeceklerdir."*[87]

Bu ayet, ric'atin doğruluğunu ispatlayan çok açık bir delildir; çünkü ister helak olsun ister olmasın hiçbir Müslüman, kıyamet günü bütün insanların dirileceğini inkâr etmez ve **"geri dönemezler"** buyruğu ise ric'at için geçerlidir; ancak kıyamette, cehenneme girmek için dirileceklerdir.[88]

[إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ] -8-

**"Elbette biz elçilerimize ve inananlara hem dünya hayatında, hem şahidlerin (şahitliğe) duracakları gün-de yardım edeceğiz."**[89]

İmam Muhammed Bâkır ve İmam Cafer Sadık *aleyhi-maselam*'dan birkaç kanalla şöyle rivayet edilir:

((أَنَّ هَذَا النَّصْرَ يَكُونُ فِي الرَّجْعَةِ، ذَلِكَ لِأَنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْصِيَاءِ قُتِلُوا وَظَلَمُوا وَلَمْ يَنْصَرُوا، وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَخْلِفُ الْمِيعَادَ)).

*"Bu yardım ric'atte olacaktır; çünkü peygamber ve vasilerden bir çoğu öldürülmüş, zulmedilmiş ve yardım edilmemişlerdir; Allah'ın vaadinde ise aykırılık olmaz."*[90]

Mesail-ul Hacibiyye'de, bu ayette vurgu olduğu ve Allah Teala'nın dünya ve ahirette onlara yardım etmeyi farz kıldığı, oysa Allah'ın hücceti Ali oğlu Hüseyin

*aleyhisselam*'ın mazlum olarak katledilirken hiç kimsenin ona yardım etmediği hatırlatılarak Şeyh Mufid'ten bunun için bir açıklama yapması istenmiştir. Şeyh Mufid buna birkaç açıklama getirmiş ve bir bölümünde buyurmuştur ki: İmamiyye, kıyametten önce Hz. Mehdi *aleyhisselam* kıyam edince ve müminlere vaad edilen dönüşte Allah'ın, velilerine yardım ederek vaadını gerçekleştireceğine inanmaktadır ve bu ise onlara zulmedildiğini ve akıbette onlara yardım edileceğini engellemez.[\[91\]](#)

### **C- HADİS:**

Şüphesiz hüküm ve inançların ve özellikle gaybi şeylere ve gelecekle ilgili olaylara inançların doğruluğu Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'ten* ve Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan nakledilen sahih hadislerle bağlıdır. Şeyh Kuleyni (r.a) "Zalal" babında Haşim Sahib-ul Berid kanalıyla İmam Sadık *aleyhisselam*'dan şöyle rivayet eder:

((أما والله إنه شر عليكم أن تقولوا لشيء ما لم تسمعه منّا)).

"Allah'a andolsun, bizden duymadığınız bir şeyi söylemeniz sizin için şerdir." [\[92\]](#) Bu konuda sayılmayacak kadar çok, incelenmeyecek kadar fazla hadisler var.

Ric'atı onaylayan şeylerden birisi de din önderlerinin Ehlibeyt İmamları'ndan naklettikleri sayıları oldukça fazla olan mütevatir rivayetlerdir; hatta bu rivayetler, o yüce zatlardan nakledilen dua ve ziyaretnamelerde bile geçmiştir; ancak onların hepsini nakledip incelemek kitabımızın kapasitesini aştığı için burada şu kadarıyla yetiniyoruz ki, hicri kameri 1088 yılında Mekke'de şehit edilen Seyyid Muhammed Mümin Hüseyinî Esterabadî, "Ric'at" hakkındaki özet risalesinde, çeşitli kitaplardan, tümü ric'atin varlığını vurgulayan 111 hadis toplamıştır.

Hürr-ü Amili (1104), "el-İykazu min'el Hic'a bi'l burhan-i ala'r Ric'at" adlı kitabında, İmamiyye Şiası ulemasının ileri gelenlerinin yazmış olduğu yetmiş kitaptan [\[93\]](#), sarih bir şekilde ric'at inancını ortaya koyan 620'yi aşkın ayet ve hadis tahriç etmiş ve demiştir ki: Ehlibeyt İmamları'ndan ric'at hadisleri sabittir; çünkü bu hadisler Kutub-u Erbaa'da ve diğer muteber kitaplarda kaydedilmişlerdir. Yine bu hadislerin sihhati ve rivayetlerin sabit oluşuna oldukça fazla kesin karineler vardır; oysa tevatür haddine ulaşmış, hatta tevatür haddini geçmiş olan bu rivayetlerin hiç birinin hiçbir karine ve belirtiye ihtiyacı yoktur. Bu hadislerden her biri bu karinelerle birlikte insanı ilime

ulaştıracak niteliktedir; bütün bunlara rağmen bu rivayetlerde nasıl şüphe edilebilir?![94]

Allame Meclisi (ö:1111 hicri) "Bihar-ul Envar" adlı kitabının ric'at bölümünde 200 hadis toplamış ve demiştir ki: Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'ın hakkaniyetine inanan birisi, Sıkat-ul İslam Kuleyni, şeyh Saduk Muhammed b. Babeveyh, şeyh Ebu Cafer Tusi, Seyyid Murtaza, Neccaşi, Keşşi, Ayyaşi, Ali b. İbrahim, Suleym-i Hilali, şeyh Mufid, Keraceki, Nu'mani, Saffar, Sa'd b. Abdullah, İbn-i Kavluveyh, Seyyid Ali b. Tavus, Ferat b. İbrahim, Abulfazl Tabersi, İbrahim b. Muhammed-i Sekafi, Muhammed b. Abbas b. Mervan, Berki, İbn-i şehraşub, Hasan b. Süleyman, Kutbu Ravendi ve Allame Hilli gibi şia'nın kırk küsur ileri gelen alimlerinin, elliden fazla eserlerinde mütevatir olarak Ehlibeyt'ten naklettikleri yaklaşık 200 sarih hadiste nasıl şüphe edebilir?!

... Eğer bütün şia ulemasının, sonra gelenlerin öncekilerden naklettikleri bu hadisler mütevatir olmazsa, hangi hadisin mütevatir olduğu iddia edilebilir?![95]

### **Yazarlar:**

İmamiyye uleması ve yazarları, sadece eserlerinin "gaybet" bölümünde ric'at hadislerini açıklamakla yetin-memiş, bu konuda ayrı kitaplar yazmışlardır. Biz bu konuda yazılmış olan kırk civarında kitap bulduk; örnek olarak onlardan bazıları şöyledir:

1- Hasan b. Ali b. Hamza Betaini'nin "Kitab-ur Ric'at"ı; bu kitabı Neccaşi "er-Rical" kitabında zikret-miştir.[96]

2- "İsbat-ur Ric'at" kitabı,[97] "er-Ric'at ve Ehadis" kita-bı,[98] "Muhtasar-u İsbat-ir Ric'at"[99] kitabı; bu kitapların hepsi, ilimde yüce bir yeri, fakih ve kelamcı olan, hicri 260 yılında vefat eden, İmam Muhammed Cevad, Ali Hâdi ve İmam Askeri *aleyhimusselam*'dan ve bir rivayete göre İmam Rıza *aleyhisselam*'dan da rivayet eden Ebufazl Muhammed b. şazan-ı Ezdi-en Nişaburi'ye aittir.

3- "Kitab-ur Ric'at"; bu kitap Ahmed b. Davud b. Seid-i Fezari, Ebu Yahya b. Corcani'ye aittir; Neccaşi "Rical"inde ve şeyh Tusi "el-Fihrist" kitabında bunu zikretmişlerdir.[100]

4- "Kitab-ur Ric'at"; bu kitap hicri 381 yılında vefat etmiş olan şeyh Saduk Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Musa b. Babeveyh-i Kummi'ye aittir.

5- "Kitab-ur Ric'at"; bu kitap, Ayyaşı tefsirinin yazarı Şeyh Ebi Nezir Muhammed b. Mes'ud-i Ayyaşı'ye aittir. Neccaşı "Rical"inde ve Şeyh Tusi "el-Fihrist" kitabında bunu zikretmişlerdir.[\[101\]](#)

6- "Kitab-u İsbat-ir Ric'at"; bu kitap, hicri 726'da vefat etmiş olan Allame Hilli'ye aittir.

7- "Kitab-ur Ric'at"; bu kitap, Şehid-i Evvel'in öğren-cisi ve "Muhtasar-u Besair-id Derecat" kitabının yazarı Şeyh Hasan b. Süleyman-ı Hilli'ye aittir.\*

Asrımızda basılmış olan en meşhur kitaplar ise şunlardır:

1- "el-İykaz-u min'el Hic'a bil Burhan-i Ala'r Ric'at"; bu kitap, hicri 1104 yılında vefat etmiş olan Şeyh Muhaddis Muhammed b. Hasan-i Hürri-ü Amili'ye aittir. Kendi alanında yazılmış en geniş kitap olan bu eser 600 civarında hadis, 64 ayet ve ric'atle ilgili diğer delil ve karineleri içermektedir. Yazar bu kitabı hicri 1075 yılında bitirmiştir.

2- "eş-Şi'at-u ve'r Ric'at"; miladi 1975 yılında Necef'te basılmış olan bu kitap, Şeyh Muhammed Rıza Tabersi Necefî'ye aittir.

3- "er-Ric'at"; bu kitap, hicri 1088 yılında Mekke'de şehid edilen Seyyid Muhammed Mümin Hüseyini Esterabadi'ye aittir.[\[102\]](#)

### ***D- İCMA***

Ulemamızdan bir grubu, İmamiyye'nin ric'at inancının doğruluğunda icma ettiğini, ric'atle ilgili hadis ve rivayetleri aktarmada birleştiklerini, bunun Ehlibeyt inançlarından olduğunu, Ehlibeyt inançlarından olan her şeyin de hak olduğunu ve buna ancak çok az bir grubun muhalefet ettiğini nakletmiştir:

Büyük alim muhaddislerin ileri geleni Ebu Cafer İbn-i Babeveyh (r.a), "el-İ'tikadat" adlı kitabının "el-İ'tikad-u bi'r Ric'at" bölümünde der ki: Biz (İmamiyye), ric'atin hak olduğuna inanıyoruz.[\[103\]](#)

Şeyh Mufid der ki: İmamiyye, ric'atin anlamında kendi aralarında ihtilaf etmelerine rağmen, ölümlerden bir çoğunun kıyametten önce dünyaya döneceğinde ittifak etmiştir.[\[104\]](#)

Alem-ul Huda Seyyid Murtaza ise risalelerinin bir çok mevzusunda icma nakletmiş ve "Dimeşkiyat"ında demiştir ki: İmamiyye, Sahib-uz Zaman Hz. Mehdi *aleyhisselam* zuhur edince Allah Teala'nın, evliyasından bir grubunu ona yardım etmeleri ve

hükümetiyle neşat bulmaları için ve düşmanlarından bir grubunu da hakkettikleri azaba uğratmak için dünyaya döndüreceğinde icma etmiştir; bir çok kitabımızda bu grubun icmasının hak olduğunu vurguladık; çünkü bu grubun arasında her türlü çirkinlikten masum olan Ehlibeyt var. Dolayısıyla, ric'atin kesinliğine ve ayrıca Allah'ın buna gücünün yeteceğine inanmak gerekir.[105]

Rey'den kendisine ulaşan meselelerin cevabında demiştir ki: Ric'ati ispatlamanın yolu, İmamiyye'nin onun vuku bulacağı yolundaki icmasıdır; çünkü İmamiyye ric'at konusunda ihtilaf etmemiştir; kitaplarımızda bir çok yerde, İmamiyye'nin icmasının, arasında Masum İmamın (*aleyhisselam*) buyruğu olduğu ve aralarında masum İmamın buyruğu olan bir sözün de hakikate isabet edeceği için hüccet olduğunu açıkladık;[106] Şeyh İbn-i Şehraşub da bunu "Mütesabihat-ul Kur'an"ında Seyyid Murtaza'dan nakletmiştir.[107]

Şeyh Tabersi de kendi tefsirinde der ki: Ric'at nakle-dilen rivayetlerin zahiriyle ispatlanmaz. Dolayısıyla ric'atin, "İnsanlar değil, hükümet dönecektir", şeklinde tevil edilmesi gerekir. Her ne kadar rivayetler bunu destekliyorsa da, bu hususta bizim dayanağımız İmamiyye Şiası'nın icmasıdır.[108]

Şeyh Hasan b. Süleyman b. Halid-i Kummi de ric'at hakkında yazmış olduğu risalesinde şöyle diyor: Ric'at, ulemamızın, hatta bütün İmamiyye'nin icma ettiği bir konudur.[109]

Yine mutaahhir ulemamızdan Şeyh Hürr-ü Amili de ric'at konusunda icma olduğunu naklederek şöyle demiştir: Ric'atin sıhhatinin delili, bütün İmamiyye Şiası'nın bu konuda icma etmesi ve İsna Aşeriye=On iki İmam Şiası'nın ric'at inancının sıhhatinde görüş birliğine varması, mutakaddim ve mutaahhir İmamiyye Şiası'ndan sözüne itina edilir hiç kimsenin buna muhalefet etmemesidir. Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*'den ve Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan, ric'atin sıhhatine inandıklarına delalet eden mütevatir hadislerin rivayet edilmesiyle Masumların (*aleyhisselam*) da bu icmanın içinde olduğu bilinmektedir; hatta ric'at inancı, Sahib-uz Zaman Muhammed b. Hasan el-Mehdi *aleyhisselam*'dan rivayet edilen tevkilerde ve onların ric'at hadislerinin rivayeti hususunda ittifak ettiklerine delalet eden diğer yerlerde[110] kaydedilmiştir; hatta Şia kitaplarının hiç birinde buna rastlamamanın mümkün olmadığı söylenebilir.[111]

Yine Allame Meclisi "Bihar-ul Envar"da şöyle der: Şia, bütün asırlarda ric'at inancında icma etmiştir ve bu konu Şia arasında öğle vaktinde beliren güneş gibi açıktır. Hatta bu

konu Şia'nın şiirlerinde bile yer almıştır[112] ve bununla bütün şehirlerinde muhaliflerine delil getirmişler, muhalifleri de bu konuda onları kınamıştır. Şia, kitap ve esfarlarında onu ispatlamışlardır; Razi, Nişaburi ve diğerleri bunlardandır.[113]

#### **E- ZARURET**

Ric'at delillerinden biri de ric'at inancının zaruretiyi vurgulayan Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan nakledi-len çok sayıda rivayetlerdir. Bunlardan birisi, Şeyh Saduk'un "Sıfat-uş Şia" kitabında kendi senediyle İmam Sadık *aleyhisselam*'dan naklettiği şu rivayettir:

((من أقرّ بسبعة أشياء فهو مؤمن – وذكر منها – الإيمان بالرجعة))

"Yedi şeye ikrar eden mümindir: ... Onlardan biri de ric'ate inanmaktır." [114]

İmam Rıza *aleyhisselam*'dan şöyle buyurduğu rivayet edilir:

((من أقرّ بتوحيد الله - وساق الكلام إلى أن قال - وأقرّ بالرجعة والمتعنين، وآمن بالمعراج، والمُسائلة في القبر، والحوض، والشفاعة، وخلق الجنة والنار، والصراط والميزان، والبعث والنشور، والجزاء والحساب، فهو مؤمن حقاً، وهو من شيعتنا أهل البيت (ع)).

"Kim Allah'ın birliğine ... ric'at ve iki mutaya (temettü haccı ve geçici nikaha), miraca ve kabirdeki sorgu-suale, havuza, şefaate, cennet ve cehennemini yaratılışına, sırat ve mizana, diriliş ve kıyamete, ceza-mükafat ve hesaba inanırsa, o gerçekten mümindir; böyle birisi biz Ehli-beyt'in Şialarındandır." [115]

Ric'at inancının İmamiyye mektebinin zaruriyatından olduğuna delalet eden şeylerden birisi de bu inancın, Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* pâk soyundan gelen Ehlibeyt İmamlarından rivayet edilen ve onların kendi izleyicilerine öğrettiği dua ve ziyaretlerde geçmesidir. Bunlardan biri de "Misbah" kitabında İmam Sadık *aleyhisselam*'dan rivayet edilen İmam Hüseyin *aleyhisselam*'ın ziyaretidir. Bu ziyaretnamenin bir bölümünde şöyle geçer:

((وأشهد الله وملأكته وأنبياءه ورسله أنني بكم مؤمن، وبإيائكم موقن))

"Ben size inandığıma ve dönüşünüze yakın ettiğime, Allah'ı, Allah'ın meleklerini, peygamberlerini ve elçilerini şahit tutuyorum." [116] Burada, "dönüşten" maksat ric'attir.

"İkbal" ve "Misbah" kitaplarında, İmam Askeri *aleyhis-selam*'ın vekili olan Hemdani'den nakledilen ve İmam Hüseyin *aleyhisselam*'ın doğum gününde okunması gereken duada şöyle geçer:

((المُعَوِّضُ مَنْ قَتَلَهُ أَنْ الْأَنْمَةِ مِنْ نَسْلِهِ، وَالشِّفَاءُ فِي تَرْبَتِهِ، وَالْفَوْزُ مَعَهُ فِي أُوبَتِهِ – إِلَى قَوْلِهِ – فَنَحْنُ عَائِدُونَ بِقَبْرِهِ نَشْهَدُ تَرْبَتَهُ وَنَنْتَظِرُ أُوبَتَهُ)).

"Hüseyn'in öldürülmesine karşılık, İmamlar onun soyundan kılınmıştır, yine şifa onun türbetine verilmiştir, kurtuluş, dünyaya döndüğünde onunla birlikte olmakta kılınmıştır... Dolayısıyla biz onun kabrine sığınarak türbe-tini şahit tutuyor ve dönüşünü bekliyoruz." [117] Burada da "dönüşten" maksat ric'attir.

Seyyid b. Tavus'un naklettiği İmam Mehdi aleyhisse-lam'ın ziyaretinde bir çok yerde ric'at inancı vurgulan-maktadır. Örneğin bir yerde şöyle geçer:

((فاجعلني يا ربِّ فيمن يكرّ في رجعتِهِ، ويملك في دولته، ويتمكّن في أيامه))

"Ey Rabb'im! Beni, ric'atinde dünyaya dönenlerden, onun hükümetinde malik olanlardan ve onun döneminde güçlü olanlardan kıl." [118]

Seyyid b. Tavus, Resulullah sallallah'u aleyhi ve âlih ve Ehlibeyt İmamları'nın ziyaretinde kendi senediyle İmam Sadık aleyhisselam'dan şöyle rivayet eder:

((إِنِّي مِنَ الْقَائِلِينَ بِفَضْلِكُمْ، مَقَرٌّ بِرَجْعَتِكُمْ، لَا أَنْكَرُ لَهِ قُدْرَةً)).

"Ben sizin üstünlüğünüze inanan ve ric'atinizi ikrar edenlerdenim; Allah'ın buna gücü yettiğini inkâr etmem." [119]

Hürr-ü Amili der ki: Ric'at inancının sihhatinin delillerinden biri de zarurettir. Ric'at, bütün meşhur ulema ve yazarlarca İmamiyye mektebinin zaruriyatından bilinmiştir; Ehl-i Sünnet de bu inancı Şia'ya has bilmek-tedir. İmamiyye'den tanınan ve belli bir eseri olan birisinin açıkça ric'ati inkar ettiğini veya yorumladığını göremez-siniz...

Araştırmalarımız sonucu ric'at inancının İmamiyye ulemasının büyük çoğunluğunca veya tümünce kesin bir gerçek, meşhur ve zaruri bir inanç olduğunu ve hatta İmamiyye'de, mut'a nikahı ve imamet inancında olduğu gibi ric'at inancını ispatlama doğrultusunda da bir çok kitap yazılmış olduğunu görmekteyiz. [120]

Ric'at inancının zaruriyattan olduğunun delillerinden biri de, Emirülmüminin Ali aleyhisselam'ın döneminde yazılmış olan "Suleym b. Kays-ı Hilali"nin kitabıdır; bu kitapta şöyle geçer: Kıyamet gününe inancım, ric'ate inancımı aşmadı. [121]

---

[1] - Resail-u Şeyh Murtaza, c.3, s.135. -Dimeşkiyat- Dar-ul Kur'an-il Kerim-Kum.

[2] - Ruh-ul Meani, c.20, s.27; Dar-ul İhya-it Turas-il Arabi-Beyrut.

[3] - Yâsîn, 78-79.

[4] - Âl-i İmran, 49.

- [5] - Akaid-ul İmamiyye, -Muzaffer-, s.111-112. Bi'set müessesesi incelemesi; Bakara, 259. ayet.
- [6] - Nur, 24.
- [7] - Ahzab, 62.
- [8] - Bihar-ul Envar, c.53, s.59/45.
- [9] - Bakara, 243.
- [10] - Kuleyni'nin "Kafi" adlı kitabındaki rivayette, c.8, s.170/237'de İmam Bâkır'dan ve Suyuti'nin Sudey'den ve onun da Ebu Malik ve diğerlerinden rivayetinde onun isminin "Hizkil" olduğu geçer.
- [11] - el-İ'tikadat -Şeyh Saduk-, s.60, "Mu'temer-uz Zikr'el Elfiyye li Şeyh Mufid" basımı; Dürr'ül Mensur -Suyuti-, c.1, s.741-743; Beyrut-Dar'ul Fikr basımı.
- [12] - Ayyaşi Tefsiri, c.1, s.130/433, Tahran-Mektebet-ul İlmiyye basımı.
- [13] - Bakara, 259.
- [14] - Tabersi'nin Mecma-ul Beyan'ı, c.2, s.639, Beyrut-Dar'ul Marifet basımı.
- [15] - Ayyaşi Tefsiri, c.1, s.141/468; Tahran-Mektebet-ul İlmiyye basımı.
- [16] - Bakara, 55-56.
- [17] - el-İ'tikadat -Şeyh Saduk- s.61.
- [18] - A'raf, 155.
- [19] - Maide, 110.
- [20] - Al-i İmran, 49.
- [21] - Kafi, c.8, s.237/532; Ayyaşi tefsiri, c.1, s.174/51.
- [22] - Kehf, 25.
- [23] - Kehf, 18.
- [24] - Yasin, 51-52.
- [25] - Bkz. El-İ'tikadat -Şeyh Saduk-, s.62.
- [26] - İkd'ud Durer, s.192, Kum-Dar'un Nesaih basımı.
- [27] - Bakara, 73. Ve bkz. Kısas-ul Enbiya -Sa'lebi-, s.204-207, Beyrut-Mektebet-us Sekafiyye basımı.
- [28] - Bakara, 260.
- [29] - Bkz. Kummi tefsiri, c.1, s.91; Ayyaşi tefsiri, c.1, s.142/469.
- [30] - "Karn", başın üst kısmına veya iki yanlarına dendiği gibi diğer anlamlara da gelir.
- [31] - Taberi tefsiri, c.16, s.8, Beyrut-Dar-ul Marifet basımı.

- [32] - Tabersi tefsiri, c.6, s.756, Beyrut-Dar-ul Marifet basımı.
- [33] - Kummi tefsiri, c.2, s.40.
- [34] - Tabersi tefsiri, c.7, s.94; Taberi tefsiri, c.17, s.58; Sa'lebi'nin Kısas-ul Enbiya'sı, s.144. Bu ayet Enbiya suresinin 84. ayetidir.
- [35] - Enbiya, 105.
- [36] - Tevbe, 24.
- [37] - Kenz-ul Ummal –Muttaki Hindi-, c.11, s.133/30923. Bunun bir benzerini de Şeyh Saduk Kemal-ud Din kitabının 576. sayfasında rivayet etmiştir; Kum-Camiat-ul Muderrisin basımı.
- [38] - Neml, 82-84.
- [39] - Neml, 87.
- [40] - Durr-ul Mensur -Siyuti-, c.6, s.380.
- [41] - Müsned-u Ahmed, c.2, s.201, Dar-ul Fikr basımı; Nazm-ud Durer -Bukai-, c.5, s.451, Dar-ul Kutub-il İlmiyye basımı.
- [42] - Hud, 6.
- [43] - Nahl, 61,
- [44] - Enfal, 22.
- [45] - Hacc, 18.
- [46] - Fatır, 28.
- [47] - Mecma-ul Beyan tefsiri -Tabersi-, c.7, s.366. Kurtubi tefsiri, c.13, s.237; ed-Durr-ul Mensur, c.6, s.378; Ruh-ul Meani tefsiri -Alusi- c.20, s.21; Râzi tefsiri, c.24, s.217; İbn-i Kesir tefsiri, c.3, s.387 ve Neml suresi 82. ayet.
- [48] - Mizan-ul İ'tidal -Zehebi-, c.1, s.384, Dar-ul Marifet basımı.
- [49] - Kâfi, c.1, s.198/3, "Enne-l Eimmete hum Erkan-ul Arz" babı.
- [50] - Kummi tefsiri, c.2, s.131 ve Mecma-ul Beyan tefsiri, c.7, s.366.
- [51] - Kummi tefsiri, c.2, s.130; el-Burhan tefsiri -Behrani-, c.4, s.228/8043, Bi'sat müessesesi incelemesi.
- [52] - Te'vil-ul Ayat -Seyyid Şerefuddin-, c.1, s.303/109; er-Ric'at -Esterabadi-, s.166/95, Dar-ul İ'tisam basımı.
- [53] - En'am, 128.
- [54] - Bkz. Nakz-ul Veşia, -Seyid Muhsin Emin-, s.473, 1951 basımı.
- [55] - Muhtasar-u Besair'id Derecat, s.25. Bihar-ul Envar -Meclisi-, c.53, s.40/6. el-İykaz'u min'el Hic'a, s.278/91. er-Ric'at -Esterabadi-, s.55/30.

- [56] - Kummi tefsiri, c.1, s.24. Muhtasar-u Besair-id Derecat -Hasan b. Süleyman-, s.41. Bihar-ul Envar, c.53, s.60/49. er-Ric'at -Esterabadi- s.77/48.
- [57] - Kehf, 47.
- [58] - el-Mesail'us Serviye, -Üstad Said Abdulhamid incelemesi-, s.33, Mutemer-u Şeyh Mufid basımı.
- [59] - Mecma-ul Beyan, c.7,s 366.
- [60] - İbn-i Kesir tefsiri, c.3, s.388 ve Beyzavi tefsiri, c.2, s.183.
- [61] - Ruh-ul Beyan, c., 20, s.26.
- [62] - Razi tefsiri, c.24, s.218.
- [63] - Ruh-ul Beyan tefsiri, -Berusevi-, c.6, s.373.
- [64] - Müteşabih-ul Kur'an, c.2, s.97.
- [65] - Fussilet, 19.
- [66] - el-Mizan tefsiri -Tabatabai-, c.15, s.397.
- [67] - Nur, 55.
- [68] - Kâfi, c.1, s.150/3.
- [69] - Bakara, 30.
- [70] - Sâd, 26.
- [71] - Nisâ, 54.
- [72] - Mecma-ul Beyan -Tabersi-, c.7, s.239.
- [73] - el-İkaz min'el Hic'a -Hürr-i Amili-, s.38.
- [74] - Aynı kaynak, s.74.
- [75] - Mu'min, 11.
- [76] - Nalh-38-39.
- [77] - Kafi, c.8, s.50/13. Kummi tefsiri, c.1, s.385. Ayyaşı tefsiri, c.2, s.259/26. İ'tikadat -Şeyh Saduk- s.62.
- [78] - el-İykazu min'el Hic'a -Amili-, s.76.
- [79] - Bakara, 28.
- [80] - Muteşabih-ul Kur'an, c.2, s.97 ve Bakara, 243, 259, 260.
- [81] - el-İykazu min'el Hic'a -Amili-, c.8, s.84.
- [82] - Kısas, 5-6.
- [83] - el-Kâfi, -Kuleyni-, c.1, s.243/1. Meani-l Ahbar -Şeyh Saduk-, s.79.
- [84] - Kummi tefsiri, c.1, s.25 ve 106; c.2, s.297. Muhtasar-u Besair-ud Deracat - Hasan b. Süleyman, s.42, 46, 167. er-Ric'at -Esterabadi-, s.129, Dar-ul İ'tisam basımı.

- [85] - el-İykazu min'el Hic'a -Hürr-ü Amili-, s.75.
- [86] - Enbiyâ, 95.
- [87] - Kummi tefsiri, c.1, s.24. Muhtasar-u Besair-ud Deracat -Hasan b. Süleyman-, s.41. Bihar-ul Envar -Meclisi-, c.53, s.60/49. el-İykazu min'el Hic'a -Hürr-ü Amilî-, s.89.
- [88] - Bihar-ul Envar, c.53, s.52/29.
- [89] - Mü'min, 51.
- [90] - Kummi tefsiri, c.2, s.258. Muhtasar-u Besair-ud Deracat -Hasan b. Süleyman-, s.45. Kamil-uz Ziyarat -İbn-i Kavliveyh-, 63/3.
- [91] - el-Mesail-ul Hacibiyye, s.74.
- [92] - Kâfi -Kuleyni-, c.2, s.401/1.
- [93] - el-İykazu min'el Hic'a -Hürr,ü Amili-, s.430 ve 450.
- [94] - Önceki kaynak, s.26.
- [95] - Bihar-ul Envar -Meclisi-, c.53, s.122.
- [96] - Rical-un Neccaşi, s.37.
- [97] - el-Fihrist -Şeyh Tusi-, 124/552. ez-Zeria -Şeyh Aga Bozorg-, c.1, s.93.
- [98] - ez-Zeria, c.10, s.162.
- [99] - Dördüncü yılda Seyyid Basım Musevi'nin incelemesiyle "Turasuna" dergisinin 15. sayısında, s.193'de basılmıştır.
- [100] - Rical-un Neccaşi, s.454. el-Fihrist -Şeyh Tusi-, s.33.
- [101] - Rical-un Neccaşi, s.351. el-Fihrist -Şeyh Tusi-, s.138.
- \* - Bihar-ul Envar, c.1, s.16. ez-Zeria, c.1, s.91.
- [102] - Bu kitap, Üstad Faris Hesun Kerim incelemesiyle basılmıştır.
- [103] - el-İ'tikadat -Şeyh Saduk-, s.60.
- [104] - Evail-ul Mekalat -Mufid-, s.46; işaret edilen ihtilaf, kişilerin döneceği ve ölülerin dirileceği hususunda değil, devletin, emir ve nehyin döneceği şeklinde ric'atin anlamında edilmiştir.
- [105] - Resail-uş Şerif Murtaza, c.3, s.136 -Dimeşkiyat-, Kur-Dar-ul Kur'an-il Kerim basımı.
- [106] - Aynı kaynak, c.1, s.125.
- [107] - Mütaşahib-ul Kur'an ve Muhtelifuh -İbn-i Şehraşub-, c.2, s.97.
- [108] - Mecma-ul Beyan -Tabersi-, c.7, s.367.
- [109] - el-İykazu min'el Hic'a -Hürr-ü Amili-, s.43.

[110] - el-İykazu min'el Hic'a -Hürr-ü Amili-, s.33.

[111] - Aynı kaynak, s.43.

[112] - Bunlardan biri de, İbn-i Ayyaş'ın "Muktezab" kitabında s.48'de, Ebu Sehl-i Nuşcani kanalıyla naklettiği, babası Mus'ab b. Veheb-i Herun'a okuduğu şu şiirdir:  
Ben hakkın ric'atine (dönüşe) inanıyorum  
Gözümün bir taraftan diğer tarafa dönüşüne inandığım gibi.

[113] - Bihar-ul Envar -Meclisi-, c.53, s.122.

[114] - Hakk-ul Yakın -Seyyid Abdullah Şubber-, c.2, s.20.

[115] - Aynı kaynak.

[116] - Aynı kaynak, s.15.

[117] - Aynı kaynak, c.2, s.15.

[118] - Hakk-ul Yakın -Seyyid Abdullah Şubber-, c.2, s.15.

[119] - Aynı kaynak.

[120] - el-İykazu min'el Hic'a -Hürr-ü Amili-, s.60.

[121] - Aynı kaynak, s.64.

## Ric'atla ilgili birkaç hüküm

### Özel Ric'at

Ric'at, Allah Teala'nın şu iki buyruğu gereğince özel-dir:

[وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا]

"O gün her ümmetten bir grubu haşredeceğiz." [1]

[وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنْهُمْ لَا يَرْجِعُونَ]

"Helak ettiğimiz bir ülkeye artık yaşamak haram-dır. Onlar bir daha geri dönemezler." [2]

Bu iki ayet hakkında daha önce de bahsetmiştik. İma-miyye kanalıyla rivayet edilen müstefiz rivayetlerin tama-mından ric'at=dönüş yapacakların mümin ve kafirlerden iki gurup olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin İmam Sadık *aleyhisselam*'dan şöyle rivayet edilir:

((إِنَّ الرِّجْعَةَ لَيْسَتْ بِعَامَّةٍ، وَهِيَ خَاصَّةٌ، لَا يَرْجِعُ إِلَّا مَنْ مَحَضَ الْإِيمَانَ مَحْضًا أَوْ مَحَضَ الشَّرْكَ مَحْضًا))

"Ric'at genel değildir; ric'at özeldir; ancak imanla-rında halis olanlarla şirklerinde halis olanlar ric'at edeceklerdir."[\[3\]](#) Bu iki grubun dışındakiler kıyamete kadar ric'at etmeyeceklerdir.

### **Ric'at Edecek Olanlar Kimlerdir?**

Bu alanda nakledilen rivayetlerin tümünden Resulul-lah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in*, Emirülmüminin Ali *aleyhisse-lam'ın*,[\[4\]](#) İmam Hüseyin *aleyhisselam'ın*[\[5\]](#) ve yine diğer Ehli-beyt İmamları ve peygamberlerin ric'at edecekleri anlaşılmaktadır.[\[6\]](#) Yine İmam Mehdi *aleyhisselam'ın* yardımcı ve vezirle-rinden, Ehlibeyt İmamlarının ashap ve izleyicilerinden bir grubunun,[\[7\]](#) şehitlerin ve müminlerin ric'at edecekleri,[\[8\]](#) diğer taraftan zalimlerin, Allah'ın, Resul-i Ekrem *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* ve Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam'ın* düşmanlarının,[\[9\]](#) peygamberlerin ve müminlerin düşmanla-rının, hakla savaşanların ve münafıkların ric'at edecekleri rivayet edilmiştir.[\[10\]](#) Bunların hepsi yukarıdaki hadiste belir-tilen ric'at edecek iki grubun kapsamındadır.

### **Acaba İmam Mehdi'nin (a.f) Zuhurundan Sonra Ric'at Olacak mı?**

İmam Mehdi *aleyhisselam'ın* döneminde ric'at hakkında birkaç yolla rivayet edilen bir çok hadis vardır. Şeyh Mufid, İmam Mehdi *aleyhisselam* döneminde ric'ati, o hazretin zuhur alametlerinden sayarak "İrşad" adlı kitabının "Zikr-u Alamat-il Kâim" bölümünde şöyle demiştir: Hadislerde, Hz. Mehdi *aleyhisselam'ın* zuhur döneminin alametleri, İmam Mehdi *aleyhisselam'ın* kıyamından önce vuku bulacak olaylar, nişane ve belirtiler açıklanmıştır; bunlardan birisi Süfyani'nin çıkışıdır... o dönemde ölüler kabirlerinden dışarı çıkarak dünyaya dönerler, dünyada tanınır ve ziyaret edilirler... Sonra İmam Mehdi *aleyhisselam'ın* zuhur ettiğini öğrenerek yardım etmek için ona doğru hareket ederler.[\[11\]](#)

İmam Bâkır *aleyhisselam'dan* şöyle rivayet edilmiştir:

((أَيَّامُ اللَّهِ ثَلَاثَةٌ: يَوْمُ يَقُومُ الْقَائِمُ، وَيَوْمُ الْكُرَّةِ، وَيَوْمُ الْقِيَامَةِ))

"Allah'ın günleri üçtür: Kâim'in -Mehdi'nin- kıyam ettiği gün, ric'at=dünyaya dönüş günü, Kıyamet günü."[\[12\]](#)

Bu hadis, İmam Mehdi *aleyhisselam'ın* zuhurundan sonra dünyaya dönüş olacağına delalet etmektedir. Ric'at rivayetlerinden, Emirülmüminin Ali *aleyhisselam'ın* dünyaya birkaç dönüş olacağı anlaşılmaktadır[\[13\]](#) ve yine İmam Hüseyin *aleyhisselam'ın* da İmam Mehdi *aleyhisselam'ın* zuhu-rundan sonra dünyaya döneceği vurgulanmaktadır.[\[14\]](#)

Seyyid Abdullah Şubber de bu alanda der ki: Genel olarak ric'ate ve bazı müminlerle bazı kafirlerin dünyaya döneceğine inanarak konunun ayrıntısını Ehlibeyt *aleyhimusselam*'a bırakmak farzdır. Emirülmüminin Ali ve İmam Hüseyin *aleyhimaselam*'ın ric'at edeceklerini bildiren hadisler mana bakımından mütevatirdirler. Diğer Ehlibeyt İmamlarının ric'ati konusundaki hadisler ise tevatüre yakındır; onların nasıl ric'at edecekleri, hepsinin birden mi yoksa sırayla mı ric'at edeceklerine gelince; bunların hepsini ancak Allah ve Allah'ın velileri bilebilir.

### ***Ric'at'in Hükümü:***

Acaba ric'at usul-u dinden midir? Ve acaba Müslüman olmak ric'ate inanmaya mı bağlıdır? Ve acaba İmamiyye ulemasının ric'at hakkındaki hükümleri nedir? Burada bu soruları cevaplandırmaya çalışacağız

.

### ***Ric'at ve Usul-u İslam:***

İslam fırkaları arasında İmamiyye Şiası, Ehlibeyt İmamlarından (*aleyhimusselam*) rivayet edilen hadisler gere-ğince ric'ate inanmaktadır; ancak bu, ric'at inancının İmamiyye Şiası'na göre usul-u dinden biri sayıldığı anlamına gelmez; dolayısıyla ric'at inancı Allah'a, Allah'ın birliğine, peygamberlerine ve kıyamete inanmak sevi-yesinde değildir; daha önce de dediğimiz gibi ric'at inancı, İmamiyye Şia'sının mezhebî zaruriyatındandır.

Ric'at inancı, İslam dininin hükümlerinden hiç birini inkâr etmeyi gerektirmez ve yine bu inançla İslam dininin temel ilkeleri arasında bir çelişki de yoktur.

Şeyh Muzaffer der ki: Fakat şu muhakkaktır ki ric'ate inanmak, ne tevhid inancına zıttır, ne nübüvvet inancına; hatta bu iki inancı kuvvetlendirir. Çünkü ric'at inancı, ölenlerin kıyamette dirileceği, Hazret-i Peygamber'den (*sallallah'u aleyhi ve âlih*) ve Ehlibeytinden zuhur eden mucizelere iman etmeyi pekiştirir. Bu inanç, İsa peygamberin (*aleyhisselam*) ölüyü diriltmesi mucizesinin aynıdır; hatta ondan da üstündür; çünkü burada ölülerin çürüdükten sonra dirilmeleri söz konusudur. Allah Teala Kuran-ı Kerim'inde buyurur:

[قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ \* قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ].

**"Dedi ki: Çürümüş-gitmiş, dağılmış kemikleri kim diriltir? De ki: Onları ilk defa düzüp koşan, meydana getiren diriltir ve O, her çeşit yaratmayı bilendir."** [\[15\]](#)

ric'at inancı, bu ayet-i kerimeyi izah eder. [\[16\]](#)

Yine diyor ki: Ric'at inancı, imanın usulünden olma-dığı gibi bu hususta nazara, incelemeye de lüzum yoktur. Bizim ric'ate inancımız, Ehlibeyt *aleyhimusselam*'dan, gelen sahih hadislere dayanmaktadır ve biz, Ehlibeytin ismetine (yalan konuşmaktan masum olduğuna) iman etmişiz; gayba ait şeylerde, onların haberlerine inanmışız ve ric'atin vukuunu gayr-i mümkün görmüyoruz.[\[17\]](#)

### ***Ric'atin Anlamında İhtilaf:***

Bir grubun ölümden sonra dünyaya döneceği hususunda Resulullah'ın Ehlibeyti'nden (*aleyhimusselam*) elimize çok sayıda sahih hadis ulaşmasına ve İmamiyye'nin tümünün bu alanda nakledilen açık rivayetlere dayanarak buna inanmasına rağmen geçmiştekilerden bazıları ric'at konusunda nakledilen rivayetleri, zuhuru beklenen İmamın (İmam Mehdi *aleyhisselam*) zamanında, devletin, emir ve nehyin Ehlibeyt'e rücu edeceği tarzında yorumlamış, şahısların, ölenlerin ric'ati olmadığını söylemişlerdir. Şeyh Mufid de ric'ati inkâr eden bu kişilere işaret ederek şöyle demiştir: İmamiyye Şiası, bazıları ric'atin anlamında ihtilaf etmelerine rağmen, ölümlerden bir çoğunun kıyametten önce dünyaya döneceğinde ittifak etmişlerdir.[\[18\]](#) Allame Tabersi de, tefsirinin Neml suresinin 83. ayetinin tefsirinde bu ihtilafa işaret ederek demiştir ki: İmamiyye Şiası'ndan ric'ate inananlar bu ayetle ric'at inan-cının sahih olduğuna delil getirmişlerdir.[\[19\]](#)

Şeyh Ebu Zuhre ise bu ihtilafı şöyle beyan etmiştir: Ric'at inancının bu haliyle On İki İmam Şiası yanında ittifak edilen bir konu olmadığı ve bir grubun buna inan-madığı anlaşılmaktadır.[\[20\]](#)

Yine İmamiyye Şiası arasında ric'at inancını farklı yorumlayanlar var; bu grup, İmamiyye Şiası'nın çoğunlu-ğunun bu alanda nakledilen rivayetlere dayanarak kabul ettiği anlamda ric'ati inkâr etmiş, fakat onlardan hiç biri ric'ate inananların kafir olduğunu veya İslam dininden çıktığını söylememiştir; çünkü onlar ric'at inancını ve bu alanda nakledilen çok sayıdaki rivayetleri inkâr etmemek-teler.

İmamiyye Şiası'nın ileri gelenleri onlara çok kısa bir şekilde cevap vermiştir. Seyyid Murtaza, kendisine Rey'den ulaşan sorulardan bu husustaki bir sorunun cevabında şöyle demiştir: Ancak, İmamiyye Şiası'ndan, ric'ati, ölen şahısların ric'ati değil, devletin Ehlibeyt'e rücusu tarzında yorumlayanlara gelince; İmamiyye Şiası'ndan bir grubu ric'atin vuku bulacağını, bu inancın sahih olduğunu ve bunun teklifle çelişmediğini[\[21\]](#) savuna-mayınca, ric'atle ilgili nakledilen rivayetleri yorumlamaya

kalkıştılar; oysa bu yorum doğru değildir. Çünkü ric'at, nakledilen rivayetlerin zahiriyle ispatlanmaz; böyle olursa teville başvurulur. Sihhati kesin olan bir şey, insanı ilime ulaştırmayan ahad rivayetlerle nasıl ispatlanabilir?! Ric'atin ispatında dayanan şey, İmamiyye Şiası'nın onun manası hususunda dayandığı icmadır. Şöyle ki, Allah Teala Hz. Mehdi'nin kıyamı döneminde dostlarından ve düşmanlarından bir grubu beyan ettiğimiz şekilde diriltecektir. Bu durumda belli olan bir şey nasıl tevil edilebilir?! O halde mana ihtimal ve tevil kabul etmez.[\[22\]](#)

### ***Ric'ati Tevil Edenlerin Hükmü***

Buraya kadar söylediklerimizden, On İki İmam Şiası'na göre, ric'atin, mezhebin zaruriyatından olduğu açıklığa kavuştu. Geçmişte İmamiyye Şiası'ndan bir grubu, ric'at rivayetlerini tevil etmişse de, bu rivayetlerin var ve mütevatir olduğunu bildikten sonra, bunları inkâr etmenin, ric'ati bize bildiren Ehlibeyt İmamları'nı yalanlamak olacağının bilincinde olarak bu rivayetleri inkâr etmeye kalkışmamıştır.

Kısacası; ric'at inancı, diğer mezhebî zaruriyatlar gibidir. Ric'atin mezhebî zaruriyatlardan biri olduğunu kabul ettikten sonra ona inanmak farz olmasına rağmen ayrıntılarına inanmak farz değildir.

Mezhebin veya dinin zaruriyatından birini inkar etmenin hükmüne gelince, bu konuda akaid ve fıkıh kitaplarına müracaat etmek gerekir.

### ***Ric'atten Hedef Nedir?***

Ahir zamanda vuku bulacak olaylar gaybî konular olup bilinmemektedir; fakat bunun hükmünü de açıklaya-biliriz. Çünkü ilahî adalet mutlaktır; zaman ve mekan onu sınırlandıramaz. Geçmiş, şimdiki ve gelecek zamandaki olaylarda adaletle hükmetmek asıldır. Eğer dünyanın ömründen ancak bir gün bile kalmış olsa, Allah, ahir zamanda Mehdi *aleyhisselam* ve ashabıyla gerçekleşecek olan gizli hayrını getirerek batıl kuruluşları, zulüm ve cevri yerle bir edip yeryüzünü zulüm ve cevriyle dolduktan sonra adalet ve eşitlikle dolduruncaya kadar o günü uzatır. Allah Teala buyuruyor ki:

[وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْفَتْحُ ۖ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ \* قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ]

"Doğru iseniz bu fetih ne zaman? diyorlar. De ki: Fetih günü (gelince, şimdi) inkâr edenlere (o zaman) inanmaları fayda vermez ve kendilerine mühlet de verilmez."[\[23\]](#)

Şeyh Saduk, Muhammed b. Ebu Umeyr kanalıyla şöyle rivayet eder: Cafer b.

Muhammed (İmam Sadık) *aleyhisselam*'ın şöyle buyurduğunu duydum:

((لَكَلِّ أُنَاسٍ دَوْلَةٌ يَرْقُبُونَهَا وَدَوْلَتَنَا فِي آخِرِ الدَّهْرِ تَظْهَرُ))

*"Muhakkak beklediği bir devlet var her milletin*

*Devleti, ahir zamanda zuhur edecek biz Ehlibeyt'in"* [24]

Kıyametten ve insanların büyük hesap için dirilişinden önce yeryüzünde ilahî adaletin uygulanması, zamanın İmamı Hz. Mehdi *aleyhisselam*'ın döneminin insanlarını kapsadığı gibi geçmiştekileri de kapsar. Geçmiştekiler ise bir kez daha dünyaya dönmelerine hükmedilen, seçkin mümin ve zalimlerden oluşan bir gruptur.

Küfürlerinde halis olan zalimler, yaptıkları zulüm, fesadın, Allah'ın velileri ve halis kullarıyla savaşılarak işledikleri günahın cezasını görmek, Allah'ın sınırlarını çiğneyip uygulamamaları ve hiçe saymaları, onları küfür ve tuğyana dönüştürmelerinden dolayı dünyada hak ettikleri azabı tatmaları için dünyaya döneceklerdir; fakat ahirette de çok daha şiddetli ve acılı bir azap beklemektedir onları.

İmanlarında halis olan müminler ise, dünyada kendilerine sulta kuran zalimler tarafından uzun zaman azap ve belaya uğradıktan sonra Allah'ın velilerine yardım etmek için dünyaya döneceklerdir. Bunu şu ayetten de anlamak mümkündür:

[وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ]

**"Helak ettiğimiz bir ülkeye artık yaşamak haram-dır. Onlar bir daha geri dönmezler."** [25] Küfür ve isyanla-rından dolayı bu dünyada azabı tadanlar bir daha dünyaya geri dönmeyeceklerdir; onlar ancak cehennemde azaba uğratılmak için kıyamette döneceklerdir. Dünyaya dönüş ise yeryüzünde fesat çıkaran, zulmeden ve kisasın acısını tatmayan diğer kafirlere hastır. Ayeti, "onlar kıyamette dönmeyeceklerdir" şeklinde anlamlandırmak doğru değil-dir; böyle bir manalandırmanın ne kadar yanlış olduğu açıktır.

Bu alanda rivayet edilen hadislere ve görüş sahibi kişi-lerin sözlerine dayanarak ric'atten üç hedefin izlendiğini söyleyebiliriz:

1- Din için savaşmak: Bununla ilgili İmam Muham-med Bâkır *aleyhisselam*'dan şöyle rivayet edilir:

((كنت مريضاً بمنى وأبي(ع) عندي، فجاءه الغلام فقال: ها هنا رهط من العراقيين يسألون الأذن عليك. فقال أبي(ع): أدخلهم الفسطاط، وقام إليهم ودخل عليهم، فما لبثت أن سمعتُ ضحك أبي(ع) قد ارتفع، فأنكرت ذلك ووجدت في نفسي من ضحكه وأنا في تلك الحال.

ثم عاد إلي فقال: يا أبا جعفر، عساك وجدت في نفسك من ضحكي؟ فقلت: وما الذي غلبك منه الضحك، جعلت فداك؟

فقال: إن هؤلاء العراقيين سألوني عن أمرٍ كان من مضي من آبائك وسلفك يؤمنون به ويقرون، فغلبنى الضحك سروراً أن في الخلق من يؤمن به ويقرّ.

فقلت: وما هو، جعلت فداك؟

قال: سألوني عن الأموات متى يبعثون فيقاتلون الأحياء على الدين)).

"Mina'da hastaydım; o sırada babam yanımdaydı. Bir hizmetçi gelerek, bir grup Iraklı içeri girmek için izin istiyor, dedi. Babam, onları çadıra al, dedi ve kalkarak onların yanına gitti. Çok geçmeden babamın güldüğünü duydum; bu bana çok garip ve tuhaf geldi.

Babam dönünce bana, ey Eba Cafer! Güldüğümü duy-dun mu? diye sordu.

Ben, fedanız olayım; sizi güldüren şey nedir? dedim.

Babam, bu Iraklılar bana senin babalarının ve atala-rının inanıp ikrar ettiği bir konuyu sorunca, insanlar arasında buna inanıp ikrar eden var diye sevinçten benin gülesim geldi, dedi.

Ben, fedanız olayım; nedir o? diye sordum.

Bunun üzerine babam, onlar benden, ölülerin din üzere dirilerle savaşmak için ne zaman dirileceklerini sorudular, dedi.[\[26\]](#)

2- Allah'ın, Resulü'nün ve Ehlibeyt'in düşmanlarıyla savaşmak: Bu hususta

Emirulmüminin Ali b. Ebutalib aleyhisselam'dan şöyle rivayet edilir:

((العجب كل العجب بين جمادى ورجب)). فقام رجل فقال: يا أميرالمؤمنين، ما هذا العجب الذي لا تزال تعجب منه؟ فقال: ((وأي عجب أعجب من أموات يضربون كل عدو لله ولرسوله ولأهل بيته، وذلك تأويل هذه الآية [يا أيها الذين آمنوا لا تتولوا قوماً غضب الله عليهم قد يئسوا من الآخرة كما يئس الكفار من أصحاب القبور])).

"Hayret, hayret; Cemadi ayıyla Receb ayı arasındaki olaylara." Birisi, ey

Emirulmüminin! Sizi bu kadar hayrete düşüren nedir? diye sorunca buyurdu ki: "Ölü-

lerin, Allah'ın, Resulünün ve Ehlibeyti'nin düşmanlarıyla savaşmasından daha hayret

verici ne var; bu, şu ayetin yorumudur: "Ey inananlar, Allah'ın gazabettiği kimse-

lerle dostluk etmeyin. Kafirler, mezarlık halkından nasıl ümidi kesmişse onlar da

ahiretten öyle ümidi kesmişlerdir."[\[27\]](#)

3- Kısas ve adaletin uygulanması: Bu konuda İmam Musa b. Cafer aleyhisselam'dan

şöyle nakledilir:

((الترجعن نفوس ذهبت، وليقتصن يوم يقوم، ومن عذب يقتصن بعذابه ومن أغبط أغاظ بغيطه، ومن قتل اقتص بقتله، ويرد لهم أعداؤهم معهم حتى يأخذوا بئارهم، ثم يعمرّون بعدهم ثلاثين شهراً، ثم يموتون في ليلة واحدة

قد أدركوا ثأرهم، وشفوا أنفسهم، ويصير عدوهم إلى أشد النار عذاباً، ثم يوقفون بين يدي الجبار عز وجل فيؤخذ لهم بحقوقهم)).

"Giden nefisler dönecekler ve (Kâim'in) kıyam günü kısas edilecekler; [28] azap edilen azabıyla kısas edecek, öfkelenilen, öfkesiyle kısas edecek, öldürülen, öldürülme-siyle kısas edecek. İntikamlarını almaları için de düşman-ları onlarla birlikte -dünyaya-döndürülecek. Sonra onlardan sonra otuz şehir imar edecekler ve sonra da intikamlarını aldıkları ve kalplerinin teskin bulunduğu bir gecede hepsi ölecekler ve düşmanları azabı en şiddetli olan ateşe girecekler. Sonra Allah Teala'nın huzuruna çıkacaklar ve onların hakları alınacak." [29]

Şeyh Mufid bu alanda şöyle diyor: Allah Teala ölülerden bir grubunu dünyadaki suratlarında dünyaya döndürecek, onlardan bir bölümünü aziz, diğerlerini ise zelil edecektir. O zaman hak olanlar batıl olanlara ve mazlumlar da zalimlere karşı zafer elde edecekler; bu ise Âl-i Muhammed'in Mehdi'sinin (aleyhisselam) kıyamında olacaktır. Dünyaya dönecek olanlar iki gruptur: Biri, iman derecesi yüksek, salih amelleri çok olması ve azaba sebep olan büyük günahlardan kaçınarak dünyadan göçmesi nedeniyle dünyaya dönecek olanlardır ki, Allah Teala bu gruba hak devleti göstererek onları aziz edecek ve dünyada temenni ettikleri şeyi onlara verecektir. Diğeri ise, fesatta zirveye ulaşan ve hak üzere olanların aksi istikametinde en sona varanlar, Allah'ın velilerine zulümleri artan ve günahın kendilerini kapsadığı gruptur. Dolayısıyla Allah Teala ölümden önce hakkını çiğnediği kişiyi ona galip edecek, reva gördükleri beladan dolayı gazaplarını onunla yatıştıracak ve sonra da her iki grup ölecektir. Sonra Kıyamette dirilerek hakkettikleri sevap veya azabın devamını göreceklerdir. Kur'an-ı Kerim bunu doğrulamış ve hadisler de desteklemiştir. İmamiyye Şiası'nın, hadisleri anlattığımızla farklı olan bir şekilde yorumlayan az bir bölümü dışında tümü bu görüşe sahip-tir. [30]

---

[1] - Nelm, 83.

[2] - Enbiyâ, 95.

[3] - Muhtesar-u Besair-id Deracat -Hasan b. Süleyman-, s.34. Bihar-ul Envar, c.53, s.39/1.

- [4] - Kummi tefsiri, c.2, s.147. Gaybet-u Nu'mani, s.234/22. el-Heraic-u ve'l Ceraih - Kutb-u Ravendi-, c.2, s.848. Muhtesar-u Besair-id Deracat, s.17, 24, 26, 28, 29. Bihar-ul Envar, c.53, s.39/2, 42/10, 12 ve 46/19 ve 56/33 ve 91/96.
- [5] - Kâfi -Kuleyni-, c.8, s.206/250. Muhtesar-u Besair-ud Derecat -Hasan b. Süleyman-, s.24, 28, 29. Bihar-ul Envar, c.53, s.39/1, 43/14 ve 89/90.
- [6] - Kummi tefsiri -Kuleyni-, c.1, s.25 ve 106; c.2, s.147. Ayyaşi tefsiri, c.1, s.181/76. Muhtesar-u Besair-id Derecat, s.26 ve 28. Bihar-ul Envar, c.53, s.41/9 ve 45/18 ve 54/32 ve 56/38 ve 61/50.
- [7] - Rical-ul Keşşi, s.217/391. Kâfi -Kueyni-, c.8, s.50/14. Ayyaşi tefsiri, c.2, s.32/90 ve s.259/28. Delail-ul İmame -Taberi-, s.247 ve 248. Ravzet-ul Vaizin -Fetal-, s.266. ez-Zuhd -Hüseyn b. Said, s.82. Bihar-ul Envar, c.53, s.40/7 ve 70/67 ve 76/81 ve 76/82 ve 92/102.
- [8] - Ayyaşi tefsiri, c.1, s.181/77 ve c.2, s.112/139. Muhresar-u Besair-id Derecat - Hasan b. Süleyman-, s.19. el-Heraic-u ve'l Ceraih -Kutb-u Ravendi-, c.3, s.1166/64. Bihar-ul Envar, c.53, s.65/58 ve 70/67.
- [9] - Kitab-u Zeyd-i Nursi, Usul-u Sitte-i Aşer, s.43-44. Bihar-ul Envar, c.53, s.54/32.
- [10] - Delail-ul İmamet -Taberi-, s.247. Kummi tefsiri, c.1, s.385. Muhtesar-u Besair-id Derecat, s.194.
- [11] - el-İrşad, c.2, s.368-370.
- [12] - el-Hısal -Saduk-, s.108/75. Meani-l Ehbar -Saduk-, s.365/1.
- [13] - Muhtasar-u Besair-id Derecat, s.29. Bihar-ul Envar, c.53, s.74/75 ve 98/114 ve 101/123.
- [14] - Ayyaşi tefsiri, c.2, s.326/24. Muhtasar-u Besair-id Derecat, s.48. el-İhtisas - Mufid-, s.257.
- 44- Yasin, 78-79.
- [16] - Akaid-ul İmamiyye, s.109 ve Yâsîn suresi, 78-79. ayetler.
- [17] - Akaid-ul İmamiyye, s.113
- [18] - Evail-ul Mekalat, s.46.
- [19] - Mecma-ul Beyan, c.7, s.366.
- [20] - el-İmam Sadık -Şeyh Muhammed Ebu Zuhre-, s.240.
- [21] - Altıncı bölümde bu sorunun tam cevabına değineceğiz.
- [22] - Resail-u Şerif Murtaza, c.1, s.126.
- [23] - Secde, 28-29.

[24] - Emali-i Saduk, s.578/791.

[25] - Enbiyâ, 95.

[26] - Muhtasar-u Besair-id Derecat -Hasan b. Süleyman-, s.20 ve 24. Bihar-ul Envar, c.53, s.67/62.

[27] - Bihar-ul Envar, c.53, s.60/48. Mumteherine suresi, 13.

[28] - İmam Mehdi (*aleyhisselam*) kıyam edince.

[29] - Muhtasar-u Besair-id Derecat -Hasan b. Süleyman-, s.28 ve Bihar-ul Envar, c.53, s.44/16.

[30] - Evail-ul Mekalat, s.77. Burada işaret edilen tevilden kastedilen şudur: Daha önde de değindiğimiz gibi, bazıları ric'atle ilgili hadisleri, kişilerin değil, İmam Mehdi'nin (*aleyhisselam*) döneminde devletin Ehlibeyt'e döneceği şeklinde yorumlamışlardır.

### ehl-i sünnet'e göre ric'at

Ehl-i Sünnet kitaplarında ric'at konusuna, özellikle Ehlibeyt İmamları'nın rivayetlerinde geçtiği şekilde hiç değinilmemiştir. Ancak bazen Şia'nın görüşünü aktarırken veya Şia'yı kınarken bahsedilmiştir. Fakat buna rağmen yine de ölümlerin dünya hayatına dönüşüyle ilgili rivayetleri nakletmiş,[1] bu rivayetleri reddetmemiş ve bunu mucize ve keramet saymışlardır.

Hicri 281 yılında vefat etmiş olan İbn-i Ebi'd Dünya Ebubekir b. Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd b. Süfyan'il Emevi'il Karaşi,[2] bu alanda "Ölümden Sonra Dirilenler" adlı bir kitap yazmış ve bu kitap miladi 1987 yılında Bey-rut'ta Dar-ul Kutub-il İlmiyye tarafından basılmıştır.

Ebu Nuaym-i İsfehâni, "ed-Delail" kitabında ve Siyuti, "el-Hasais" kitabında, "ölümleri diriltmede Resulul-lah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in mucizesi*" adı altında bir bölüm ayırmıştır.[3] Mâverdi ve Kadı İyaz ise Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* ölümleri diriltmede bazı mucizelerini rivayet etmiş,[4] Siyuti de, ölümleri diriltmede Peygamber'den başka-larının kerametlerini kaydetmiştir.

Zeyd b. Harise,[5] Rabi b. Harraş[6] ve Ensar'dan bir kişi-nin[7] ölümünden sonra konuştuklarını, Rabi b. Harraş-il Ğat-fani'nin öldükten sonra tebessüm ettiğini,[8] Ebu'l Kasım-il Talhi İsmail b. Muhammed-il Hafız'ın öldükten sonra avretini örttüğünü,[9] Şeyban-i Nah'i'nin -bir rivayete göre de Nebate b. Yezid'in- kendi eşeğini dirilttiğini,[10] hicri 885'te vefat eden Ebu Meali Sıracuddin-i Rufai'nin bir koyunu dirilttiğini ve bir kişiyi öldürdüğünü,[11] Maşcun'un öldükten sonra tekrar dirildiğini[12] ve bu konuda sayılmaya-cak kadar çok örnekler rivayet etmişlerdir. Muhyiddin Abdulkadir b. Şeyh Aydrusi, "Nur-us Safi" adlı kitabının hicri 914 yılının olayları bölümünde, hicri 914 yılında vefat eden Şeyh Ebubekir b. Abdullah Baalvi'den bir çok kerametler nakletmiştir. Onlardan birisi şudur: Bir yıl Hacdan dönünce Zeyla bölgesine gitti. O dönemde orada Muhammed b. Atik hüküm sürüyordu. Tesadüfen Muhammed b. Atik'in kendisinden çocuğu olan bir cariyesi öldü. Vali onu deli gibi sevdiği için ölümünden dolayı aklını yitirdi. Efendim, onun üzüldü-ğünü ve ağladığını duyunca ona teselli vermek, sabırlı olmayı ve Allah'ın kazasına rıza göstermeyi tavsiye etmek için ona gitti. O sırada cariyeye, valinin karşısında bir elbiseye sarılmış duruyordu. Efendim, valiye her ne kadar sabırlı olmaya ve tahammül göstermeye davet ettiyse de faydası olmadı. Nihayet efendimin ayaklarına düşerek ayaklarını öpmeye başladı ve "Efendim! Eğer Allah onu dirilmezse ben de ölürüm ve hiç kimseye inancım kal-maz!" dedi. Bunun üzerine efendim o cariyenin yüzünü açarak onu ismiyle çağırdı. Cariye, "lebbeyk" diyerek ona cevap verdi. Böylece Allah ona ruhunu iade etti. Sonra efendimden başka oradakilerin hepsi dışarı çıktı; cariyeye, kocasıyla birlikte keşkek yemeği yiyinceye kadar efendim orada kaldı ve bu olaydan sonra cariyeye uzun bir süre yaşadı.[13]

Bu gibi rivayetleri hiç tereddüt etmeden saygıyla rivayet eden birisi neden ric'ati imkansız biliyor? Acaba ric'at, insanın ruhu çıktıktan sonra hayata dönmesinden başka bir şey midir? Bizim yukarıda naklettiğimiz rivayetler de bunun birer örnekleri değil midir?! Bütün bu rivayetler, ric'atin, zatî bakımdan mümkün olduğunu ve aklen imkansız olmadığını ortaya koymaktadır

### ***Siyuti ve Sabban:***

Üstad Mervan Halifat bu alanda diyor ki: Hafız Celaluddin Siyuti de ric'ate inanır; fakat bu inanç İma-miyye'nin ric'at anlayışıyla farklıdır. Siyuti, uyanikken Resulullah

*sallallah'u aleyhi ve âlih'i* görmenin mümkün oldu-ğunu iddia etmiş, bu konuda, "Peygamberi uyanıkken görmenin mümkün oluşu" adında bir risale yazmış ve kendisinin uyanıkken Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'i* yetmiş küsur defa gördüğünü iddia etmiştir.

Siyuti'nin bu inancı Şia'nın ric'at inancına benzer; Siyuti'nin, uyanıkken Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* ric'at ettiği şeklindeki sözü, Şia'nın ölülerden bazılarının dünyaya döneceği sözüyle farklı değildir; o halde Şia, ric'ate inandığı için kınanırken neden Siyuti kınanmıyor?! Oysa bütün mezhepler tarafından Siyuti'ye sürekli saygı duyulmakta ve saygıyla anılmaktadır. Dolayısıyla, Şia'yı ric'ate inandığı için kınayanlar, "Şeyh-ul İslam" lakabını alan Siyuti'yi de kınamaktalar.

Ehl-i Sünnet'ten olan Muhammed b. Sabban, "İs'af-ur Rağibin" kitabının 161. sayfasında Hz. İsa *aleyhisselam*'ın yere inince İslam hükümlerini bilme yollarından bahse-derken şöyle diyor: Bu yollardan biri, Hz. İsa *aleyhisse-lam*'ın Hz. Muhammed'le (Allah'ın rahmeti onun ve Ehlibe-yt'inin üzerine olsun) bir araya gelmesidir. O halde, Hz. İsa *aleyhisselam*'ın ihtiyaç duyduğu din hükümlerini Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'ten* almasında ve o hazretle bir araya gelmesinde, yani İmam Mehdi *aleyhisselam* zuhur edince dünyaya ric'at=dönmesinde hiçbir sakınca yoktur.[\[14\]](#)

### **Kıyametin Alametleri:**

Yukarıda söylediklerimize ilaveten, kıyamet nişaneleri ve zuhur alametleriyle ilgili rivayet ve hadisleri inceleyen birisi, İmam Mehdi *aleyhisselam* ve yarenlerinin Ümmeyye-oğulları, Süfyanoğulları, Abbasoğulları gibi geçmişte yaşayan grup ve kişilerle savaşacaklarına işaret eden bir çok rivayet bulması mümkündür;[\[15\]](#) ve bu, İmam Mehdi *aleyhisselam*'ın yarenlerinin, onları kısas etmek için dünya hayatına döneceğine işaret eder.

İbn-i Ebi'l Hadid'in, Emirülmüminin Ali *aleyhisselam*'ın, İmam Mehdi *aleyhisselam*'ın zuhuru hakkındaki buyruğunu açıklarken, İmamiyye Şiası'nın görüşüne uygun olarak naklettiği şey de buna işaret etmektedir:

((يُغريه الله ببني أمية حتى يجعلهم حطاماً ورفاتاً))

"Allah, onu (Hz. Mehdi'yi) Ümeyyeoğulları'na tahrik edecek ve onları kırıp geçecektir."

İbn-i Ebi'l Hadid diyor ki: Eğer, O zamanda Ümeyye-oğulları'ndan kim kalacak ki Hz. Ali, "Bir kişi Ümeyye-oğulları'ndan intikam alacak", şeklinde buyurmuş olsun ve onlar, o kişi yerine Hz. Ali'nin, kendilerine veli olmasını istesinler?! şeklinde itiraz edilirse cevabında şöyle deriz:

İmamiyye Şiası ric'ate inanıyor ve bekledikleri İmam-ları zuhur edince Ümeyyeoğulları'ndan ve diğerlerinden bir grubun şahsen dünyaya döneceğine ve Hz. Mehdi'nin, bir grubun ellerini ve ayaklarını keseceğine, bazılarının gözerlini çıkaracağına, bir grubunu asacağına ve Hz. Muhammed'in Ehlibeyt'inin, geçmiş ve sonraki düşman-larından intikam alacağına inanıyor.[\[16\]](#)

Ehl-i Sünnet'e göre ric'ate delalet eden kıyamet nişa-nelerinden birisi de Şeyh Yusuf b. Yahya-i Şafiî'nin, Sa'lebi'nin tefsirinden naklettiği şu cümledir: Mehdi, Ashab-ı Kehf'e selam verecek. Bunun üzerine Allah Teala onları diriltecektir.[\[17\]](#)

Yine başka bir delil de İbn-i Ebi'l Hadid'in, Emirulmüminin Ali'nin şu hutbesine yaptığı şerhidir: *"Hatta dünyanın Ümeyyeoğulları için bağlanmış olduğu sanılacak."*

İbn-i Ebi'l Hadid diyor ki: Bu uzun bir hutbedir; Seyid Rezi bunun çoğu bölümünü Nehc-ul Belağa'da kaydetme-miştir; kaydedilmeyen cümlelerden biri de şudur:

((والله والله، لا ترون الذي تنتظرون حتى تدعون الله إلا إشارة بأيديكم وإيماضاً بحواجبكم، وحتى لا تملكون من الأرض إلا مواضع أقدامكم، وحتى يكون موضع سلاحكم على ظهوركم، فيومئذ لا ينصرنى إلا الله بملانكته، ومن كتب على قلبه الإيمان، والذي نفس علي بيده لا تقوم عصاة تطلب لي أو لغيري حقاً، أو تدفع عنا ضيماً، إلا صرعتهم البلية، حتى تقوم عصاة شهدت مع محمد(ص) بدرأ)).

"Vallahi, vallahi bakanlarınız göremeyeceklerdir. Allah'ı ancak elinizle veya kaşınızla işaret ederek çağıra-caksınız ve yeryüzünden ancak ayaklarınızın yeri kadarına sahip olacaksınız, silahınız sürekli sırtınızda olacak. İşte o gün Allah Teala bana ancak melekleriyle ve kalbine iman yazılanlarla yardım edecek. Ali'nin canı elinde olan Allah'a andolsun ki Bedir'de Hz. Muhammed'le birlikte savaşarak şehid olan grup kıyam edinceye kadar belalar, benim veya benden başkasının bir hakkını isteyen veya bizden bir sıkıntıyı gideren grubun başına hücum eder."

Bu hutbe Emirulmüminin Hz. Ali'nin dünyaya dönüp meleklerden bir grupla birlikte zalimlerle savaşacağını çok açık bir şekilde beyan etmektedir.

### ***Ric'at Konusunda Ehl-i Sünnet'in Tutumu:***

Ehl-i Sünnet'e göre ric'at inancı, kabul edilmesi çirkin karşılanan kötü şeylerden biridir. Ehl-i Sünnet'in hadis ricali yazarları, ric'at inancını, ravinin rivayetinin kabul

edilmemesine ve reddedilmesine sebep olan bir veba hastalığı saymış ve onun çirkinliğinin göstergesi bilmiş-lerdir. Cerh ve Tadil bilginleri, Şia'nın bazı ileri gelen alimlerini ve muhaddislerini anarken güvenilir, takvalı ve emanetçi birisi olmasından dolayı onu yalanlayamayınca, "o ric'ate inanıyor" diyerek puta tapıyormuş veya Allah'a ortak koşuyormuş gibi sözünü itibardan düşürürler ve bu inanç, İmamiyye Şiası'nın en çok kınandığı konu ve en kötü lakabıdır!

Örnek olarak Cabir b. Yezid-i Cu'fi'yi gösterebiliriz. Ehl-i Sünnet'in cerh ve ta'dil bilginlerince Cabir hadis konusunda doğru konuşan ve güvenilir birisidir.

Süfyan der ki: Cabir hadis konusunda takvalı birisidir; ben hadiste ondan daha takvalı birisini görmedim.[\[18\]](#)

İsmail b. Ulye diyor ki: Şu'be'nin şöyle dediğini duy-dum: Cabir-i Cu'fi hadis konusunda doğru konuşan birisidir.[\[19\]](#)

Şu'be der ki: O delilerin Cabir-i Cu'fi hakkında söylediklerine bakmayın; acaba Cabir, birinin söylemediği bir şeyi size nakletmiş midir?[\[20\]](#)

Vuke' diyor ki: Bir şeyde şüphe ederseniz, Cabir'in güvenilir olduğunda şüphe etmeyin; Mus'ar, Süfyan, Şu'be ve Hasan b. Salih ondan bize hadis nakletmiştir.[\[21\]](#)

Muhammed b. Abdullah b. Hekem der ki: Şafii'nin şöyle dediğini duydum: Süfyan-i Sevri, Şu'be'ye, Cabir-i Cu'fi aleyhinde konuşacak olursan, ben de senin aleyhinde konuşurum.[\[22\]](#)

Mualla b. Mensur-i Razi diyor ki: Ebu Muaviye bana dedi ki, Süfyan ve Şu'be beni Cabir-i Cu'fi'den sakındırır-lardı. Oysa ben Cabir'in yanına gidince, yanında kim vardı, diye sorduğumda Şu'be ve Süfyan vardı, diyordu.[\[23\]](#)

Cabir, onların ders aldığı kişilerden birisidir; Zehebî onu ilim kaynaklarından biri olarak tanıtmıştır.[\[24\]](#)

Abdurrahman b. Şerik ise şöyle der: Babamın yanında Cabir-i Cufi'den almış olduğu on binlerce mesele vardı.[\[25\]](#)

Cerrah b. Melih, Cabir'den şöyle duyduğunu söyler: Benim yanımda, Muhammed Bâkır *aleyhisselam*'ın Resu-lullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'ten* rivayet ettiği yetmiş bin hadis vardı; onlar (Ehl-i Sünnet), bu hadislerin hepsini terk ettiler.[\[26\]](#)

Selam b. Ebu Muti' ise Cabir-i Cu'fi'den şöyle duyduğunu söylemektedir: Benim yanımda hiç kimseye söylemediğim Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'ten* elli bin hadis var.[\[27\]](#)

Bunun benzeri de Zuheyr b. Muaviye'den nakledil-miştir.[\[28\]](#)

Buna rağmen niçin bazıları Cabir'in hadislerini terk ederek ikinci defa onu hadiste yalan söylemekle ve diğer bazıları da rafizilikle suçlamışlar ve neden onu taz'if edip hadisnin yazılmasını yasaklamışlar?![29]

Bunun cevabı, Ehl-i Sünnet'in ileri gelenlerinden de duyabileceğiniz gibi şu ikisinin dışında değildir:

1- Cabir'in, Ehlibeyt *aleyhimusselam*'ı bütün insanlardan Resulullah'a evla bilmesi, onları Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*'in vasileri ve ilminin taşıyıcıları olarak tanınması.

Onlar, Cabir'in, "Vasilerin vasisi bana şöyle buyurdu" demesinden ve bununla İmam Muhammed b. Ali el-Bâkır'ı kastetmesinden rahatsız olurlardı.

Şehab, İbn-i A'yeyne'den şöyle duyduğunu söyler: Cabir-i Cufi'den duyduğum şu söz yüzünden onu terk ettim: Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*, Ali'yi çağırarak bildiklerini ona öğretti. Ali, Hasan'ı çağırarak bildiklerini ona öğretti. Hasan, Hüseyin'i çağırarak bildiklerini ona öğretti ve Hüsey de evlatlarını çağırdı ... Cafer b.

Muhammed'e ulaşıncaya kadar böyle yaptılar."

Süfyan diyor ki, ben de onu bu nedenle terk ettim.[30]

Yine Cabir'in şöyle dediğini duymuş: Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*'in ilmi Ali'ye intikal etti. Ali'den de Hasan'a intikal etti ve Cafer b. Muhammed'e (İmam Sadık'a -a.s-) ulaşıncaya kadar böyle devam etti.[31]

Sanki onlar Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*'in

((أنا مدينة العلم، وعلي بابها))

"Ben ilmin şehriyim; Ali de onun kapısıdır"[32] ve başka bir yerde,

((أنا دار الحكمة وعلي بابها))

"Ben hikmetin eviyim; Ali de onun kapısıdır"[33] buyru-ğunu hiç duymamışlardı!!!

2- Cabir'in, Şia'nın icma ettiği ric'ate inanması.

Ebu Ahmed b. Adiy der ki: Ehl-i Sünnet, Cabir'in ric'-ate inanmasından dolayı onu terk etmiştir.[34]

Zaide der ki: Cabir-i Cu'fi'ye gelince; o, ric'ate inanı-yordu.[35]

Cerir b. Abdulhamid diyor ki: Cabir'den rivayet etme-yi câiz görmüyorum; çünkü o ric'ate inanıyor.[36]

Ebu Kuteybe ve İbn-i Habban da diyorlar ki: Cabir ric'ate inanıyordu.[37]

Ukeyli, Süfyan'dan senediyle şöyle rivayet ediyor: "Cabir'in açığa çıkardığı şeyi açığa çıkarmadan önce halk ilmini Cabir'den alıyordu. Fakat açığa çıkardığı şeyi açığa

çıkarcınca halk onu hadislerinde suçladılar ve bazıları onu terk ettiler." Onun açığa çıkardığı şey nedir?" diye sorduk-larında, "ric'at inancıdır" dedi.[38]

Ebu Ahmed Hakim diyor ki: Cabir ric'ate inanıyordu.[39]

Bunlardan anlaşılıyor ki Cabir ric'ate inanıyordu ve onun zamanındaki Ehl-i Sünnet'in ileri gelen uleması da onun bu inanca sahip olduğunu çok iyi biliyorlardı; nitekim bunu yukarıdaki sözlerinde net bir şekilde ortaya koymaktadırlar. Acaba Cabir bu inancı nereden elde etti ve onun bu inancının kaynağı olan rivayet nedir?

Cabir-i Cu'fi, Ehlibeyt İmamlarından olan Ali b. Hüseyin Zeynulabidin, Muhammed b. Ali el-Bâkır ve Cafer b. Muhammed es-Sadık *aleyhimusselam*'ın dönemle-rinde yaşamış olup, İmam Muhammed Bâkır ve İmam Cafer Sadık *aleyhimaselam*'ın özel ashabındandı[40] ve bir riva-yete göre de o, hicri 18 yılında[41] İmam Muhammed Bâkır *aleyhisselam*'ın hizmetçilerindendi, İmam Bâkır *aleyhisselam*'-dan sonra da hicri 128 yılında ölünceye kadar İmam Sadık *aleyhisselam*'ın yanında kalmıştır.[42]

Ehlibeyt İmamları'ndan nakledilen rivayetler onun doğru konuşan, emanetçi ve yüce bir kişi olduğuna ve Ehlibeyt'in bir çok sırlarını bildiğine delalet eder. "Sahih" kitabında Hüseyin b. Ala ve Ziyad b. Ebi Hellal kanalıyla İmam Sadık *aleyhisselam*'dan şöyle nakledilir: Allah Cabir-i Cu'fi'ye rahmet etsin; o bize sadık birisiydi.[43]

Yunus b. Abdurrahman'dan ise şöyle nakledilir: Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'ın ilmi dört kişiye vardı; onlardan biri Cabir'dir.[44]

Zureyh b. Meharibî de şöyle der: İmam Sadık *aleyhis-selam*'dan Cabir-i Cu'fi'yi sorduğumda buyurdu ki:

((يا ذريح دع ذكر جابر، فإن السفلة إذا سمعوا بأحاديثه شنعوا - أو قال - أذاعوا)).

"Ey Zureyh! Ca'bir'den bahsetmeyi bırak; çünkü düşük insanlar Cabir'in hadislerini duyunca onu kınar-lar." [45]

O halde o, İbn-i Kavlueyh, Ali b. İbrahim, Şeyh Mufid -Adediyye risalesinde-, İbn-i Ğazairi -Allame'nin naklettiğine göre- gibi mektebimizin ileri gelenlerinin leh-lerine tanıklık ettiği yüce güvenilir kişidir; daha önce Ehl-i Sünnet kaynaklarından onun yüce, güvenilir ve ilim kay-naklarından olduğunu onaylayan rivayetlere değinmiştik. Buraya kadar söylediklerimizden kısaca anlaşılan şudur: Cabir ric'at inancını, Sekaleyn hadisi gereğince kendilerine sarılmamız emredilen Ehlibeyt İmamları *aleyhi-musselam*'dan almıştır. Eğer bu inancı Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam* batıl bilselerdi, onlardan, Cabir'i ric'at inan-cından engelleyen en azından bir hadis

nakledilmesi gerekirdi. Oysa Cabir, İmam Muhammed Bâkır ve İmam Cafer Sadık *aleyhisselam* döneminde ric'ate inandığını ortaya koymuştur; çünkü daha önce de dediğimiz gibi Cabir, İmam Sadık *aleyhisselam*'ın döneminde ölmüştür ve bu süre içerisinde Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'ın huzurunda olmuş, onlardan ilim edinmiştir.

O halde, "ric'ate inanıyor" diye Cabir'i yalanlamak, Ehlibeyt *aleyhimusselam*'ı ve İmam Muhammed Bâkır ile oğlu Cafer Sadık *aleyhimasselam*'a uyan asıl İslam okulunun inançlarını yalanlamaktır.

Seyyid b. Tavus, "Taraiif" adlı kitabında der ki: Müslim kendi Sahih'inin birinci bölümünün baş tarafında Cerrah b. Melih kanalıyla şöyle rivayet eder: Cabir'in şöyle dediğini duydum: "Benim yanımda, Muhammed Bâkır *aleyhisselam*'ın Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*'ten rivayet ettiği yetmiş bin hadis vardı; onlar (Ehl-i Sünnet), bu hadislerin hepsini terk ettiler." Daha sonra Müslim kendi Sahih'inde Muhammed b. Razi'ye ulaştırdığı senediyle şöyle der: Hariz'in şöyle dediğini duydum: "Cabir b. Yezid'i Cu'fi'yle görüştüm, fakat ric'ate inandığı için ondan hiçbir rivayet yazmadım." Seyyid b. Tavus daha sonra diyor ki: Bakın bunlar, Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih*'in kendilerine sarılma-larını emrettiği Ehlibeyt *aleyhimusselam*'dan biri olan İmam Muhammed Bâkır kanalıyla Peygamberlerinden rivayet edilen yetmiş bin hadisten yararlanmayı kendilerine nasıl haram etmişler! Oysa Müslümanların çoğu veya hepsi dünyada ölümlerin dirildiğini, Allah Teala'nın ölümleri sorgu-ya çekmek için kabirde dirilteceği hadisini ve Ashab-ı Kehf'in kıssasını rivayet eder. İlahî kitapları Kur'an-ı Kerim de şöyle buyurmuyor mu:

[أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ].

**"Şu, binlerce kişi iken ölüm korkusuyla yurtla-rından çıkanları görmedin mi?**

**Allah onlara, ölü, dedi de sonra kendilerini diriltti."**[46] Hz. Musa'nın yanındaki yetmiş kişiye yıldırım çarpması, Uzeyr'in hadisi, İsa b. Meryem *aleyhisselam*'ın dirilttiği kişi ve yine doğruluğunda ittifak ettikleri Cureyh'in hadisi hepsi aynı gerçeği vurgulamıyor mu? O halde bunlarla Ehlibeyt *aleyhimusselam* ve onların izleyicilerinin ric'at konusunda söyledikleri arasında ne fark var? Ve bu konuda Cabir'in hadislerini iti-barsız eden suçu nedir?[47]

Şüphesiz bu, İslam fırkalarının bazılarının bazılarını yalanlamak ve birbirinin aksini iddia etmek için başvurdukları vahim şeydir. Gerçekte hiçbir ilmi dayanağı olmayan bu vahim davranışı geçerli kılacak hiçbir şey göremiyoruz.

Hammad, Zurare'den şöyle nakleder: Ric'at ve benzeri büyük konuları İmam Sadık *aleyhisselam*'dan sorduğumda buyurdu ki:

((إِنَّ هَذَا الَّذِي تَسْأَلُونَ عَنْهُ لَمْ يَجِءْ أَوَانَهُ، وَقَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: [بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعَلَمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ] ))

*"Bu sorduklarınızın zamanı daha gelmemiştir. Allah Teala buyuruyor ki: "Hayır, bilgisini kavrayamadıkları, yorumu kendilerine gelmemiş olan bir şeyi yalanladılar..."* [\[48\]](#)

Şeyh Muhammed Cevad Muğniye der ki: Ric'at hak-kında Ehlibeyt'ten rivayet edilen hadisler, Müslim'in kendi Sahih'inde -c.2, s.1316, ikinci bölümünde (hicri 1348 basımı)- ve Ebu Davud'un kendi Sünen'inde -c.2, s.542 (miladi 1952 basımı)- Deccal hakkında rivayet ettiği hadisler gibidir. Ve yine ric'at hadisleri, Haysemi'nin Mecma-uz Zevaid'inde, c.1, s.228'de (1352 basımı) kaydettiği, *"Dirilerin amelleri, ölü akrabalarına sunulur"* şeklinde Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'ten* nakledilen hadisler gibidir.

Ehl-i Sünnet'in Deccal hakkında ve dirilerin amelle-rinin ölülere sunulduğu hususunda rivayet ettiği bu hadisler ve bunun gibi daha nice hadisler tamamen Şia'nın ric'at hakkında Ehlibeyt *aleyhimusselam*'dan rivayet ettiği hadisler gibidir! [\[49\]](#)

Bu arada şuna da dikkat etmek gerekir ki, ric'at hadisine bazı hurafeler karışmıştır. İşte bu nedenle ric'at inancının gerçek siması bazılarına ve hatta İmamiyye Şia'sından olan bir kısım insanlara müphem kalmıştır. Hür-ü Amili, "el-İykaz'u Min'el Hic'a" adlı kitabının ön sözünde der ki: Günümüzde bazı seyitler, Allah'ın müminlere, Resulullah'a ve onun tertemiz Ehlibeyt'ine vaadetmiş olduğu "İsbat-ur Ric'at" [\[50\]](#) risalesini toplamışlar-dır. O risalede, nereden nakledildiği bilinmeyen, aklın almayacağı acayip şeyler var. Bu nedenle bazı şiiler, hadisleri mütevatir olan ve vuku bulabileceğine bir sürü aklî ve naklî delilleri bulunan ric'ati kabullenmek konusunda tereddüt etmiş ve hatta bu nedenle sonunda ric'atin kendisini bile inkâr ederek delillerini çürütmeye kalkışmışlardır. Bazen de ric'ati tevil etmiş ve asıl mana-sından başka şeylere yorumlamışlardır. [\[51\]](#)

---

[\[1\]](#) - Bunlardan bazılarını Fazl b. Şazan'ın "İhticac"ının beşinci bölümünde bulabilirsiniz.

- [2] - Hatib, Tarih-u Bağdad'ında c.10, s.89'da onun hayatını kaydetmiştir.
- [3] - Delail-un Nubuvvet -Ebu Nuaym-, s.223. Hasais-ul Kubra -Siyuti-, c.2, s.110-114.
- [4] - İ'lam-un Nubuvvet -Maverdi-, s.141. Şifa, c.1, s.614.
- [5] - el-Gâdir -Emini-, c.11, s.103, el-İstiyab, c.1, s.192'den naklen. el-Bidayet-u ve'n Nihaye, c.6, s.156 ve s.158. er-Ravd-ul Unuf, c.2, s.37. el-İsabe, c.1, s.565 ve c.2, s.24. Tehzib-ut Tehzib, c.3, s.410. el-Hasais-ul Kubra, c.2, s.85. Şerh-uş Şifâ -Haffaci-, c.3, s.105 ve 108.
- [6] - el-Gâdir -Emini-, c.11, s.113 el-Bidaye-tu ve'n Nihaye, c.6, s.158'den naklen. er-Revd-ul Unuf, c.2, s.370 ve Sıfat-us Safve, c.3, s.19.
- [7] - el-Gâdir -Emini-, c.11, s.105 el-Bidaye-tu ve'n Nihaye, c.6, s.158'den naklen.
- [8] - el-Gâdir -Emini-, c.11, s.119, Sıfat-us Safve, c.2, s.19.'dan naklen. Tabakat-u Şe'rani, c.1, s.37. Tarih-u İbn-i Asakir, c.5, s.298.
- [9] - el-Gâdir -Emini-, c.11, s.167, Muntezam, c.10, s.90'dan naklen. el-Bidayet-u ve'n Nihaye, c.12, s.217.
- [10] - el-Gâdir -Emini-, c.11, s.106, el-Bidayet-u ve'n Nihaye, c.6, s.153 ve 292'den naklen ve el-İsabe, c.2, s.169.
- [11] - el-Gâdir -Emini-, c.11, s.187, Ravzet-un Nazirin -İmam Ziyaüddin-i Vitri-, s.112'den naklen.
- [12] - el-Gâdir -Emini-, c.11, s.135, Vefeyat-ul A'yan, c.2, s.461'den naklen. Mirat-ul Cinan, c.1, s.351. Tehzib-ut Tehzib, c.11, s.389. Şuzurat-uz Zeheb, c.1, s.259.
- [13] - Nur-us Safir an Ahbar-il Karn-il Aşir, s.84. Bkz. el-Gâdir, c.11, s.190 ve Şuzurat-uz Zeheb, s.8, s.63.
- [14] - Ve Rekebtu es-Sefine, s.644.
- [15] - Bkz. İkd-ud Durer -Mukaddes Şafiî-, s.76, 80 ve 110, Kum-Dar-un Nesayih basımı.
- [16] - Şerh-u İbn-i Ebi'l Hadid, c.7, s.58-59.
- [17] - İkd-ud Durer -Mukaddes-i Şafiî-, s.192.
- [18] - Tehzib-ul Kemal, c.4, s.467. Tarih-ul İslam -Zehebi-, (hicri 121-140 yılı olayları) s.59. Mizan'ul İ'tidal, c.1, s.379. Tehzib-ut Tehzib, c.2, s.47.
- [19] - el-Cerh-u ve't Ta'dil, c.1, s.136 ve bir önceki kaynak.
- [20] - el-Cerh-u ve't Ta'dil, c.1, s.136.

- [21] - Tehzib-ul Kemal, c.4, s.467. Tarih-ul İslam -Zehebi-, (hicri 121-140 yılı olayları) s.59. Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.379. Tehzib-ut Tehzib, c.2, s.47.
- [22] - Önceki kaynak.
- [23] - Tehzib-ul Kemal, c.4, s.467. Tehzib-ut Tehzib, c.2, s.47.
- [24] - Tarih-ul İslam -Zehebi-, (hicri 121-140 yılı olayları) s.59.
- [25] - Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.380.
- [26] - Sahih-i Müslim -Mukaddime-, s.25. Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.383.
- [27] - Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.380. Tehzib-ut Tehzib, c.2, s.47.
- [28] - Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.379.
- [29] - Bkz. Tehzib-ul Kemal, c.4, s.469. Tarih-ul İslam -Zehebi-, (hicri 121-140 yılı olayları) s.60. Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.380. Zuefa-ul Ukeyli, c.1, s.192-196. Tehzib-ut Tehzib, c.2, s.47-49.
- [30] - Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.381.
- [31] - Aynı kaynak.
- [32] - Mustedrek-us Sahihayn -Hakim-, c.3, s.126 ve 127. Cami-ul Usul, c.9, s.473.
- [33] - Sünen-ut Tirmizi, c.5, s.637. Mesabih-us Sünnet, c.4, s.174.
- [34] - Tehzib-ul Kemal, c.4, s.469. Tehzib-ut Tehzib, c.2, s.48.
- [35] - Tehzib-ul Kemal, c.4, s.468. Tehzib-ut Tehzib, c.2, s.48. Ve buna yakın olarak Zuefa-ul Ukeyli, c.1, s.193. Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.380.
- [36] - Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.380. Tehzib-ut Tehzib, s.2, s.49. Ve buna yakın olarak Zuefa-ul Ukeyli, c.1, s.192.
- [37] - Tehzib-ul Kemal, c.4, s.470. Tehzib-ut Tehzib, c.2, s.49. Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.383.
- [38] - Zuefa-i Ukeylî, c.1, s.194.
- [39] - Tehzib-ut Tehzib, c.2, s.50.
- [40] - Rical-uş Şeyh, s.111/6 ve s.163/30. Müstedrek-ı İlm-ir Rical, c.2, s.106 İbn-i Şehraşub'un Menakıb'ından naklen.
- [41] - Müstedrek-ı İlm-ir Rical, c.2, s.105 ve 107, Şeyh Tusi'nin "Emalî" kitabından naklen.
- [42] - Rical-un Neccaşi, s.128/332.
- [43] - Rical-ul Keşşi, s.191/336. Munteha'l Mekal, c.2, s.214.
- [44] - Rical-ul Keşşi, s.485/917.
- [45] - Kamus-ur Rical, s.2, s.534.

[46] - Bakara, 243.

[47] - Bihar-ul Envar, c.53, s.140. Hakk-ul Yakın -Abdullah Şubber-, c.2, s.35.

[48] - Bihar-ul Envar, c.53, s.40/4. Ve Yunus suresi, 39. ayet.

[49] - eş-Şi'at-u ve't Teşeyyu' -Muhammed Cevad Muğniye-, s.56.

[50] - Bu risale, Şeyh Hürri-ü Amili'nin zamanında yaşamış olan Seyyid Mahmud Fethullah-i Hüseyini-i Kazimi-i Necefi'nin eseridir. Bkz. ez-Zeria -Şeyh Aga Bozorg-, c.1, s.94.

[51] - el-İykaz-u min'el Hic'a -Hürri-ü Amili-, s.3.

## Münazara ve istidlaller

Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan ve mektebimizin ileri gelenlerinden, ric'at inancını savunma doğrultusunda yapmış oldukları bazı münazaralar rivayet edilmiştir. Bu münazaralarda, ric'at inancını reddedenlerin şüphelerine cevap vermişler veya ashaba yöneltilen bazı görüşleri düzeltmişler ya da ric'atle ilgili bazı kavramları açıklamışlardır.

Bu inancı savunmak yeni bir şey değildir; bu savunma Emirülmüminin Ali *aleyhisselam*'ın, diğer Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'ın ve onların ashaplarının zamanından günümüze kadar süre gelmiştir. Dolayısıyla bu alanda, Necm b. A'yen'den onun ric'at inancı konusunda çaba harcayanlardan olduğu rivayet edilmiştir.[1]

Allame, "Hula-sa" adlı kitabında, Muyesser b. Abdulaziz'in hayatı bölü-münde Akikî'den şöyle rivayet eder: Ehlibeyt *aleyhimus-selam* onu övmüştür; o, ric'at inancında[2] çaba harcayanlar-dandır.[3]

Allame Meclisi şöyle diyor: "O ölümünden sonra İmam Mehdi *aleyhisselam*'la birlikte ric'at edecek ve onunla birlikte cihad edecektir" söyleniyor. Bence, "O muhalif-lerle savaştacak ve ric'at inancının doğru olduğu hususunda onlara delil getirecektir" söylenmesi daha uygundur.[4]

### **1- Emirülmüminin Ali aleyhisselam'ın İstidlali:**

Hasan b. Süleyman-ı Hilli, Esbağ b. Nebate senediyle şöyle rivayet eder: Abdullah b. Kevva-i Yeşkuri, Emirul-müminin'in huzurunda ayağa kalkarak dedi ki: Ey Emirul-müminin! Ebu Mu'temer geçenlerde bana bir şey söyledi; ama ben kabullenemedim. İmam aleyhisselam, ne dedi? diye sordu.

Abdullah: Ebu Mu'temer, sizin Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'ten*, "*Biz, babasından daha büyük olan adamı görüyor veya duyuyoruz*", şeklinde buyurduğunu duydu-ğunuzu söyledi.

Emirülmüminin Ali aleyhisselam: *Bunu mu kabullene-medin?*

Abdullah: Evet; acaba siz buna inanıyor musunuz ve böyle birini tanıyor musunuz?

Emirülmüminin Ali aleyhisselam: *Evet; yazıklar olsun sana ey İbn-i Kevva! Benden dinle de bunu sana haber vereyim. Uzeyr ailesinden ayrıldı. Eşi şehirde kalmıştı. O zaman Uzeyr elli yaşındaydı. Allah Teala onu, günahından dolayı onu belaya uğratınca yüz sene öldürdü ve sonra yine diriltti. Uzeyr elli yaşında olduğu halde ailesine döndü. Uzeyr'i o zaman yüz yaşında olan oğlu karşıladı. Allah Teala, Uzeyr'i öldüğü yaşta dünyaya döndürmüştü.*

Abdullah: Sizden, istediğim her şeyi sorabilir miyim?

Emirülmüminin aleyhisselam: *Başına gelenleri sor.*

Abdullah: Aramızdan bazıları onların öldükten sonra dünyaya döndüklerini sanıyorlar.

Emirülmüminin aleyhisselam: *Evet; duyduklarını söyle ve kendinden hiçbir şey artırma; sen onlara ne söyledin?*

Abdullah: Ben onlara, bu söylediklerinizden hiç birine inanmıyorum, dedim.

Emirülmüminin aleyhisselam: *Yazıklar olsun sana! Allah Teala bir kavmi günahlarından dolayı belaya düşür-dü ve onları daha önce kendileri için belirtilen ecellerin-den önce öldürdü. Sonra erzaklarını almaları için onları dünyaya döndürdü; daha sonra onları tekrar öldürdü.*

Esbağ b. Nebate der ki: İbn-i Kevva yine kabullen-medi ve İmam'ın bu buyruklarına rağmen ikna olmadı. Bunun üzerine Emirülmüminin aleyhisselam ona dedi ki:

*Yazıklar olsun sana! Allah Teala Kur'an'da buyuruyor ki: "(Allah, Musa'ya kırk gece sonra buluşma va'detmiş ve kavminden yetmiş kişiyi de seçip o huzura getirme-sini emretmişti.) Musa, tayin ettiğimiz (buluşma) vakt(i) için kavminden yetmiş adam seçti (huzura getirdi.)"* [\[5\]](#) *Musa, onları, İsrailoğulları'nın ileri gelenlerine döndüklerinde Allah'ın kendisiyle konuştuğuna tanık-lık yapmaları için kendisiyle*

*birlikte götürdü. Eğer onlar kabul etselerdi ve Musa'yı doğrulasalardı bu kendileri için daha hayırlı olurdu. Fakat onlar Musa'ya dediler ki: "Ey Musa, Allah'ı açıkça görmedikçe sana inanmayız" Allah Teala buyurdu ki, "Derhal sizi yıldırım, -yani ölüm- yakalamıştı; siz de bunu görüyordunuz. Sonra belki şükredersiniz diye sizi ölümünüzün ardından tek-rar diriltmiştik."* [\[6\]](#)

Ey İbn-i Kevva! Onların öldükten sonra evlerine dön-düklerini görüyor musun? Abdullah: Ne yani; sonra Allah onları tekrar öldürdü mü?! Emirulmüminin aleyhisselam: *Yazıklar olsun sana! Acaba Allah Teala, Kitab'ında, "Bulutı üstünüze gölge-lik çekti, size kudret helvası ve yıldırım indirdik"* [\[7\]](#) *buyurarak sana haber vermiyor mu? İşte bu ölümden son-ra dirildikleri zamandır; ve yine ey İbn-i Kevva! İsrail-oğulları'nın ileri gelenleri de bunlar gibidir; Allah Teala buyuruyor ki: "Şu, binlerce kişi iken ölüm korkusuyla yurtlarından çıkanları görmedin mi? Allah onlara, 'ölün' dedi de sonra kendilerini diriltti."* [\[8\]](#) *Yine Uzeyr hakkında şöyle haber veriyor: "Yahut şu kimse gibisini (görmedin mi) ki, duvarları, çatıları üstüne yığılmış (alt üst olmuş) ıssız bir kasabaya uğramıştı: Allah, bunu böyle öldükten sonra nasıl diril-tecek? demişti. Allah da kendisini öldürdü."* *Bu günah karşısında "Allah da onu yüz sene öldürüp sonra dirilt-ti."* *Onu dünyaya döndürdü, sonra "Ne kadar kaldın? diye sordu. Bir gün ya da bir günün birazı kadar kaldım, dedi. (Allah,) hayır, dedi; yüz yıl kaldım."* [\[9\]](#) *Ey İbn-i Kevva! Allah'ın gücünde şüphe etme."* [\[10\]](#)

## **2- Şeyh Ebu Muhammed Fazl b. Şazan'ın İstidlali:**

Şeyh İbn-i Şazan bu konudaki istidlalinde ölümlerin dirilişiyle ilgili Ehl-i Sünnet kanalıyla rivayet edilen bir-kaç rivayete değinmiştir. Biz burada bunlardan bir bölüme özetle değineceğiz:

### **"İzah" Kitabında Ric'at'le İlgili Şöyle Diyor:**

Şimdi sizin Şia'ya -İmamiyye'ye- kusur bulduğunuz bir şeyi ulemanızdan bir çoğundan rivayet ettiğinizi, inan-dığınızı ve tasdik ettiğinizi gördük. Biz bunları, reddedemeyeceğiniz ve inkâr edemeyeceğiniz bir şekilde sizin kendi hadislerinizden açıklayacağız.

Bunlardan biri, İbrahim b. Musa-i Ferra'dan, İbn-i Mubarek'ten, İsmail b. Ebu Halid'den naklettiğiniz şu rivayettir: Yezid b. Nu'man b. Beşir, babası Nu'man b.

Beşir'in, annesi Ebu Haşim kızı Ümmü Abdullah'a -yani kendi annesine- yazmış olduğu bir mektupla Kasım b. Abdurrahman'ın halka kurup oturduğu topluluğa geldi; mektup şöyleydi:

Bismillahirrahmanirrahim. Nu'man b. Beşir'den, Ebu Haşim kızı Ümmü Abdullah'a. Selamun aleykum. Ben senden dolayı, kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd ediyorum.

Ama sonra; ben Zeyd b. Harice hakkında sana yazdım. Zeyd b. Harice'nin omuzunda ağrı vardı. O Medine'nin en sağlıklı insanıydı. Buna rağmen öldü. Güneş batmıştı; Allah'a tesbih ettiğim bir sırada birisi bana gelerek Zeyd'in öldükten sonra konuştuğunu söyledi.

Yine İsmail b. Ebu Halid'den, Abdulmelik b. Umeyr'-den, Rabiyy' b. Herraş'tan şöyle rivayet edersiniz: Biz dört kardeşтик. Rabi, aramızda sıcak günde en çok oruç tutan ve en uzun namaz kılanımızdı. Dışarı çıktığımda Rabi'nin öldüğünü söylediler. Ben, "inna lillah ve inna ileyhi raciun" diyerek geri döndüm. İçeri girdiğimde onun uzan-mış olduğunu, ailesinin yanında hunuttan bahsettiklerini gördüm. Ben de oturdum. Ben otururken o da yüzündeki bez parçasını açarak, "es-selamu aleyke" dedi. Benim bütün vücudumu korku sarmıştı. Daha sonra ben de, "ve aleyke's selam ve rahmetullahi ve berekatuh; sen öldükten sonra dirildin mi?" dedim. Kardeşim, "Evet, ben sizden sonra Rabb'imi mülakat ettim. Rabb'im beni gazaplı olmadığı halde rahatlık ve güzel rızıkla karşıladı ve bana ince dibadan ve kalın dibadan yeşil elbiseler giydirdi. İş, sizin düşündüğünüzden daha kolaydı, gafil olmayın. Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih* kendisini idrak edinceye (kendisine ulaşınca) kadar benden önce geçmeyeceğine dair yemin etti; o halde beni Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'e* taşıyın." dedi. Kardeşimin ölümü suya atılan küçük taşlara benzi-yordu. Ben bunu Aişe'ye anlattım. Aişe, bu ümmette kardeşinizin olayı gibisini duymamıştım; gerçekten sizi doğruladı. Fazl b. Şazan, ölümlerin dirilişi hakkında Ehl-i Sünnet kanalıyla birkaç rivayet nakletmiş ve sonra şöyle demiştir:

Bunlar, ölümden sonra dünyaya dönüş=ric'atle ilgili sizin ve fakihlerinizin rivayetleridir. Oysa siz, sözlerinize dikkat etmeden ric'at inancından dolayı Şia'nın Allah'a karşı cüret ettiğini, çekinmediğini ve hayâ etmediğini söylüyorsunuz.

Ali b. Uht-i Ye'la Tanafusî ve Muhammed b. Hüseyin b. Muhtar, Muhammed b. Fuzeyl'den, İsmail b. Ebi Halid'den, Feras'tan, Şa'bi'den şöyle rivayet ederler: Sadr-ı İslam'da Mufazzal isminde bir adam Cuheyne'de bayıldı; bizim yanımızda onun için

bir mezar kazdılar. Onların yanından Mufazzal denilen birisi geçince adam ayıldı ve üzerindeki örtüyü açarak, acaba yanınızdan Mufazzal geçti mi? diye sordu. Oradakiler, evet, bir az önce yanımızdan geçti, dediler. Bunun üzerine, eyvahlar olsun size; neredeyse beni hataya düşürecekti. Siz beni baygın gördüğünüz zaman birisi bana gelerek, anan yasında ağlasın, dedi; senin için mezar kazıldığını görmüyor musun? Neredeyse anan sana ağlar olacaktı (ölü diye defnedilecektin). Sevinerek giden Mufazzal'ı seninle değiştirdiğimizi ve onu senin mezarına bıraktığımızı görüyor musun? O yerine getirmede ve yapmadı; sonra biz onun üzerini kayalarla doldurduk; acaba Rabb'ine şükredip namaz kılarak, Allah'a ortak koşup Hak'tan sapanın yolunu bırakmıyor musun?

Ben, tabii (bırakıyorum), dedim. Bunun üzerine beni bıraktı. Böylece o yaşadı ve onun yerine Mufazzal defne-dildi.

O halde niçin ric'at inancına hoşgörüyü bakmıyor-sunuz ve cüretle ölüm meleğine yanlışlık yaptığını söylü-yorsunuz. Ayrıca, kendi rivayetlerinizle ölen insanların dirilmesini hoşgörüyü karşılamazken eşek vs. gibi dört ayaklı hayvanları diriltiyorsunuz.

İşte bu nedenle, aralarında Muhammed b. Ubeyd-i Tanafisî de bulunan bazı fakihleriniz, İsmail b. Ebi Hali'den, Amir-i Şa'bi'den, bir grup insan Allah rızası için savaşıp mücahitleri defnetmekten geliyorlardı. O sırada onlardan birinin merkebi (eşegi) öldü. Bunun üzerine sahibinden o eşegi de onların yanında bırakmasını ve geriye kalmamasını istediler. Ama adam kabul etmedi. Yerinden kalkarak abdest alıp namaz kıldı ve namazın peşinden dedi ki: "Allah'ım! Sen biliyorsun ki ben senin rızan için senin yolunda cihad eden bir mücahidin defninden geliyorum. Ben senden, hiç kimsenin benim üzerime minnet bırakmamasını ve eşeğimi diriltmeni istiyorum." Sonra kalkarak ayağıyla merkebine vurunca eşegi ayağa kalkarak kulaklarını salladı. Adam da merkebini eyerledi ve yular taktı. Sonra merkebine binerek arkadaşlarına ulaştı. Arkadaşları onu görünce, ne yaptın, dediler. Adam, Allah'tan eşeğimi diriltmesini istedim, dedi.

Muhammed b. Ubeyd şöyle diyor: İsmail b. Ebu Halid, Şa'bi'nin, ben onun eşeğini süpürgeciye sattığını gördüm, dediğini rivayet ediyor.

Bu sizin insanı hayrete düşüren rivayetlerinizden birisidir; biz Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yeteceğini inkâr etmiyoruz. Fakat Şia'dan bir şey duyduğunuzda, kendiniz ondan daha fazlasını söylemenize rağmen onu büyütmenize ve Şia'yı

kınamanıza şaşırıyoruz. Şia, sizin ulemanızdan rivayet ettiğiniz gibi, Resulullah'ın Ehlibeyt'-inden (*Allah'ın rahmeti onun ve Ehlibeyt'inin üzerine olsun*) bir ölünün dünyaya döndüğünü bildiren bir hadis bile rivayet etmemiştir. Şia, Resulullah'ın Ehlibeyti *aleyhimusselam*'dan o hazretin, ümmeti için şöyle buyurduğunu rivayet etmiş-tir:

((أَنتُمْ أَشْبَهَ شَيْءٍ بَيْنِي إِسْرَائِيلَ، وَاللَّهُ لِيَكُونَنَّ فِيكُمْ مَا كَانَ فِيهِمْ حَذُو النَّعْلِ بِالنَّعْلِ وَالْقَذَّةُ بِالْقَذَّةِ، حَتَّى لَوْ دَخَلُوا جَحْرَ ضَبٍّ لَدَخَلْتُمُوهُ)).

*"İsrailoğullarında vuku bulan olayların tıpkısı yakın-da benim ümmetimde de vuku bulacaktır; hatta onlardan birisi kertenkelenin deliğine girse siz de oraya gireceksiniz"*

Bu rivayeti siz de rivayet etmektesiniz ve biliyorsunuz ki İsrailoğulları arasında öldükten sonra dirilip yaşayanlar var; onlar dünyaya dönmüş, yemiş, içmiş, kadınlarla evlenmiş ve çocukları olmuştur. Biz Allah'ın ölüleri dirilt-me gücüne sahip olduğunu inkâr etmiyoruz. Eğer Allah isterse, İsrailoğulları'nda yaptığı gibi bu ümmette de ölen bir kişiyi diriltebilir.

Şia'nın görüşü budur; oysa siz, bir grup insanın öldük-ten sonra dirildiğini, sonra yine öldüğünü rivayet ediyor ve sonra kendinizin rivayet ettiği bir şeyi inkâr ederek bunun zulüm ve iftira olduğunu söylüyorsunuz.[\[11\]](#)

### **3- Seyyid Himyeri'nin İstidlali:[\[12\]](#)**

Şeyh Mufid, Haris b. Ubeydullah-i Rub'i'den şöyle rivayet ediyor: Mensur'un meclisinde oturmuştum. Mensur büyük bir köprü'nün üzerindeydi. Kadı Sivar da yanın-daydı. Bu arada Seyyid Himyeri onun hakkında şu kasi-deyi okudu:

O ilah ki hiçbir şey benzemez kendisine  
Din ve dünya için saltanatını vermiştir size

Kasideyi bitirince Mensur'un neşesine diyecek yoktu. Sivar araya girerek dedi ki: Ey emirulmüminin! Vallahi bu adam sizin hakkınızda kalben inanmadığı şeyleri dile getiriyor. Vallahi, bunların kalbinde sizden başkasının sevgisi var; bunlar size düşmanlık besliyorlar... Ey emirulmüminin! Bu adam ric'ate inanıyor, iki şeyhe sabbediyor ve onların hakkında çirkin şeyler söylüyor.

Bunun üzerine Seyyid Himyeri dedi ki: Benim ric'ate inandığıma gelince; bu inancım Allah Teala'nın şu buyruğuna dayanmaktadır:

[وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ]

**"O gün her ümmetten ayetlerimizi yalanlayan-lardan bir grubu haşrederiz.**

**Onlar hep bir araya getirilip tutuklanarak sevk edilirler."** [13]

Allah Teala başka bir yerde de buyurmuştur ki:

[وَحْشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نَغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا]

**"...Onları haşretmişiz, hiç birini bırakmamışız."** [14] Burada, biri genel ve diğeri ise özel olan iki türlü haşır vardır.

Allah Teala buyuruyor ki:

[رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ]

**"Rabb'imiz, bizi iki kez öldürdün ve iki kez dirilt-tin."** [15] Başka bir yerde de:

[فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ]

**"Allah da kendisini yüz sene öldürüp sonra dirilt-ti."** [16] Ve yine:

[أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ].

**"Şu, binlerce kişi iken ölüm korkusuyla yurtların-dan çıkanları görmedin mi?**

**Allah onlara ölün dedi de sonra kendilerini diriltti** [17] buyuruyor; Allah'ın kitabı böy-le anlatıyor.

Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih* buyurmuştur ki:

((يَحْشُرُ الْمُتَكَبِّرُونَ فِي صُورِ الذَّرِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)). وقال (ص): ((لَمْ يَجِرْ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ شَيْءٌ إِلَّا وَيَكُونُ فِي أُمْتِي مِثْلُهُ حَتَّى الْمَسْخِ وَالْخَسْفِ وَالْقَذْفِ)).

*"Kıyamet günü kibirli insanlar küçük karınca şeklinde haşredileceklerdir."* Yine buyurmuştur ki: *"İsrailoğulla-rı'nda vuku bulan her şeyin bir benzeri, hatta insanların hayvan suretine dönmesi, ay tutulması ve zina benim ümmetimde de vuku bulacaktır."*

Huzeyf der ki: Vallahi! Yakın bir zamanda Allah bu ümmetten çoğunu maymun ve domuza dönüştürecekler.

Benim kabul ettiğim ric'atten, Kur'an-ı Kerim bahsetmekte ve hadislerde de geçmektedir. Ben Allah Teala'nın bunu -Sivar'-ı köpek veya maymun veya domuz ya da küçük karınca şeklinde dünyaya döndüreceğine inanıyorum. Allah'a andolsun ki o, kibirli, zorbacı ve kafirdir.

Bunun üzerine Mensur güldü ve Seyyid şu kasideyi okudu:

Şemle'nin babası Sivar, sarhoşken oturdu dizleri üzerinde

Adil, hakim bir imamın yanında  
Bir şey söyledi ki tümü hata  
Yalın ayak ve nallı halkın yanında

Seyyid kasidesini bitirince Mensur, ondan vazgeç, dedi. Seyyid, ey müminlerin emiri! İlk başlayan daha zalimdir; o benden vazgeçsin, ben de ondan vazgeçeyim, dedi. Bunun üzerine Mensur, Sivar'a dedi ki: Onun hakkında insafı bir şey söyleyerek ondan vazgeç ki seni hiciv etmesin.[\[18\]](#)

#### **4- Şeyh Mufid'in İstidlali:[\[19\]](#)**

Seyyid Murtaza, Şeyh Mufid'den şöyle rivayet eder: Bir grup Mu'tezili, İmamiyye'den olan bir hocadan bir takım sorular sordu. Ben de oradaydım. Görüş sahibi ve fakihlerden bir grubu toplanmıştı, soruları şöyleydi: Siz sanıyorsunuz ki, Allah Teala, İsrailoğulları'nda olduğu gibi müminlerin kalbinin şifa bulması ve onların vasıtasıyla kafirlerden intikam alması için ölümlerden bazılarını kıyametten önce Mehdi kıyam edince dünyaya döndürecek ve bu inancınıza da şu ayeti delil getiriyorsunuz:

[ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا]

**"Sonra tekrar size, onları yenme imkanı verdik ve sizi mallarla, oğullarla destekledik ve savaşçılarınızı çoğalttık."[\[20\]](#)**

Eğer Yezid, Şimr, Abdurrahman b. Mülcem tövbe ederek küfür ve sapıklıklarından döner ve Allah'a itaate koyulurlarsa, bu durumda onları sevmen ve onların sevaba ulaştığına inanman gerekmez mi? Eğer böyle olursa, bu Şia inancıyla çelişmektedir. Bu soruyla karşılaşan hoca dedi ki: Ben ric'at inancını nassı şerifle kabul ediyorum; bu konuda görüş belirti-lemem. Ben, bu konuda hatırımda bir nass olmadığı için bu sorunuza cevap veremeyeceğim. Bir nass olmadan da cevap vermek câiz değildir. Bunun üzerine soruyu soran adam ve orada bulunan Mu'tezile fırkası mensupları, hocanın cevapsız kalmasını ayıpladılar.

Ben dedim ki: Bu sorunun iki cevabı var:

1- Akıl sizin sorduğunuz şeye inanmayı engellemez. Çünkü Allah'ın buna gücü yeter; fakat Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan nakledilen rivayetler, onların ebedi olarak cehennemde kalacağı, kıyamete kadar onlara lanet etmek, onlardan uzak olmak, onların durumunda şüpheye düşmemek ve onları kötü bir sonun beklediğine inanmak doğrudur. Bu konuda onların durumu Firavun, Haman, Karun'un ve Allah

Teala'nın ebedi olarak cehen-nemde kalacağını ve kesin olarak hiçbir zaman iman etmeyeceklerini bildirdiği kimselerin durumu gibidir. Allah Teala onların hakkında şöyle buyurmuştur:

[ولو أننا نزلنا إليهم الملائكة وكلمهم الموتى وحشرنا عليهم كل شيء قبلاً ما كانوا ليؤمنوا إلا أن يشاء الله]

**"Biz onlara melekleri indirseydik, ölüler kendile-riyle konuşsaydı ve her şeyi toplayıp karşlarına getir-seydik, Allah'ın dilediği dışında yine inanmazlardı."**[21] Buradan, ancak Allah'ın sığınak verdiği kimselerin kurtul-ması irade edilmiş ve Allah Teala onların haklarında şöyle buyurmuştur:

[إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ \* وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ]

**"Allah katında hayvanların en kötüsü, düşün-meyen sağırlar ve dilsizlerdir. Allah onlarda bir iyilik olduğunu bilseydi, elbette onlara işittirirdi, onlara işit-tirseydi de yine yüz çevirerek dönerlerdi."**[22]

Allah Teala daha sonra bunun açıklamasında İblis'e hitaben şöyle buyuruyor:

[لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّن تَبَعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ] وقوله: [وإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ] وقال: [وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ] وقال: [تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ \* مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ \* سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ].

**"Senden ve onların içinde sana uyan kimselerden cehennemi dolduracağım!"**[23]

Ve: "Tâ cezâ gününe ka-dar lanetim üzerinedir." [24] Ve: "Geri gönderilselerdi yi-ne men'olundukları şeyi yapmaya dönerlerdi." [25] Ve: "Ebuleheb'in iki eli kurusun; zaten kurudu da. Ne malı, ne de kazandığı onu kurtaramadı. Alevli bir ateşe girecektir." [26] Dolayısıyla, ona cehennem, mükafatı hakke-decek bir iş yapan kimsenin ise cehennemden güvencede olması kesinleşmiştir; böyle olunca da bu cevapla düşün-cenizin yanlış olduğu ortaya çıkar.

2- Allah Teala kafirlerden intikam almak için onları dünyaya döndüreceği vakit onların tövbesini kabul etmeyecek ve bu hususta durumları, boğulup helak olan Firavun gibi olacaktır:

[قَالَ آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ]

**"Nihayet boğulma kendisini yakalayınca (Fira-vun): Gerçekten İsrailoğulları'nın inandığından başka ilah olmadığına inandım, ben de Müslümanlardım! dedi."** Allah Teala ise şöyle buyurdu:

[وَإِلَّا الْآنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ]

**"Şimdi mi? Oysa daha önce isyan etmiş, bozguncu-lardan olmuştun?"**[27]

Böylece Allah Teala, Firavun'un imanını reddetmiş, Firavun'un o durumda pişmanlığı

ve tövbesi bir fayda vermemiştir. Aynen tövbeleri kabul olmayan ve pişmanlıkları kendilerine bir yarar sağlamayan ahiret ehli gibi. Çünkü onlar zor durumda kaldıklarında tövbeye sığınan kimselerdir; hikmet de tövbenin kabul olmasını engellemekte ve tövbenin kabulünü sadece bazı zamanlara has kılmaktadır. İmamîyye mektebine göre bu soruya doğru cevap budur. Resulullah'ın Ehlibeyti *aleyhimusselam*'dan gelen rivayetler de bu doğrultudadır. Örneğin o hazretlerden, [يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ]

**"Rabb'inin bazı ayetlerinin gelmesini mi bekliyorlar? Ama Rabb'inin bazı (azap) işaretleri gel-diği gün, daha önce inanmamış, ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye, artık inanması, bir fayda sağlamaz. De ki: Bekleyin, biz de beklemek-teyiz."** [28] ayet hakkında şöyle rivayet edilmiştir: Bu ayetten maksat İmam Mehdi *aleyhisselam*'dır. Mehdi *aleyhisselam* zuhur edince muhalif olanın tövbesi kabul edilmeyecektir ve bu, soru soran kişinin dayanağını yıkmaktadır. Eğer bu cevabın karşısında diyecek olsalar: Siz, Allah Teala'nın, kullarını günaha düşürmeyeceğini ve onlara azgınlık ve tuğyanı câiz görmeyeceğini inkâr etmiyorsunuz; çünkü eğer onların küfre düşmeleri ve çeşitli sapıklıkları yapabilmeleri söz konusu olursa tövbe etme-den önce ümitsizliğe kapılacak, yapmakta olduklarını hiçbir şey engellemeyecek ve kendilerini dünya menfa-atine ulaştıran çirkin işten sakındırmayacaklardır. Ve kim de Allah'ın kulları günaha düşürdüğünü ve yasakları onlara câiz kıldığını söylerse O'na en büyük yalanı nispeti vermiş olur.

Bu eleştiriye şöyle cevap verilir: Durum sizin sandığınız gibi değildir; çünkü o zaman insanları günah-lara iten şeyler ortadan kalkacak ve böylece hiçbir şekilde ve hiçbir sebeple onları çirkin işlere itecek etken olmayacaktır. Çünkü onlar geçmişte, ric'at ettikleri zamana kadar karşılaştıkları azabı biliyorlardı ve şimdi de geçmişte yapmış oldukları günden dolayı cezalandırılacaklarını ve dolayısıyla çirkin bir iş yapacak olurlarsa azaplarının artacağını biliyorlar. Bu durumda onların aza-bını artıracak bir etken kalmaz; aksine, onu itaat etmeye ve günden vazgeçmeye zorlayacak etkenler artar. Eğer bu eleştiriye kabul edecek olursak bu şekilde hiçbir Müslüman'ın ahirette tövbesi geçerli ve kabul olmayacaktır. Tevhid ehli kendilerini zorlayanlara ne cevap verirlerse bizim cevabımız da aynısı olacaktır.

Birinci görüş ve cevaba göre diyecek olurlarsa: Kabir azabını gözleriyle görerek ric'atte azabı tadan birisi nasıl inat edebilir, nasıl yanlış bir iş yapmaya ısrar edebilir ve

yaptıklarını tamamen hatırlarken etkenlerin onları günaha davet edeceği nasıl düşünülebilir?! Bunu zorla kabul ettirmeğe çalıştığınızı siz de inkâr etmezsiniz herhalde?

Onlara şöyle cevap verilir: Saydığınız bütün bu şeyler, onların günahları güzel görmelerini engellemez. Çünkü onlar ölümden sonraki dirilişi, kendileri için bir ikram ve eskisi gibi dünyaya yönelik zannederler ve geçmişte karşılaştıkları azabın kendileri hakkında bir yanlışlık olduğunu sanırlar. Ruhları bedenlerinden ayrılmadan önce tekrar azaba uğrayınca da bu azabı hakketmediklerini ve bunun, peygamberlerin başına gelen belalar gibi Allah'tan olduğunu zannederler.

Bu konuda bizim söylediklerimiz, Hz. Musa'nın *aleyhisselam* kavminin küfründen ve buzağıya tapışından daha hayret verici değildir; oysa kavmi Hz. Musa *aleyhisselam*'ın mucizelerini görmüş ve onun Firavun'a ve Firavun'un kavmine yaptıklarına tanık olmuştu. Ve yine bizim söylediklerimiz, müşriklerin, Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* karşısında durmalarından daha şaşırtıcı değildir; oysa onlar Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin bir ben-zerini getirmekten aciz olduklarını biliyorlar, Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* mucizelerine tanık olmuş ve onun, Allah Teala'nın,

[سَيَهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ] وقوله: [لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ]. وقوله: [أَلَمْ \* غَلَبَتْ الرُّومُ \* فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ]

**"O topluluk bozulacak ve geriye dönüp kaçacak-lardır."** [29] Ve yine: **"Güven içinde Mescid-ul Haram'a gireceksiniz."** [30] Ve yine: **"Elim lâm mim. Rum(lar) ye-nildi: en yakın bir yerde. Onlar yenilgilerinden sonra yeneceklerdir."** [31]

buyruklarıyla gayıptan haber verdiğini ve kılıcıyla onlara azabı tattırdığını, helak olmaları vaadedilenleri helak ettiğini ve kendisine iman getirdiğini söyleyen münafıkların O'nun arkasından müşriklere ve sapıklara yöneldiklerini görmüşlerdi.

Bu soruyu, Mu'tezile'den olan bilginlerin sormaları doğru değildir. Çünkü onlar peygamberlerin karşısında yer alanların çoğunun inatçı olduklarına inanıyorlar. Oysa Allah'a cahil olduklarını izhar eden cumhur O'nu gerçek anlamıyla tanımakta, O'nun peygamberlerini tanımakta ve onların doğruluklarını bilmektedir. Fakat buna rağmen muhalefet etmelerinin tek nedeni inatçı olmalarıdır. Bu durumda anlattığımız şekilde bu hükmün, ric'at ve ric'at edenler hakkında olmasına hiçbir engel yoktur. Allah Teala buyuruyor ki:

[وَلَوْ تَرَى إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ بآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ \* بَلْ بَدَأَ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ]

**"Onların, ateşin başında durdurulmuş iken: Ah ne olurdu keşke biz (dünyaya) geri çevrilseydik de Rabb'-imizin ayetlerini yalanlamasaydık, inananlardan olsay-dık! dediklerini bir görseydin. Hayır, daha önce gizle-mekte oldukları, onlara göründü. Geri gönderilselerdi yine men'olundukları şeyi yapmağa dönerlerdi, çünkü onlar yalancılardır."**[32] Allah Teala, cehennem ehlini dün-yaya geri gönderse onların kabir ve mahşerin dehşetlerini görmeleri ve acı azabı tatmalarına rağmen tekrar küfür ve inatlarına döneceklerini bildiriyor.[33]

##### **5- Seyyid Muhsin Emin-i Amili'nin İstidlali:[34]**

Seyyid Muhsin Eminî, bu istidlali, Ahmed Emin'in "Zuha'l İslam" kitabında İmamiyye Şia'sına yaptığı ve hayatının son dönemlerinde bazılarının vazgeçtiği iftira-larını reddederken getirmiştir.

Ahmed Emin diyor ki: Ric'at inancını, "Muhammed dönecektir" diyerek ve daha sonra sözünü değiştirip "Ali dönecektir" diyerek İbn-i Sebe çıkarmıştır. Ric'at düşüncesini İbn-i Sebe Yahudilerden almıştır. Yahudilere göre İlyas peygamber göğe ağmıştır. O, dünyaya dönerek din ve kanunu getirecektir. Hristiyanlığın başlarında bu düşünce Hristiyanlık'ta da çıkmıştı.[35]

Seyyid Muhsin Emin (r.a) ihticac ve ilzam makamında cevaben diyor ki: Ric'at düşüncesini ilk olarak Ömer b. Hattab ortaya atmıştır. İbn-i Sa'd, "Tabakat" adlı kitabında, kendi senediyle İbn-i Abbas'tan Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in*, ((انتوني بدواة وصحيفة أكتب لكم كتاباً لن تضلوا بعده أبداً)) "*Bana kağıt kalem getirin de benden sonra asla sapma-manız için size bir şey yazayım*" buyurduğunu, bunun üzerine Ömer'in, Resulullah ölmemiştir; eğer ölmüşse İsrailoğulları Musa'yı bekledikleri gibi biz de onu bekleyeceğiz, dediğini nakleder.

Taberi, İbn-i Sa'd ve diğerleri diyorlar ki: Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih* vefat edince Ömer dedi ki: Resu-lullah ölmedi; Resulullah, kırk gün kavminden kaybolan ve öldü denildikten sonra dönen Musa b. İmran gibi Rabb'ine gitti. Vallahi Resulullah dönecek ve onun öldüğünü sananların ellerini

---

[1] - Rical-u İbn-i Davud, s.195.

[2] - Bihar-ul Envar'da da bu tabir kullanılmıştır. Fakat "el-Hulesa" kitabında tabir farklıdır.

[3] - el-Hulasa -Allame Hilli-, s.279.

[4] - Bihar-ul Envar, c.53, s.124.

[5] - A'raf, 155.

[6] - Bakara, 55-56.

[7] - Bakara, 57.

[8] - Bakara, 243.

[9] - Bakara, 259.

[10] - Muhtesar-u Besair-id Derecat -Hasan b. Süleyman-, s.22. Bihar-ul Envar, c.53, s.72/72. el-İykaz-u Min'el Hic'a, s.185/42. Er-Ric'at -Esterabadi-, s.49/23.

[11] - el-İzah -İbn-i Şazan-, s.189-195.

[12] - İsmail b. Muhammed b. Yezid-i Himyerî-i Ebu Haşim İma-miyye Şiası şairidir. Okuduğu şiirlerinin çoğu Ehlibeyt *aleyhisselam* hakkındadır. O, makam ve mevkisi yüce ve güvenilir bir kişidir. İmam Sadık *aleyhisselam*'ı görmüştür. Ebu Ubeyde onu muhaddisler arasında en fazla ve en güzel şiir okuyanlardan saymış, Ebul Ferec de cahiliye ve İslam döneminin en fazla şiirini okuyan üç kişisinden biri bilmiştir. Hicri 105 yılında Nu'man'da dünyaya gelmiş ve 173 yılında da vefat etmiştir.

[13] - Neml, 83.

[14] - Kehf, 47.

[15] - Mü'min, 11.

[16] - Bakara, 259.

[17] - Bakara, 243.

[18] - el-Fusul-ul Muhtare -Seyyid Murtaza, s.93-95.

[19] - İmam Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Nu'man, "Şeyh Mufid" ve İbn-i Muallim diye meşhurdur. Kendi döneminde İmamiyye mektebinin öncülüğünü üstlenmiştir. Onun fıkıh, kelam ve hadis bilimlerindeki şöhreti, ilim ve güvenilirliği anlatılmayacak kadar fazladır. Şeyh Mufid (r.a) mütevazı, çok ibadet eden, yüce, çok namaz kılan, oruç tutan ve sadaka veren birisiydi. O, hicri 413 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

[20] - İsrâ, 6.

[21] - En'am, 111.

[22] - Enfal, 22-23.

[23] - Sâd, 85.

[24] - Sâd, 78.

[25] - En'âm, 28.

[26] - Mesed, 1-3.

[27] - Yunus, 90-95.

[28] - En'âm, 158.

[29] - Kamer, 45.

[30] - Fetih, 27.

[31] - Rum, 1-3.

[32] - En'am, 27-28.

[33] - el-Fusul-ul Muhtare -Murtaza-, s.153-157.

[34] - Seyyid Muhsin b. Abdulkerim-i Emin el-Hüseynî el-Amuli, zamanının en büyük ve en meşhur alimlerindendi. Hicri 1284 yılında Lübnan'ın Şekra bölgesinde dünyaya gelmiş ve hirci 1371 yılında ise Beyrut'da ölmüştür. Onun, "A'yan-uş Şia" kitabı meşhurdur. Yine "er-Rehik-ul Mehtum", "Husun-ul Menia", "Mecalis-us Sünniyye" ve ... adlı kitapları vardır.

[35] - Zuha'l İslam, c.1, s.356.

## şüpheler ve reddiyeler

Şüphesiz hiçbir şüphe ve eleştiriyle karşılaşmayan bir hak neredeyse yoktur; oysa Resulullah'ın Ehlibeyti *aleyhimusselam*'ın hak inançları tarih boyunca muhaliflerin yönelttikleri şüphelerle çelişmiştir ve tarih, bunun burada zikredemeyeceğimiz tanıklarıyla doludur; bu ise ancak Allah'ın kitabının Hz. Muhammed'in tertemiz Ehlibeyti'yle denkleştirilmesine ve yakınlaştırılmasına kin besleyen Emeviler'le Abbasiler'in meydana getirdiği öldürücü bir taassuptan başka bir şey değildir.

Resulullah'ın Ehlibeyti *aleyhimusselam*'ın sırlarından sayılan ric'at inancı da, şüphelerle kuşatılan ve bazı muhalifler tarafından Ehlibeyt *aleyhimusselam*'ın izleyici-lerinin kınanmasına neden olan bu inançlardan birisidir. Aşağıda ric'ati inkâr edenlerin yönelttikleri şüphelerin ve onların cevaplarının en önemlilerinden bir kaçına yer vereceğiz:

## Birinci Şüphe:

Ric'at, teklifle çelişir.

## Cevap:

Ric'atin teklifle çeliştiği sözü, bazı şiilerin, onu, insanların değil devletin dönüşü olarak yorumlamasından kaynaklanmaktadır ve bu konu gaybi şeylerden olduğu için hakkında kesin hüküm vermek imkansızdır. Fakat İmamiyye'nin ileri gelenlerinin çoğunluğu bunu reddederik ric'atin ne teklifi gerektirdiğini ve ne de onu nefyettiğini, dünyaya dönen kimsenin teklifinin de geçersiz olmadığını (teklifin de kendisiyle birlikte geldi-ğini) söylemekte ve buna yönelen şüphelere şöyle cevap vermektedir:

Seyyid Murtaza der ki: Ric'at teklifli kaldırmaz. Ric'-atle birlikte teklif de geri döner.

Dolayısıyla hiç kimse, dünyaya dönen birisinin artık teklifinin olmadığını sanma-malıdır.

Teklif, mucizelerle ve apaçık nişanelerle sahih olduğu gibi ric'atle de sahihtir. Çünkü bütün bunlarda farz bir ameli yapmaya ve çirkin bir işten sakınmaya zorlama söz konusu değildir.[\[1\]](#)

Ancak, bazıları, ric'atin, hakkın zuhuruyla sevap yo-luyla mümini sevindirmek için olduğunu söyleyerek, ric'at edecekler hakkında hiçbir teklifin sahih olmadığına inandıkları için dünyaya dönecek olanların teklifi olduğunu ispatlamaktan kaçarlar. Seyyid Murtaza der ki: Bu görüş doğru değildir. Çünkü İmamiyye arasında, Allah Teala'nın ölen müminlerden bazılarını İmam Mehdi *aleyhisselam*'a yardım etmeleri, onun düşmanlarıyla savaşıp galip gelmesinde kardeşlerine yardımcı olmaları için dünyaya döndüreceğinde ve onların o hazrete yardım etmediklerinde kaybedecekleri şeyi o hazrete yardım ettiklerinde elde edeceklerinde ihtilaf yoktur. Ve bellidir ki sırf sevap için dünyaya döndürülen bir kişinin de İmam Mehdi'ye yardım etmesi, onun safında savaşması ve onu savunması gerekir.[\[2\]](#)

Ric'at görüşünün ispatlanmasından kaçanlar, ric'ati kişilerin değil, devletin, emir ve nehyin dönüşü olarak yorumlamışlardır. Bunun sebebi ise onların ric'ati savu-namayışı ve ric'atin teklifi kaldırdığını sanmalarıdır. Şeyh Ebu Ali Tabersi der ki: Kesinlikle böyle değildir. Çünkü burada farz bir ameli yapmak ve çirkin bir amelden sakınmak söz konusu değildir. Teklif, denizin yarılması ve asanın ejderhaya dönüşmesi gibi büyük mucizelerle ve açık delillerle birlikte sahih olduğu gibi ric'atle de sahihtir.

Ric'at, nakledilen rivayetlerin zahiriyle ispatlanmadığı için onu tevil etmek de doğru olmaz.

Ric'at, rivayetlerce desteklenmesi dışında İmamiyye Şiası'nın icmasıyla da ispatlanmaktadır.[\[3\]](#)

## Kafirlerin Tövbesi:

**Eleştiri:** Eğer ric'at edeceklerin teklifi olacaksa, cezalandırılmayı hakkeden kafirlerin de teklifi olması gerekir; bu durumda kafirler de tövbe ederek kurtulabi-lirler!

Şeyh Mufid diyor ki: Allah Teala, küfürlerinde halis olanları dünyaya döndürmek isterse, bu durumda Allah'ın düşmanı olan şeytanlar, onların Allah'a karşı isyan etmek için dünyaya döndürüldüklerini sanarak azgınlıklarını artıracaklardır. Allah Teala da mümin velileri vasıtasıyla onlardan intikam alacak ve onları tekrar döndürecektir. Böylece onların hepsi azap ve belaya uğrayacak ve cezaya çarptırılacaklar, yeryüzü azgınlardan temizlenecek ve din Allah'a has olacak; ric'at ise, geçmiş ümmetlerde değil, son ümmetin imanlarında halis olanlarında ve yine son ümmetin nifaklarında halis olanlarında olacaktır.[\[4\]](#)

Seyyid Murtaza ise buna şu iki cevabı vermiştir:

1- Cezalandırılmak ve azap görmek için dünyaya dönecek olan Allah'ın düşmanlarının teklifi yoktur; teklif, sadece Hz. Mehdi *aleyhisselam*'a yardım ve savunma için dünyaya dönecek olan Allah'ın velilerine hastır.

2- Allah'ın düşmanları her ne kadar mükellef olsalar da buna rağmen tövbeyi seçmeyebilirler. Çünkü daha önce de belirttik ki, ric'at, çirkin bir söz söylemeyi ve farz bir şeyi yapmayı gerektirmez; bu alandaki etkenler sabit değildir; ancak onların tövbeyi seçmeyecekleri ve ce-hennemde ebedi kalacakları kesindir.[\[5\]](#) Allah Teala buyu-ruyor ki:

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّى إِذَا [، وَقَالَ تَعَالَى: [وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ  
[حَضَرَ أَحَدُهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ

"Allah münafık erkeklere ve münafık kadınlara ve kafirlere cehennem ateşini va'detmiştir. Onlar orada ebedi kalacaklardır."[\[6\]](#) Yine buyuruyor ki: "Yoksa kötü-lükler yapıp da nihayet ölüm kendilerine gelip çatınca: Ben tövbe ettim, diyenlere ve kafir olarak ölenlere tövbe yoktur (öylelerinin tövbesi kabul değildir). Onlar için acı bir azab hazırlanmıştır."[\[7\]](#)

## İkinci Şüphe:

Ebu Kasım Belhi der ki: Ric'at câiz değildir; çünkü eğer ric'at olacak olursa insan ikinci dönüşü güvenerek günah işleyebilir.

### Cevap:

Ric'ati kabul edenler, insanların hepsinin ric'at edeceğini söylememektedir; dolayısıyla ikinci dönüşe güvenerek günah işlemeleri söz konusu olamaz. Çünkü mükelleflerden her biri dönüş yapmayabilir ve bu da günden sakınmak için yeterlidir.[8]

### Üçüncü Şüphe:

Kafirler, berzah aleminde Allah'ın azabını görüp kendilerinin batıl olduklarına yakın ettikleri halde öldük-ten sonra tuğyanlarına nasıl dönerler?

### Cevap:

Şeyh Mufid diyor ki: Berzah aleminde kendilerine verilen azabı gören ve dünyada sapıklık içerisinde olduk-larına yakın eden kafirlerin dünyaya döndüklerinde tekrar günah işlemeleri hayret edici bir şey değildir. Allah Teala onların, [ يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ بآيَاتِ رَبِّنَا وَنُكَونَ مِنَ ] "Ah ne olurdu keşke biz (dünyaya) geri çevrilseydik de Rabb'imizin ayetlerini yalanlamasaydık, inananlardan olsaydık" diyeceklerini bildirdikten sonra şöyle buyuyor:

[بَلْ بَدَأَ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ]

"Hayır, daha önce gizlemekte oldukları, onlara göründü. Geri döndürülselerdi yine men' oldukları şeyi yapmağa dönerlerdi; çünkü onlar yalancılardır." [9]

### Dördüncü Şüphe:

Ric'at, tenasüh inancını gerektirmektedir.

### Cevap:

Bu şüpheyi cevaplamadan önce birkaç konunun açıklık kazanması gerekir:

1- Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan mütevatir olarak nakledilen rivayetler, tenasüh inancının batıl ve imkanı olmadığını vurgulamaktadır. Bu konuda Şia ittifak etmiş, bir çok makale ve kitaplar yazmışlardır.

Me'mun, İmam Rıza *aleyhisselam*'a, "tenasüh" görüşü hakkında ne diyorsunuz? diye sorunca İmam *aleyhisselam*, "*Tenasühe inanan kafirdir ve cenneti yalanlamış olur.*" [10]

Şeyh Saduk ise şöyle der: Tenasüh görüşü batıl bir görüştür. Tenasühe inanan kafirdir; çünkü tenasüh, cennet ve cehennemi yalanlamayı içerir. [11]

2- Tenasühe inananlar, kıyamet ve ahireti yalanlayan batıl inaç sahibi kişilerdir. Aş'eri, "Mekalat-ul İslamiyyin" adlı eserinde Şia'nın ric'at inancıyla, Gulat(aşırıcular)ın tenasüh inancı arasında şu şekilde fark gözetmiştir:

Rafiziler, ölülerin kıyametten önce dünyaya dönüşü konusunda iki gruba ayrılmışlardır:

a- Ölülerin kıyametten önce dünyaya döneceklerine inanmaktadırlar,[12] rafizlilerin çoğunluğunun görüşü budur;[13] ve yine İsrailoğulları'nda vuku bulan her şeyin bir benzerinin bu ümmette de vuku bulacağına, Allah Teala'nın, İsrailoğulları'ndan bir grubu ölümlerinden sonra dirilttiği gibi bu ümmetten de bir grup ölüyü dirilteceğine ve kıyametten önce dünyaya döndüreceğine inanmaktadır.

b- İkinci grup ise her şeyin boş olduğuna inanan, kıyamet ve ahireti inkâr eden, kıyamet ve ahiret diye bir şeyin olmadığını, sadece ruhların başka bedenlere girdiğini söyleyenlerdir. Bu görüşe göre, iyi biri olursa ruhu zarar ve acı görmeyen bir bedene intikal eder ve eğer kötü birisi olursa ruhu zarar ve acı gören bedenlere intikal eder; bunun dışında bir şey yoktur ve dünya sürekli olarak böyle kalacaktır.[14]

Resulullah'ın Ehlibeyti *aleyhimusselam*'ın ve Şii tarihinin bize vermiş olduğu derslerden biri şudur: Onlar Gulat'ı tekfir eder ve onlardan uzak olduklarını ilan ederlerdi. Bu konuda onların burada değinemeyeceğimiz meşhur bahis-leri vardır.

Doktor Ziyaüddin-i Ris, Şia fırkalarını saydıktan sonra şöyle diyor: Şia fırkalarına beşinci bir kol daha eklenmiş-tir, o da Gulat'tır. Ama gerçekte Gulat Şia'dan değildir, onların aşırıcılıkları onları İslam dairesinden çıkarmıştır.[15]

3- Ric'atin batıl tenasüh inancı olduğunu kabul ederek ric'ati reddedenler, tenasühle cismani mead arasında fark gözetmemişlerdir. Ric'at cismani mead türündendir. Tena-süh ise, ruhun bir bedenden ayrılarak diğerine intikalidir. Oysa cismani mead böyle değildir. Cismani mead, birinci bedendeki ruhun kişisel özellikleriyle dünyaya dönüşüdür; ric'at de böyledir.

Eğer ric'at tenasüh olsaydı bu durumda Hz. İsa *aleyhisselam* tarafından ölülerin dirilişi de tenasüh olurdu ve yine eğer ric'at tenasüh olsaydı diriliş ve cismani mead da tenasüh olurdu.[16]

Bundan böyle bilimde çocuklaşan birisi kalkıp da, "Ric'at düşüncesi, aralarında büyük fark olmasına rağmen Fisağuris'in ileri sürdüğü tenasüh düşüncesine benzemek-tedir..." diyemez.[17]

### **Beşinci Şüphe:**

Şiilikteki ric'at inancı, Yahudiliğin te'siriyle meydana gelmiştir!

Ahmet Emin "Fecr-ul İslam" adlı kitabında diyor ki: Şiilikteki ric'at inancı, Yahudiliğin te'siriyle meydana gelmiştir!

### Cevap:

Ulemamızın ileri gelenleri, insafı olmak isteyen hiçbir akıl sahibinin ileri süremeyeceği bu eleştiriyi çürütmüşlerdir:

Şeyh Muzaffer diyor ki: Ben bu iddiaya karşı diyorum ki: Yahudilik de Kur'an-ı Kerim'in ric'at inancından etkilenmiştir; nitekim Kur'an-ı Kerim daha önce değindiği-miz ayetlerde ric'atten bahsetmiştir[18] ve burada şunu da ekleyerek diyoruz ki: Gerçek şu ki, Yahudilik ve Hristiyanlık, bir çok konuda İslamî inanç ve hükümlerle aynıdır. Çünkü Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih* kendisinden önce gelen ilahi dinleri doğrulayıcı ve onaylayıcı olarak gelmiştir, fakat onlardan bazı hükümleri dışarı çıkarmıştır. Dolayısıyla, bu yazarın iddia ettiği gibi ric'atin Yahudi-lerin inancından olduğunu kabul etsek bile, bazı İslamî inançların Yahudilik veya Hristiyanlıkta da olması İslam dini için bir kusur sayılmaz.[19]

Şeyh Kaşif-ul Gıta ise şöyle diyor: Ric'at inancı, Şiiliğin usulünden ve temel ilkelerinden birisi olmadığı için 'Şiilikteki ric'at inancı, Yahudiliğin te'siriyle meydana gelmiştir!' diyerek onu kınamak doğru olmaz. Bir mektep hakkında ilmi seviyesi bu kadar düşük olan birisinin bu konuda susarak görüş belirtmemesi ve hakkından gelemeyeceği bir işi bırakması daha münasip olmaz mı?

Ric'at inancının Şiiliğin usulünden olduğunu kabul etsek bile, acaba Şiilerin bu konuda Yahudilerle görüş birliği içerisinde olması, Şiiliğin Yahudilikten etkilenmesine neden olabilir mi?! Yahudiler de Müslümanlar gibi tek olan bir ilaha ibadet edilmesi gerektiğini söylemektedirler. Acaba bu durumda, İslam'ın Yahudilikten etkilendiği söylenebilir mi?! Ve acaba bu, düşük bir söz ve cahilce bir delilden başka bir şey midir?![20]

### Altıncı Şüphe:

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ \* لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ

"Nihayet onlardan birine ölüm geldiği zaman: Rabb'im der, beni (dünyaya)

döndürünüz! Ki terk etti-ğim dünyada yararlı bir iş yapayım. Hayır, bu onun söylediği (olmayacak) bir laftır. Önlerinde tâ dirilecek-leri güne kadar bir perde vardır"[21]

Kur'an-ı Kerim bu ayetlerde ölümden sonra dünyaya dönüşü reddetmektedir. Bunu göz önünde bulundurarak ric'at inancıyla bu ayet nasıl bağdaştırılabilir?

### Cevap:

a- Bu ayette hükmü genelleştirecek hiçbir kelime yoktur. Dolayısıyla ayet onlardan hiç birinin ric'at etmeyeceğine işaret edebilir; çünkü daha önce de değindiğimiz gibi ric'at özeldir.

b- Bu ayetten anlaşılan, ric'at ve dönüş talebinde bulunanların, ölümden önce böyle bir talepte bulunduk-larıdır; bizim savunduğumuz ise ölümden sonraki ric'attir. Dolayısıyla, bu ayet, bu anlamdaki ric'atin doğruluğuyla çelişmemektedir.

c- Bu ayetin zahirinden anlaşılan, onların dünya haya-tına mükellef olarak dönmek istedikleridir; hatta ayetin sarih anlamının da bu olduğunu söyleyebiliriz. Biz ise kesin bir şekilde ric'atte mükellefiyetin olacağını söylemi-yoruz. Bu durumda yapılan bu iddialar geçerli değildir ve bu gaybî ilme bağlı bir şeydir ve bunu ancak gelecek orta-ya koyacaktır.[22]

### Yedinci Şüphe:

Ric'at hadisleri uydurmadır.

### Cevap:

Bu iddianın hiçbir geçerliliği yoktur. Çünkü ric'at, Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan gelen mütevatir hadisler gereğince zaruriyattandır. Bu iddia doğru olsaydı, Şia düşmanlarının bu kadar fazla kınamaları karşısında ric'ate bu kadar itibar edilmezdi. İslam mezheplerinde sarih nassa dayanmayan nice inançlar vardır ki bu inançları güdenler, tekfir edilemez; bu inançların erbabı, İslam'dan çıkmış sayılamaz. Bunun, Peygamber *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* yanıldığına, haşa, isyan edebileceğine, şeytanın, vahiy sırasında kendilerine bazı sözler ilka ettiğine, bunları da vahiy sanarak okuduğuna, vaid hususundaki telakkiye, cenab-ı Peygamber *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* kendilerine halife tayin buyurmadığına; yahut Kur'an'ın mahluk olmadığına inanmak gibi bir çok örneği vardır.[23]

Kitabın ikinci bölümünde üçüncü delilde, güvenilir kişilerin Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam*'dan naklettikleri mütevatir hadisler gereğince, Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* tertemiz soyundan olan Ehlibeyt İmamları *aleyhimusselam* tarafından ric'atin sabit olduğunu açıklamıştık.

### Sekizinci Şüphe:

Ric'at Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* zamanına hastır.

Ric'atin, Resulullah *sallallah'u aleyhi ve âlih'in* mucize ve delillerinden olduğu için ancak o hazretin zamanına has olduğu söylenmektedir.

### **Cevap:**

Şeyh Tabersi diyor ki: Bu görüş yanlıştır; çünkü bizce ve hatta İslam ümmetinin büyük çoğunluğunca, mucize-lerin İmamlar ve evliyalar tarafından da gösterilmesi câizdir; usul kitaplarında bunun delilleri açıklanmıştır.<sup>[24]</sup>

Her şeyin başında ve sonunda hamd Allah'a mahsustur ve son duamız şudur: Hamd alemlerin Rabb'i Allah'a mahsustur.

---

[1] - Resail-uş Şerif Murtaza, c.1, s.126; Rey şehrinden gelen meseleler.

[2] - Önceki kaynak, c.3, s.136 Dimeşkiyat.

[3] - Mecma-ul Beyan, c.7, s.367.

[4] - Mesail-us Serviyye, s.35. Beşinci bölümde Şeyh Mufid'in bu soruya vermiş olduğu geniş cevaba değindik.

[5] - Resail-uş Şerif Murtaza, c.3, s.137 Dimeşkiyat.

[6] - Tevbe, 68.

[7] - Nisâ, 18.

[8] - Mecma-ul Beyan -Tabersi-, c.1, s.242.

[9] - el-Mesail-us Serviyye -Şeyh Mufid-, s.36 ve En'am suresi, 27-28.

[10] - Bihar-ul Envar -Meclisi-, c.4, s.320.

[11] - İ'tikadat -Meclisi-, s.62.

[12] - Ölülerin tümü dönmeyecektir; üçüncü bölümde açıkladığımız gibi ric'at özel bir gruba hastır.

[13] - Üçüncü bölümde, İmamiyye'den bazılarının ric'ati ayetlerin zahiriyle çelişen bir anlamda yorumladıklarını açıklamıştık.

[14] - Mekalat-ul İslamiyyin -Ebu Hasan-il Aş'eri-, c.1, s.114.

[15] - en-Nezeriyyat-us Siyasiyyet-il İslamiyye, s.64, miladi 1967 basımı.

[16] - Akaid-ul İmamiyye -Muzaffer-, s.110. İlahiyyat, c.2, s.809. el-Milel-u ve'n Nihel, c.6, s.364.

[17] - eş-Şiat-u ve't Tashih -Musa Musevi-, s.142-143.

[18] - Kitabımızın baş tarafında, Kur'an-ı Kerim'in ric'atle ilgili ayetlerine değindik. Bu ayetler geçmiş ümmetlerde de ric'atin olduğuna delalet eder; Kur'an-ı Kerim bunları, tevil edilmesi mümkün olmayacak bir açıklıkla zikretmiştir.

[19] - Akaid-ul İmamiyye -Muzaffer-, s.112.

[20] - Asl-uş Şia ve Usuliha, s.167. Seyyid Muhsin Emin Amuli A'yan-uş Şia kitabının mukaddimesinde, c.1, s.56-57'de bu meseleye değinmiş ve onu reddetmiştir.

[21] - Müminun, 99-100.

[22] - el-İykaz-u min'el Hic'a -Hürr-ü Amili- s.422.

[23] - Akaid-ul İmamiyye -Muzaffer-, s.110.

[24] - Mecma-ul Beyan -Tabersi-, c.1, s.242.